

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร
ใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

นายสาธิต กาละพวก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2555

**Factors Affecting Members' Participation in Group Operation of Organic
Substance Utilization to Reduce Chemical Substance Utilization in Agriculture in
Chomthong Sub-District, Mueang District, Phitsanulok Province**

Mr. Sathit Kalapuak

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร
ใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

ชื่อและนามสกุล นายสาริต กาละพวก

แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร

สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. สินีนาถ คุรุหาเมือง แสนเสริม
2. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ อุดมสิน)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สินีนาถ คุรุหาเมือง แสนเสริม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ศร

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ อุดมสิน ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. สีนินุช คุรุทเมือง แสตนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมจากสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กรุณาสละเวลาในการให้คำปรึกษาแนะนำ ถ่ายทอดความรู้และแนวความคิดทางด้านวิชาการอันมีคุณค่า ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้องสมบูรณ์ พร้อมทั้งให้กำลังใจตลอดเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการ สำนักบัณฑิตศึกษาที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่อำนวยความสะดวกทุกด้าน ซึ่งมีผลทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จ พร้อมกันนี้ขอขอบคุณเพื่อนๆ มหาบัณฑิตรุ่นที่ 12 โดยเฉพาะเพื่อนกลุ่มภาคเหนือตอนล่างที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด และสำคัญที่สุด คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้เสียสละเวลาให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับกำลังใจและแรงผลักดันอันยิ่งใหญ่และมีค่ายิ่งจากบิดา มารดา และทุกคนในครอบครัว ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือว่ามีค่ามาก หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์และสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน คุณค่าและความดีอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

สาริต กาละพวก

เมษายน 2556

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้
 สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
ผู้วิจัย นายสาธิต กาละพวง **รหัสนักศึกษา** 2549001549 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
 (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สนิษฐา กระจุกเมือง แสนเสริม
 (2) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตร (2) ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม (3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม (4) ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 450 คน โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วนและการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้วิธีจับฉลาก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการวิจัยพบว่า (1) สมาชิกกลุ่มกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง จบประถมศึกษาปีที่ 4 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่มีสถานภาพสมรส มีอายุเฉลี่ย 54.38 ปี ประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 28.62 ปี เกือบสามในสี่มีภาระหนี้สิน โดยกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน มีรายได้เฉลี่ย 235,890 บาทต่อปี สมาชิกกลุ่มทุกรายได้รับผลตอบแทนจากการรวมกลุ่มที่ไม่เป็นตัวเงินและไม่มีการลงทุน เกือบหนึ่งในสามเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นจำนวน 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่งในกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม 6 ปี เข้าร่วมกลุ่มเพราะต้องการลดต้นทุนการผลิต ต้องการมีสุขภาพที่ดี ต้องการเพิ่มผลผลิต และต้องการความรู้ โดยการแนะนำของหมอดินอาสาและผู้นำหมู่บ้าน สมาชิกเกือบครึ่งผ่านการฝึกอบรม 1 ครั้ง (2) สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ประสบการณ์ด้านการเกษตร และจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก ซึ่งมีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ (4) สมาชิกกลุ่มมีปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรหาความรู้เพิ่มเติม เพิ่มกิจกรรมให้หลากหลาย จัดทำแปลงสาธิต และปรึกษาเจ้าหน้าที่หากพบปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้

คำสำคัญ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร สารอินทรีย์ทางการเกษตร การคดใช้สารเคมีทางการเกษตร จังหวัดพิษณุโลก

Thesis title: Factors Affecting Members' Participation in Group Operation of Organic Substance Utilization to Reduce Chemical Substance Utilization in Agriculture in Chomthong Sub-District, Mueang District, Phitsanulok Province

Researcher: Mr. Sathit Kalapuak; **ID:** 2549001549 ; **Degree:** Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development); **Thesis advisors:** (1) Dr. Sineenuch Khrutmuang Sanserm; Associate Professor; (2) Bumpen Keowan; Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The objectives of this research were to study (1) personal basic factors, economic factors, social factors and other factors of members in group of organic substance utilization to reduce chemical substance utilization in agriculture in Chomthong Sub-District, Mueang District, Phitsanulok Province; (2) level of members' participation in group operation; (3) factors affecting members' participation in group operation; (4) problems and suggestions for members' participation in group operation.

The population in this study was 450 persons who had members in group of organic Substance utilization to reduce chemical in agriculture in Chomthong Sub-District, Mueang District, Phitsanulok Province. The samples were selected by using proportionate stratified random sampling and simple random sampling by drawing lots from the members' name list up to 180 persons. The data was collected by questionnaires. The statistical methodology used to analyze the data by computer programs were frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, and standard deviation and multiple regression analysis.

The findings of this study were as follows: (1) More than half the members were female, educated 4-year of lower primary schooling. The number of their household members was 3-4 persons. Their average age was 54.38 years. More than three-quarters were married. Their average experience in agriculture was 28.62 years. Nearly three-quarters of their debts were loans from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives and from the Village Fund. Their average income was 235,890 bath per year. All members received incentives from group setting in form of non-cash and however they were not shareholders. Nearly one-third of the members were the other 2 groups. Most members did not hold any position in the groups. Over three-quarters of members had joined group membership for a period of 6 years because they wanted to reduce production costs, to be healthy, to increase productivity and to learn new knowledge through the suggestions of soil doctor volunteers and village leaders. Almost half of the members had been trained for one time (2) In overall, level of members' participation in group operation was at low level. (3) Factors affecting members' participation in group operation were experience in agriculture, and the number of groups that became members which positively effected the members' participation in group operation at 0.05 level of statistical significance and 0.01 level of most statistical significance respectively. (4) In overall, problems of members' participation in group operation were at low level. The suggestions were that they should learn more about new knowledge plus diverse activities, undertake demonstration plots and seek advice from authorities if they happen to encounter problems and unable to find solutions.

Keywords: Factors affecting participation, Group operation, Organic Substance Utilization, Reducing Chemical Substance Utilization, Phitsanulok Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
บริบทของตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	8
ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	13
กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร	28
ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม	31
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	38
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	38
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	45
ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่ม	45
ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม	64
ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่ม	74
ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม	85
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	94
สรุปการวิจัย	94
อภิปรายผล	100
ข้อเสนอแนะ	105
บรรณานุกรม	107
ภาคผนวก	115
ก ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	116
ข แบบสอบถาม	123
ประวัติผู้วิจัย	138

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรและครัวเรือนของตำบลจอมทอง	10
ตารางที่ 2.2 ข้อมูลปัญหาของชุมชนจอมทอง	12
ตารางที่ 3.1 การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วน	38
ตารางที่ 4.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่ม	46
ตารางที่ 4.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่ม	49
ตารางที่ 4.3 ปัจจัยด้านสังคมของสมาชิกกลุ่ม	52
ตารางที่ 4.4 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านสิ่งจูงใจ	55
ตารางที่ 4.5 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม ด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม	58
ตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม ด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม	60
ตารางที่ 4.7 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านวัฒนธรรม	61
ตารางที่ 4.8 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม ด้านการได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่	63
ตารางที่ 4.9 ระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม	64
ตารางที่ 4.10 ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน	66
ตารางที่ 4.11 ระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน	68
ตารางที่ 4.12 ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	72
ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์	74
ตารางที่ 4.14 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุ	77
ตารางที่ 4.15 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการ ดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา	78
ตารางที่ 4.16 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการ ดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน	79

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.17 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน	81
ตารางที่ 4.18 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	83
ตารางที่ 4.19 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรในภาพรวม	84
ตารางที่ 4.20 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา.....	86
ตารางที่ 4.21 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน.....	88
ตารางที่ 4.22 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน	89
ตารางที่ 4.23 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการการติดตามและประเมินผล.....	91
ตารางที่ 4.24 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม.....	92

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย 4

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการเกษตรในประเทศไทยมีทิศทางไปตามกระแสนิยมเช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายที่ทำการเกษตร โดยมุ่งเน้นการผลิตเพื่อการค้า จำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช เครื่องจักรกลการเกษตร และเมล็ดพันธุ์พืชลูกผสม เป็นต้น ประกอบกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นเขตร้อนชื้น อัตรการย่อยสลายของอินทรีย์วัตถุในดินสูง เนื่องจากกิจกรรมของจุลินทรีย์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วต่อเนื่องตลอดเวลา ทำให้ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินลดน้อยลง นอกจากนี้การแพร่ระบาดของโรคและแมลงมีความรุนแรงขึ้น ดังนั้นการผลิตพืชเพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภค จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2549 - 2554 ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมีของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก 3.5 4.4 3.8 3.8 5.2 และ 6.1 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 3.4 4.5 7.5 4.2 6.1 และ 7.2 หมื่นล้านบาท ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2555) ในส่วนของสารเคมีทางเกษตร มีปริมาณการนำเข้าตั้งแต่ปี 2549 - 2552 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกับปุ๋ยเคมี คือ จากเดิม 0.95 1.16 1.01 และ 1.18 แสนตัน คิดเป็นมูลค่า 1.3 1.5 1.9 และ 1.7 หมื่นล้านบาท ตามลำดับ (กรมวิชาการเกษตร 2553)

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 2504-2539 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 ที่มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น แทนที่การผลิตแบบดั้งเดิมที่ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในธรรมชาติ ได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายด้านตามมา จนกระทั่งในระยะต่อมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จนถึงปัจจุบัน กระแสความนิยมด้านเกษตรกรรมยั่งยืนเริ่มกลับมาสู่สังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นเครื่องนำทางเพื่อให้ประเทศมีการพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย (กรมพัฒนาที่ดิน 2553: 7)

กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนวาระเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ ในปี 2548 โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากระบบเกษตรเคมีเป็นระบบเกษตรที่ลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมี

และสารเคมีทางการเกษตร โดยการสร้างเครือข่าย ขยายผลให้เกษตรกรเข้าใจและเห็นความสำคัญของการผลิตสารอินทรีย์ ใช้ในการเกษตร เช่น การปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เพื่อเพิ่มผลผลิตพืช การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ตลอดจนความปลอดภัยด้านอาหารต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมีจากต่างประเทศที่มีมูลค่าสูงนับหมื่นล้านบาทต่อปี ดังนั้นตั้งแต่ปี 2549-2553 กรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวน 64,698 กลุ่ม มีเกษตรกรเข้าร่วม จำนวน 3,226,129 ราย เนื้อที่ 64,101,929 ไร่ ในปี 2554 มีเป้าหมายการดำเนินงานจัดตั้งกลุ่ม เพิ่มเติมอีกจำนวน 9,000 กลุ่ม เพื่อให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน (กรมพัฒนาที่ดิน 2554: 104)

จากผลการดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดินที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2549-2554 พบว่าการจะพัฒนาระบบการเกษตรไทยให้ก้าวไปสู่การเกษตรอินทรีย์ได้นั้นค่อนข้างเป็นไปได้ยาก แต่การส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการลดใช้สารเคมีทางการเกษตรหรือทำเกษตรปลอดภัยจากสารพิษนั้นมีแนวโน้มที่เป็นไปได้สูง ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมในการทำการเกษตรของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน และนักวิชาการบางท่านที่ไม่เห็นด้วยกับการทำเกษตรอินทรีย์แบบสุดโต่ง

สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดพิษณุโลกได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ครบทุกหมู่บ้านแล้วจำนวน 1,048 หมู่บ้าน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2552 เนื่องจากเป็นจังหวัดนาร่อง คือได้ดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ปีงบประมาณ 2549 จากการประเมินผลการดำเนินงานและให้คะแนนกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรของกรมพัฒนาที่ดิน (2553: 23) พบว่า เกษตรกรสามารถลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีได้เฉลี่ย 9.7 กิโลกรัมต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 22.48 จากเดิมเคยใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 43.13 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงเหลือเฉลี่ย 33.43 กิโลกรัมต่อไร่ และช่วยให้เกษตรกรลดปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตรได้เฉลี่ย 0.12 ลิตรต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 14.73 จากเดิมเคยใช้โดยเฉลี่ย 0.81 ลิตรต่อไร่ ลดลงเหลือเฉลี่ย 0.69 ลิตรต่อไร่

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าสารอินทรีย์ทางการเกษตรที่ได้แนะนำให้กับเกษตรกรผลิตและใช้ สามารถลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรลดลงได้ แต่พบว่าลักษณะการรวมกลุ่มของเกษตรกรไม่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมค่อนข้างน้อย ไม่มีการระดมทุนเพื่อการบริหารจัดการกลุ่ม ส่วนใหญ่มักจะรอคอยการช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่มีข้อจำกัดด้านสภาพการปลูกพืชและสามารถใช้สารอินทรีย์ทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี จะทำ

ให้ได้แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อกรมพัฒนาที่ดินและหน่วยงานต่างๆ ใช้ในการกำหนดนโยบาย ส่งเสริมในเรื่องนี้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2.2 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้กำหนดตัวแปรในการศึกษา ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคมและปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

3.2 ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

และได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล
  - 1.1 เพศ
  - 1.2 อายุ
  - 1.3 สถานภาพการสมรส
  - 1.4 ระดับการศึกษา
  - 1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
  - 1.6 ประสบการณ์ด้านการเกษตร
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
  - 2.1 พื้นที่การเกษตร
  - 2.2 แหล่งเงินทุน
  - 2.3 ภาระหนี้สิน
  - 2.4 จำนวนแรงงานในครัวเรือน
  - 2.5 รายได้
  - 2.6 จำนวนหุ้นในกลุ่ม
  - 2.7 ผลตอบแทนที่ได้รับจากการรวมกลุ่ม
3. ปัจจัยด้านสังคม
  - 3.1 จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก
  - 3.2 สถานภาพภายในกลุ่ม
  - 3.3 ระยะเวลาการเป็นสมาชิก
  - 3.4 เหตุผลที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก
  - 3.5 บุคคลที่ช่วยให้ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม
  - 3.6 การเข้าร่วมฝึกอบรม
4. ปัจจัยด้านอื่นๆ
  - 4.1 สิ่งจูงใจ
  - 4.2 โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม
  - 4.3 อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม
  - 4.4 วัฒนธรรม
  - 4.5 การได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงาน
ของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้
สารเคมีทางการเกษตร

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ มีอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม

4.2 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ มีอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ในการวางแผนดำเนินงาน

4.3 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ มีอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

4.4 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ มีอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ในการติดตามและประเมินผล

4.5 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ มีอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ในภาพรวมของการมีส่วนร่วม

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

5.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

5.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ เป็นศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มตลอดจนระดับการมีส่วนร่วม รวมทั้งปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร

5.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่เดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2556

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร หมายถึง เกษตรกรที่รวมกลุ่มกันขึ้นกลุ่มละ 50 คน ตามโครงการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ของกรมพัฒนาที่ดิน โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และหันมาใช้สารอินทรีย์ทางการเกษตร เช่น การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพ น้ำหมักสมุนไพร และสารปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้ในระยะแรก

6.2 สมาชิกกลุ่ม หมายถึง บุคคลทั้งที่มีตำแหน่งและไม่มีตำแหน่งในกลุ่ม บุคคลที่มีตำแหน่ง เช่น ประธาน รองประธาน และคณะกรรมการ ส่วนบุคคลที่ไม่มีตำแหน่ง ได้แก่ สมาชิก

6.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่ม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ดังนี้

6.3.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาสาเหตุในการทำการเกษตรร่วมกันโดยเฉพาะในเรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตร ร่วมกำหนดความต้องการของกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการภายในกลุ่ม

6.3.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และการบริหารจัดการกลุ่ม เช่น วิธีการเข้าร่วม บุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ทำ การนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และร่วมตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

6.3.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน เช่น ร่วมแรง ร่วมลงทุน ร่วมสมทบวัสดุอุปกรณ์ ร่วมให้ข่าวสาร และร่วมเป็นผู้ประสานงาน

6.3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล หมายถึง การติดตามงานและประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มไปแล้วช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อให้ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ปัจจัยที่ได้รับไปนั้นเกิดผลดี มีประโยชน์หรือไม่อย่างไร

6.4 ปัจจัยด้านสิ่งจูงใจ หมายถึง ประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนที่จะได้รับหลังการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น สามารถลดการใช้สารเคมีได้ ต้นทุนการผลิตต่ำ วัสดุหาง่ายในท้องถิ่น สภาพพื้นที่และถนนเอื้ออำนวย สุขภาพดีขึ้น คินดีขึ้น ผลผลิตเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น รวมถึงบุคคลที่ชักชวนมีความน่าเชื่อถือ

6.5 ปัจจัยด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่ม มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้ ซึ่งมีกำหนดเวลาที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ และกำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

6.6 ปัจจัยด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเป้าหมายการผลิตได้ด้วยตนเอง และสามารถบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของกลุ่มได้

6.7 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม หมายถึง วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อของคนในชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

6.8 ปัจจัยด้านการได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง การได้รับเอกสารเกี่ยวกับการผลิตและใช้สารอินทรีย์อย่างเพียงพอ รวมถึงการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้ง่าย สะดวก เป็นกันเอง

6.9 รายได้ หมายถึง รายได้ของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับจากภาคเกษตรเท่านั้น

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทราบระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร เพื่อที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาในแนวทางการพัฒนาโครงการ และกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการเกษตรของกรมพัฒนาที่ดินต่อไป

7.2 ผลการวิจัยนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรต่อไป โดยทำให้เกษตรกรสามารถลดรายจ่าย มีรายได้เพิ่มขึ้น สุขภาพดี และสิ่งแวดล้อมที่ดี อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสาร และงานวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บริบทของตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
3. การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร
4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บริบทของตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

บริบทของตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม สภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพปัญหาของชุมชนตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจอมทอง (2554: 5-14) ได้ให้รายละเอียดไว้ ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมา

“จอมทอง” เป็นชื่อหมู่บ้าน คือ บ้านจอมทอง ซึ่งแต่เดิมชื่อบ้าน “กระออมทอง” เนื่องจากในอดีตได้มีการขุดพบกระออมทอง บริเวณเจดีย์สามองค์ที่บ้านจอมทองในปัจจุบัน แต่วิวัฒนาการของภาษาทำให้ออกเสียงเพี้ยนไปจากเดิม กลายเป็นจอมทอง จนกระทั่งปัจจุบันต่อมาก็ได้นำชื่อจอมทองตั้งเป็นชื่อตำบลจอมทอง โดยรวมกับ 8 หมู่บ้านใกล้เคียง

1.2 สภาพทั่วไป

1.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลจอมทอง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอเมืองพิษณุโลก ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร ไปตามเส้นทางหลวงสายพิษณุโลก – สุโขทัย และถนนเลียบเมือง

สายพืชนุโลก – สุโขทัย (ระหว่างสี่แยกแสงดาวและสี่บ้านกว้าง) มีพื้นที่ทั้งสิ้น 22,380 ไร่ คิดเป็น 35.8 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่นๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลมะตูม อำเภอพรหมพิราม
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลพลาชุมพล อำเภอเมืองพิจิตร โลก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลปากโทก อำเภอเมืองพิจิตร โลก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลบ้านกว้าง อำเภอเมืองพิจิตร โลก

1.2.2 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลจอมทองเป็นที่ราบลุ่ม ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำน่าน ไหลผ่าน และมีแม่น้ำแควน้อยไหลมาบรรจบบริเวณหน้าวัดเกาะแก้ว หมู่ที่ 4 และมีระบบชลประทานสายใหญ่จากเขื่อนนเรศวร สายพลาชุมพล ตอนที่ 2

1.2.3 ข้อมูลกลุ่มชุดดิน และความเหมาะสมของดิน

ดินในตำบลจอมทองประกอบด้วย กลุ่มชุดดินที่ 4, 7, 15 และ 33 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นดินร่วนเหนียว ดินเหนียว และร่วนเหนียวปนทรายแป้ง มีความเหมาะสมทั้งการใช้ทำนาปลูกพืชไร่และพืชผัก คือในฤดูฝนควรปลูกข้าว เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบต่ำและน้ำท่วมถึง เนื้อดินเป็นดินเหนียวและมีการระบายน้ำเลวถึงค่อนข้างเลว ข้าวที่ปลูกจะมีน้ำเพียงพอแต่อาจได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมจนทำให้ข้าวที่ปลูกเสียหายในบางปี แต่สำหรับในฤดูแล้งหลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วอาจใช้ปลูกพืชไร่และพืชผักหลายชนิด เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ยาสูบ ข้าวโพดกะหล่ำปลี ผักกาดเขียว ผักกาดขาว คื่นช่าย หอม และแตง ฯลฯ ถ้าจะใช้ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเรื่องน้ำท่วมขังและการระบายน้ำของดิน โดยการทำคันดินรอบพื้นที่ปลูกเพื่อป้องกันน้ำท่วมและยกร่องปลูก เพื่อช่วยในการระบายน้ำของดินให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามเพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดิน มีประสิทธิภาพ และได้รับผลตอบแทนสูงและลดความเสี่ยงในการลงทุน ควรจัดระบบการใช้ที่ดิน “แบบผสมผสาน” หรือ “แบบไร่นาสวนผสม” โดยแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนอย่างเหมาะสม เช่น พื้นที่ทำนา ทำไร่ หรือปลูกไม้ผล รวมทั้งพื้นที่เพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อให้สามารถปลูกพืชได้ทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง (กรมพัฒนาที่ดิน 2548)

1.3 สภาพทางสังคม

1.3.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

ชาวจอมทองนิยมตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเรียงรายไปตามเส้นทางคมนาคมที่ผ่านหมู่บ้าน และริมฝั่งแม่น้ำน่าน บางส่วนตั้งบ้านเรือนเกาะกลุ่มบริเวณที่มีวัด โรงเรียน และกระจายไปตามแหล่งพื้นที่ทำมาหากินในหมู่บ้าน นอกจากนี้มีบริการสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการใช้ร่วมกันในทุกหมู่บ้าน

1.3.2 จำนวนประชากรและครัวเรือน

ในปี 2554 มีจำนวนประชากรและครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 3,644 คน เป็นชายจำนวน 1,728 คน เป็นหญิง จำนวน 1,916 คน ครัวเรือนทั้งสิ้น 1,270 ครัวเรือน ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรและครัวเรือนของตำบลจอมทอง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือนทั้งหมด
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านท่าตะเคียน	284	292	576	199
2	บ้านท่าตะเคียน	63	71	134	56
3	บ้านท่าตะเคียน	157	166	325	98
4	บ้านปากโทก	231	268	499	197
5	บ้านจอมทอง	213	217	430	166
6	บ้านจอมทอง	229	299	528	172
7	บ้านจอมทอง	180	208	388	128
8	บ้านท่าโพธิ์	312	335	647	216
9	บ้านโพธิ์ทอง	59	60	119	38
รวม		1,728	1,916	3,644	1,270

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลจอมทอง (2554: 7)

1.3.3 การศึกษา

ประชากรส่วนมากมีการศึกษาในระบบก่อนข้างต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาขั้นต่ำ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 รองลงมาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อ่านออกเขียนได้ร้อยละ 100 โดยมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 1 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 1 แห่ง

1.3.4 ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ

ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชาวจอมทองนั้นผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั้งตำบล ประเพณีที่ชาวบ้านยังยึดถือปฏิบัติตามกันตลอดมา เช่น ประเพณีการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีแข่งเรือยาวชิงถ้วยพระราชทาน ประเพณีทำขวัญข้าว ประเพณีทำบุญลานตาก เป็นต้น คนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรจึงให้ความเคารพและยกย่องผู้นำ ได้แก่ พระ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

1.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจ แม้ว่าจะอยู่ไม่ไกลจากเมืองพิษณุโลก แต่รายได้หลักมาจากภาคเกษตร ชาวตำบลจอมทองส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในส่วนที่เหลือค้าขายและรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10 อย่างละเท่ากัน

1.4.1 การปลูกพืช

เกษตรกรที่ปลูกพืชในปี 2554 มีจำนวน 890 ครัวเรือน พื้นที่การเกษตรทั้งหมด 7,324.25 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำนา จำนวน 6,709.75 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 800 กิโลกรัม/ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ได้แก่ ขนุน มะพร้าว มะไฟ ส้มโอ มะปราง จำนวน 596.25 ไร่ พื้นที่ไร่ 18.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.57, 7.78 และ 0.25 ของพื้นที่ทั้งหมดตามลำดับ

1.4.2 การเลี้ยงสัตว์

เกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ในปี 2554 มีจำนวน 116 ครัวเรือน เลี้ยงสัตว์ 6,053 ตัว สัตว์เลี้ยงส่วนใหญ่เพื่อการบริโภค ได้แก่ โค กระบือ ไก่พื้นเมือง เป็ดไข่ และเป็ดเทศ เป็นต้น

1.4.3 การเลี้ยงปลาน้ำจืด

เกษตรกรที่เลี้ยงปลาในปี 2554 มีจำนวน 114 ครัวเรือน พื้นที่กระชังรวม 2,084 ตารางเมตร ผลผลิตประมาณ 175,090 ตัว หรือจำนวน 142,480 กิโลกรัม ปลาที่นิยมเลี้ยงคือ ปลานิล ปลาทับทิม ปลาดุก และปลาสร้อย เป็นต้น

1.4.4 รายได้ของครัวเรือน

ในปี 2554 ประชากรในตำบลจอมทองมีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ยต่อหัว 59,184 บาท/ปี

1.4.5 การรวมกลุ่มเกษตรกร

ในปี 2554 ประชากรในตำบลจอมทองมีการรวมกลุ่มเกษตรกร ดังนี้

- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	จำนวน 9 กลุ่ม
- กลุ่มยุวเกษตรกร	จำนวน 9 กลุ่ม
- กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	จำนวน 8 กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มเกษตรกรตำบล	จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร	จำนวน 9 กลุ่ม

1.4.6 การรวมกลุ่มอื่นๆ

นอกจากนี้ ประชากรในตำบลจอมทองมีการรวมกลุ่มอื่นๆ ดังนี้

- กองทุนหมู่บ้าน SML ทั้ง 9 หมู่บ้าน

- กองทุนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1.5 ปัญหาของชุมชนตำบลจอมทอง

ชุมชนจอมทองมีปัญหาในลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ข้อมูลปัญหาของชุมชนจอมทอง

กายภาพ	ชีวภาพ	เศรษฐกิจ	สังคม
1. สภาพดินขาดความ อุดมสมบูรณ์	1. มีศัตรูพืช ระบาด	1. ขาดเงินทุน 2. ราคาผลผลิตไม่แน่นอน / ตลาดรับซื้อไม่เพียงพอ	1. ที่ดินการเกษตรไม่ เพียงพอ
2. เกิดภาวะน้ำท่วม ขังในฤดูฝน		3. เกษตรกรมีภาระหนี้สินมาก 4. บังคับการผลิตราคาแพง 5. ราคาผลผลิตตกต่ำ 6. เงินรายได้ของ อบต.ไม่ เพียงพอต่อการพัฒนา	2. แรงงานด้านเกษตรไม่ เพียงพอ 3. ถนน และไฟฟ้าไม่ ทั่วถึง 4. ราษฎรส่วนมากมี การศึกษาชั้นต่ำ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลจอมทอง (2554: 15)

จากข้อมูลทั่วไปของตำบลจอมทองดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ตำบลจอมทองเป็นตำบลที่อยู่ไม่ไกลจากเมืองพิษณุโลก แม้ระยะทางไม่ถึง 10 กิโลเมตรแต่คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรกรรม ด้วยสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตร เช่น นาข้าว ปศุสัตว์ และประมง จึงมีครัวเรือนเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยร้อยละ 87.57 ทำนาข้าว ร้อยละ 7.78 ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ส่วนที่เหลือมีอาชีพค้าขายและรับจ้าง มีประชากรทั้งหมด 3,644 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อ่านออกเขียนได้ร้อยละ 100 มีประเพณีวัฒนธรรมที่งดงามอันเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชนจอมทอง เช่น ประเพณีการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีแข่งเรือยาวชิงถ้วยพระราชทาน ประเพณีทำขวัญข้าว และประเพณีทำบุญลานตาก ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาและวิถีแห่งการเกษตรที่ผูกพันมาเป็นระยะเวลายาวนาน คนในชุมชนให้ความเคารพและยกย่องผู้นำ ได้แก่ พระ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และผู้อาวุโส มีการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล แม้ว่าจะมีปัญหาในชุมชนอยู่บ้างแต่ก็เหมือนกับชุมชนทั่วไป รายได้ซึ่งส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 59,184 บาท /ปี/คน โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้นำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง

อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ แหล่งเงินทุน รายได้ จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก เหตุผลที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก บุคคลที่ช่วยให้ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และวัฒนธรรม

2. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นคำที่มีเพียงแค่ 4 พยางค์ แต่มีความหมายและองค์ประกอบอื่นๆ ที่ลึกซึ้ง หน่วยงานต่างๆ มักนำมาใช้กันจนทำให้กลายเป็นคำที่ได้ยินกันบ่อยครั้ง แม้จะเคยได้ยินคำนี้มานานแต่ก็มิได้ตกยุคหรือล้าหลังแต่ประการใด หากแต่ยังมีคุณค่าและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง ในงานวิจัยนี้จะขอกล่าวเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเท่านั้น ประกอบด้วย ความหมาย การมีส่วนร่วม รูปแบบการมีส่วนร่วม ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม เงื่อนไขการมีส่วนร่วม เครื่องชี้วัดการมีส่วนร่วม วิธีการวัดการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) ได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายและแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ส่งผลให้เกิดเป็นแรงกระตุ้นเร้าใจให้สิ่งที่ตั้งใจบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นได้ รวมทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน

นภาพร เวชกามา (2554: 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มได้เข้าร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอนในกิจกรรมต่างๆ โดยความสมัครใจทั้งกิจกรรมที่องค์กรภายนอกจัดและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชาวบ้านเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการแก้ปัญหาของตนและส่วนรวม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 4) ได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกับเฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2545: 113) ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนอย่างมีอิสรภาพ และเสมอภาค โดยที่ผู้รับการพัฒนาเข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ซึ่งถือเป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริงและถาวร

จิราลักษณ์ ปรีดี (2546: 16) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่คนในชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการค้นหาปัญหา วางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา

ของชุมชนหรือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชนด้วยตนเอง โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ

ศุมนา เกิดสินธุ์ชัย (2550: 12) ได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกับสรอนงค์ เกวียนสูงเนิน (2553 : 10) ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้โอกาสบุคคล หรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์ ส่งผลต่อการร่วมตัดสินใจ ปฏิบัติกิจกรรม รับผิดชอบต่อประโยชน์ เจริญปัญหาอุปสรรค รวมถึงการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการด้วยความสมัครใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

จรรยารัตน์ หิรัญชุพะ (2542: 7) ได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกับนพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 8) ประยูร พุทธชาติ (2552: 14) และนิรุต ถึงนาค (2550: 38) ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด แก้ไขปัญหา การดำเนินการ และทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน โดยร่วมกันวางแผนโครงการ ร่วมปฏิบัติงาน ในลักษณะของการเสียสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ ร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณประโยชน์และร่วมกันติดตามผลงานด้วยความสมัครใจ เพื่อเป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

สมโชติ พุทธชาติ (2552: 17) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในการดำเนินงานพัฒนาโครงการต่างๆของรัฐ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งร่วมกันพัฒนาความรู้ ความความสามารถ และยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถเผชิญและแก้ปัญหาในชุมชน โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่กลุ่มคน มีโอกาสเข้าร่วมวิเคราะห์ปัญหาด้วยกัน แล้วได้สรุปแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาของตนหรือชุมชน โดยร่วมวางแผนดำเนินงาน ร่วมทำกิจกรรมด้วยกันในทุกขั้นตอนด้วยความตั้งใจโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตนเองและชุมชน

2.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วม จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวมาแล้ว มีนักวิชาการหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ ซึ่งมีทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ดังนี้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 9) และทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527: 2) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมที่คล้ายคลึงกันไว้ ดังนี้

- 1) ร่วมศึกษา ค้นคว้า และหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

- 2) ร่วมคิด และกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชน
- 3) ร่วมกำหนดนโยบาย แผนงานหรือกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
- 4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ
- 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรม ตามความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
- 8) ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษากิจกรรมที่ทำ

กรณีศึกษา ชมดี (2524: 13) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมประชุม
- 2) การมีส่วนร่วมออกเงิน
- 3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
- 4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
- 5) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
- 6) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
- 7) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริโภค
- 8) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
- 9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
- 10) การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

อุดม แี่ยมชื่นพงศ์ (2537: 33) กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง เป็นรูปแบบที่ภาคีรัฐมุ่งหวังหรือต้องการให้เกิดขึ้นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นการอาสาสมัครหรือรวมตัวกันขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก
- 2) การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เป็นรูปแบบทั่วไปที่ประเทศกำลังพัฒนานิยมใช้ ซึ่งมีลักษณะเป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล
- 3) การมีส่วนร่วมแบบบังคับ เป็นลักษณะที่ผู้มีส่วนร่วมดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่หรือโดยการบังคับ รูปแบบนี้ผู้เข้าร่วมจะได้รับผลในทันที แต่จะไม่ยั่งยืนและไม่ได้รับการสนับสนุนในที่สุด

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 188) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้คล้ายคลึงกัน 3 รูปแบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน เช่น การรวม กลุ่มเยาวชนกลุ่มต่างๆ กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มรักษป่า เป็นต้น
- 2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มชุมชน และคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น
- 3) การมีส่วนร่วมโดยผ่านผู้แทนที่ไม่ใช่องค์กรประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดเวลา

เจลิยว บุริภักดี และคณะ (2545: 115) กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ ซึ่งเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยกว่าทั้งอำนาจ ทรัพยากร และความรู้
- 2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน ซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน จึงเกิดการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนเท่านั้น
- 3) การมีส่วนร่วมแบบ เป็นรูปแบบที่ทำได้ยาก ซึ่งเป็นลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหา และเกิดความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย

โดยสรุปแล้ว รูปแบบการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และรูปแบบเน้นลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งคล้ายกับสมโชาติ พุทธิชาติ (2552: 18) ดังนี้

- 1) รูปแบบที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา การเลือกแนวทางแก้ปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน และประเมินผล
- 2) รูปแบบที่เน้นลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม เช่น การมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสมัครใจ การชักจูง หรือเกิดจากบังคับ การมีส่วนร่วมโดยตรง และทางอ้อมโดยผ่านตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรอิสระ

2.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมหรือกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ ซึ่งมีทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนี้

อภิญา กังสนารักษ์ (2544: 14 - 15) และอकिन รพีพัฒน์ (2547: 49) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมซึ่งคล้ายคลึงกับโกวิทย์ พวงงาม (2545: 8) ที่สรุปว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยคนในท้องถิ่นซึ่งทราบปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดี เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ สามารถแก้ปัญหาและคนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้รู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ทุนในชนบทคือแรงงาน การได้ร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้เกิดเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน จึงจำเป็นต้องมีการติดตามประเมินผลและใช้แก้ไขปรับปรุงในคราวต่อไป

ชุนิตา รัชนีวิทยภัทกุล (2552: 9-11) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอนดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1.1 การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น โดยเริ่มจากการค้นหาความต้องการและวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือวินิจฉัยโครงการที่สำคัญ การตัดสินใจในช่วงนี้มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้มากและสามารถป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้

1.2 การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ การตัดสินใจในช่วงนี้ อาจจะมีผลต่อความสำเร็จของโครงการมากกว่าการมีส่วนร่วม ความสำคัญของโครงการ และวิธีการดำเนินโครงการต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

1.3 การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ เป็นความเกี่ยวข้องในทางการเมือง จำเป็นต้องกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบสำหรับทำกิจกรรม มีการประชุม การคัดเลือกผู้นำที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในองค์กรและเป็นผู้ประสานหน่วยงานต่างๆ

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คนในท้องถิ่นสามารถปฏิบัติ 3 วิธี คือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร มีหลายรูปแบบ ได้แก่ การสละแรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่สำคัญที่มีอยู่ในท้องถิ่น

2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน เช่น เป็นทีมที่ปรึกษา ผู้บริหาร และสมาชิก

2.3 การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ สามารถแบ่งได้ 3 ชนิด คือ

3.1 ผลประโยชน์ด้านวัตถุ ความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล ได้แก่ การกินคืออยู่ดี มีรายได้เพิ่ม มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น

3.2 ผลประโยชน์ด้านสังคม เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณะ ได้แก่ คุณภาพชีวิตคนในสังคมทั้งด้านการบริการและความพึงพอใจ

3.3 ผลประโยชน์ด้านบุคคล ผลประโยชน์สำคัญมี 3 ชนิด คือ ความรู้สึกในคุณค่าในตนเอง พลังอำนาจทางการเมือง และความรู้สึกว่าตนมีประสิทธิภาพ

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลมี 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมโดยอ้อม โดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมประเมินผล

วิไลพร สมบูรณ์ชัย (2534: 14) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การกำหนดปัญหา
- 2) การวางแผน
- 3) การดำเนินงาน
- 4) การประเมินผล
- 5) การบำรุงรักษา และพัฒนาให้คงไว้

สำนักมาตรฐานการศึกษา (2545: 116) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน
- 2) ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนแหล่งทรัพยากรที่ใช้
- 3) ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
- 4) ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
- 5) ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้ร่วมกระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด

จากแนวคิดข้างต้น จึงสรุปได้ว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมหรือกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ได้แก่ ร่วมค้นหาปัญหา ภายในกลุ่มหรือชุมชน ค้นหาสาเหตุของปัญหานั้น จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และเสนอแนวทางการแก้ปัญหา

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ได้แก่ ร่วมคิด ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล กำหนดวัตถุประสงค์ เสนอวิธีการ เสนอแนวทางการดำเนินงาน จัดหาทรัพยากร คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มหรือชุมชน กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับภายในกลุ่ม กำหนดคุณสมบัติบุคคลในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และร่วมกำหนดช่วงเวลาทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น โดยรู้จักการนำปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ประกอบการวางแผน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ได้แก่ ร่วมแรง ร่วมลงทุน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่าย ร่วมติดต่อประสานงาน และร่วมรับผลประโยชน์

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ได้แก่ ร่วมท้วงติงเมื่อพบข้อสงสัย ร่วมเสนอแนวคิดต่อการทำงานหลังการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการแก้ไขปรับปรุง ทั้งนี้ต้องยึดหลักความถูกต้อง เป็นไปตามทำนองคลองธรรม และหลักประชาธิปไตยภายในกลุ่ม

2.4 ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม มีการแบ่งออกไปในหลายทิศทาง ตามความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้รู้หลายท่านกล่าวไว้ ดังนี้

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล
- 2) การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
- 3) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ
- 4) การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
- 5) การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ อาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วม

ช่วยเหลือในด้านอื่นๆ

คูสิต เวชกิจ (2535: 213-214) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 7 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลย เป็นลักษณะที่ทางหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการให้ทั้งหมด ประชาชนจำต้องเข้าร่วมเพราะถูกบังคับ เพราะเกรงกลัวความผิดจากภาครัฐหรือสูญเสียผลประโยชน์ เช่น การถูกปรับ และถูกเพ่งเล็งจากภาครัฐ เป็นต้น

ระดับที่ 2 มีส่วนร่วมน้อยมาก เป็นลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีสิ่งล่อใจ หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ โดยไม่ได้มีความเลื่อมใสต่อกิจกรรมอย่างแท้จริง

ระดับที่ 3 มีส่วนร่วมน้อย เป็นลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมเพราะถูกชักจูง โน้มน้าวให้เห็นถึงผลดีและประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการ โดยที่ผู้เข้าร่วมมิได้มีส่วนเสนอความคิดเห็นใดๆ

ระดับที่ 4 มีส่วนร่วมปานกลาง ประชาชนมีส่วนร่วมเสนอข้อเท็จจริงแต่รัฐเป็นผู้กำหนดแผนงาน โดยให้ประชาชนปฏิบัติตาม ซึ่งในบางครั้งอาจไม่ตรงความต้องการของประชาชน

ระดับที่ 5 มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง ภาครัฐยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างสูง โดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่างๆ รวมทั้งเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาตามความต้องการของประชาชน แต่การตัดสินใจในการกำหนดแผนงานขึ้นอยู่กับภาครัฐ

ระดับที่ 6 มีส่วนร่วมสูง ทางราชการจะเปิดโอกาสอย่างมากให้ประชาชน แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีส่วนร่วมจากประชาชนอย่างใกล้ชิด การวางแผนดำเนินการขึ้นอยู่กับมติของประชาชน

ระดับที่ 7 มีส่วนร่วมในอุดมคติ ประชาชนในท้องถิ่นจะร่วมมือดำเนินการด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงาน โดยอาศัยพื้นฐานความต้องการของภาครัฐอาจเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง เช่น การช่วยเหลือหรือสนับสนุนสิ่งที่เกินขีดความสามารถของประชาชนเท่านั้น

ดังที่กล่าวมาข้างต้นโดยสรุปได้ว่าระดับที่ 1-3 นั้น ประชาชนหรือชุมชนแทบจะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม โครงการและกิจกรรมส่วนเป็นของภาครัฐ ทั้งนี้เข้าร่วมด้วยถูกบังคับ หลอกล่อ และชักจูงด้วยผลประโยชน์ที่จะได้รับ ระดับที่ 4-6 ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระดับปานกลางถึงระดับสูง คือตั้งแต่ประชาชนหรือชุมชนเริ่มได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ ส่วนระดับ 7 เป็นระดับที่สูงที่สุดและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นสุดยอดปรารถนาของทุกหน่วยงานที่ต้องการให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ โดยประชาชนการมีส่วนร่วมในพัฒนาชุมชนของตนเองทุกขั้นตอน จะขอความช่วยเหลือจากภาครัฐเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

2.5 เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 186) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ ต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม ต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม และต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม นอกจากนี้ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- 1) ต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม
- 2) ต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากกว่าผลตอบแทนที่จะได้รับ

- 3) ต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
- 4) ต้องสามารถสื่อสารกันรู้เรื่องทั้งสองฝ่าย
- 5) ต้องไม่รู้ตีกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทาง

สังคม

ไชยชนะ สุทธิวรชัย (2536: 32) ได้เสนอเงื่อนไขการมีส่วนร่วมที่จะทำให้เกิดการพัฒนา 3 ประการ คือ

- 1) ความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งอาจจะเป็นองค์กรพัฒนาของภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ และนักพัฒนาในรูปของการช่วยเหลือด้านการเงิน การเมือง และความรู้ด้านเทคนิค
- 2) ความพร้อมภายใน เช่น ผู้นำทาง สภาพเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โอกาสการเข้าร่วม วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น
- 3) การบำรุงรักษา เช่น สิ่งจูงใจ การบริหาร การจัดองค์กร กิจกรรม และการแทรกแซงจากภายนอก

นพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 11) สรุปว่าเงื่อนไขการมีส่วนร่วม คือ ประชาชนต้องมีความสนใจ มีอิสระในการเข้าร่วม และต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน สรุปได้ว่าเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมมี 3 ประการ คือ

- 1) ประชาชนหรือชุมชนต้องมีความพร้อม สนใจและเต็มใจที่จะเข้าร่วม
- 2) ต้องมีสิ่งจูงใจที่จะเข้าร่วมหรือประโยชน์ที่จะได้รับ
- 3) ประชาชนหรือชุมชนต้องมีอิสระในการเข้าร่วม แม้ว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

2.6 เครื่องชี้วัดการมีส่วนร่วม

เครื่องชี้วัดการมีส่วนร่วม Chapin (1977) อ้างถึงในนพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 11) ได้กำหนดเครื่องชี้วัดการมีส่วนร่วม โดยการดูจากลักษณะต่างๆที่แสดงออกมา เช่น ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมและประชุม การเป็นสมาชิก การให้การสนับสนุนช่วยเหลือของสมาชิก ตลอดจนการเข้าร่วมในการบริหาร

2.7 วิธีการวัดการมีส่วนร่วม

วิธีการวัดการมีส่วนร่วม อนงค์ พัฒนจักร (2535) แบ่งวิธีการวัดการมีส่วนร่วม 4 แบบ ดังนี้

- 1) วัดตามประเภทของขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการค้นหาสาเหตุของปัญหา การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ การวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล
- 2) วัดตามลำดับความเข้มของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งระดับการตัดสินใจ ระดับความร่วมมือ และระดับการใช้ประโยชน์
- 3) วัดตามการจำแนกประเภทของผู้มีส่วนร่วม คือ บุคคลในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ต่างชาติ
- 4) วัดตามการจำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมทางตรง และทางอ้อม

2.8 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมีผู้รู้หลายท่านได้ให้แนวคิดที่แตกต่างและหลากหลายตามประสบการณ์ไว้ดังนี้

Cohen and Up Hoff (1979) อ้างถึงในภาวิณี เพชรสว่าง (2541: 17) กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม 6 ประการ คือ

- 1) ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ เช่น สภาพพื้นที่ ฤดูกาล เส้นทางการคมนาคม ซึ่งทำให้ขาดการประชุมบ่อยครั้ง
- 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เงื่อนไขการให้เช่าที่ดินอาจทำให้เกษตรกรผู้เช่าที่ดินต้องผูกมัดอยู่เจ้าของที่ดิน
- 3) ปัจจัยทางการเมือง ขึ้นกับระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นว่าจะยินยอมให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด
- 4) ปัจจัยทางสังคม เช่น เกษตรกรมีพื้นที่เกษตรห่างไกลกัน ทำให้การร่วมตัวกันทำได้ยาก
- 5) ปัจจัยทางวัฒนธรรม อาจเป็นค่านิยมหรือทัศนคติต่างๆ ต่อกลุ่ม หรือทำงานร่วมกันภายในชุมชนก็ได้
- 6) ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างชนบทกับศูนย์กลางระดับชาติ หรือประสบการณ์ที่ชาวชนบทได้เกี่ยวข้องกับภาครัฐในการพัฒนาในอดีต

นอกจากนี้ Cohen and UpHoff (1979) อ้างถึงในประยูร พุทธิชาติ (2552: 22) เสนอเพิ่มเติมว่า มีบุคคล 4 กลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ

สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพ รายได้และทรัพย์สิน ระยะเวลาในท้องถิ่น ระยะเวลาที่อยู่ใน โครงการ พื้นที่ดินที่ถือครอง และสถานภาพการทำงาน

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548: 216-217) ให้ข้อมูลว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ดังนี้

1) ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ ในการกำหนดนโยบายนั้นรัฐจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสนับสนุนกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ตลอดจนช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม โดยระบบต่างๆ ของรัฐจะต้องเอื้ออำนวยและเพิ่มโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม มีการติดตามประเมินผล และการให้การสนับสนุน

2) ปัจจัยด้านประชาชน คนในชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการพัฒนา โดยเป็นฝ่ายตัดสินใจ ริเริ่มทำกิจกรรม รับผลประโยชน์ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมหรือผู้นำท้องถิ่น มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานอื่น จะต้องได้รับการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และรับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

3) ปัจจัยด้านนักพัฒนา นักพัฒนาจำเป็นต้องศึกษาชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน รู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชนในทุกด้าน มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม ค้นหาผู้นำ มีการรวมกลุ่มชาวบ้านที่มีศักยภาพ สนับสนุนด้านการศึกษา ให้ข้อมูลข่าวสาร และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้มีการแสดงความคิดเห็น มีความจริงใจ ความผูกพัน ความเชื่อถือศรัทธา เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปได้ด้วยความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพของชุมชน

4) ปัจจัยด้านสิ่งจูงใจ เป็นการได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้าร่วมในการทำกิจกรรม ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

สฤต วงษ์กาฬสินธุ์ (2549: 93-94) ได้สรุปว่าปัจจัยของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาตามโครงการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ดังนี้

1) การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ การเข้ามามีส่วนร่วมไม่ใช่เฉพาะการร่วมงาน ร่วมกิจกรรมเท่านั้น ยังรวมถึงจิตใจด้วย คือต้องเริ่มจากการโน้มน้าวให้เกิดความเชื่อมั่นและคล้อยตาม

2) การกระทำ จะเกิดขึ้นภายหลังการเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ เสมือนเป็นการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยเหตุนี้การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบบุคคลวิธี มีการติดต่อสื่อสารทั้งไป-กลับระหว่างบุคคลและกลุ่ม

3) ความรับผิดชอบ ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่มนั้น เพราะการมีได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มและต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่ม โดยสรุปแล้ว อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสาน + ความรับผิดชอบ

สรอนงค์ เกวียนสูงเนิน (2553: 17) ได้สรุปว่า ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม คือ ระบบที่เอื้ออำนวย เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ การได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร สถานภาพของครอบครัว เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 11) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์ วิหาร เป็นต้น
  - 2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศหรือตำแหน่ง ทำให้เกิดความเกรงใจที่จะทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกไปกขอแรงผู้เฒ่า
  - 3) อำนาจที่เกิดจากคนที่มีอำนาจเหนือกว่า เช่น การบีบบังคับให้ทำงาน
- เยี่ยงทาส

อกิน รพีพัฒน์ (2527: 49-50) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมเพราะเงื่อนไข ดังนี้

- 1) เกรงใจ ถูกบังคับ หรือมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า
- 2) เข้าใจและยอมรับวัตถุประสงค์ของการพัฒนานั้น
- 3) เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าว จะก่อประโยชน์ระยะยาวต่อตนเองและชุมชน

ชูเกียรติ ภัยดี (2536: 19) กล่าวถึงปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และการศึกษา
- 2) ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ สถานภาพ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง
- 3) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อรับฟังข่าวสารต่างๆ

องค์การอนามัยโลก (ม.ป.ป.) อ้างถึงในศรีสกุล อุทัยธรรม (2543: 15) ได้เสนอปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ

- 1) ปัจจัยด้านสิ่งจูงใจ หมายถึง สิ่งที่ได้รับเมื่อเข้าร่วม และการชักชวนจากบุคคลอื่นโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ

2) ปัจจัยด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม หมายถึง การมองเห็นช่องทางในการมีส่วนร่วม และมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับหลังการมีส่วนร่วม โดยพื้นฐานด้านโครงสร้าง ควรมีลักษณะ ดังนี้

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

2.2 มีกำหนดเวลาที่ชัดเจน แน่นนอน

2.3 มีการกำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอน

3) ปัจจัยด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และประโยชน์ของกิจกรรมได้

มงคล คุณหอม (2552: 35) และประยูร พุทธชาติ (2552: 23) ได้แบ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมไว้คล้ายกัน ดังนี้

1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ขนาดและที่ตั้งพื้นที่ทำการเกษตร การถือครองที่ดิน จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือน

3) ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย สถานภาพภายในกลุ่ม ระยะเวลาการเป็นสมาชิก กลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา และดูงาน การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ประโยชน์ที่ได้รับหลังการเข้าร่วม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ได้รับ

ฉลอง ดิษสี (2541: 20) กล่าวปัจจัยที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้ 2 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1) ปัจจัยด้านกายภาพ ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยทางกายภาพ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน และการคมนาคม

1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจ รายได้

1.3 ปัจจัยทางการเมือง ได้แก่ บรรยากาศการเมือง อุดมการณ์ อุดมคติทางการเมืองของประชาชน

1.4 ปัจจัยทางวัฒนธรรม ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ทศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมในท้องถิ่น

1.5 ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ความเป็นมาของเชื้อชาติเผ่าพันธุ์

1.6 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ คนเมือง คนชนบท กลุ่มอาชีพ ระดับความรู้ การมีบทบาทในฐานะทางสังคม

2) ปัจจัยด้านลักษณะโครงการ ประกอบด้วย

- 2.1 ความยากง่ายของเทคโนโลยี
- 2.2 ทรัพยากรที่ใช้ ความยากง่ายในการหา
- 2.3 ลักษณะของผลประโยชน์ที่ได้รับ
- 2.4 ความเชื่อมโยงกับโครงการอื่นๆ
- 2.5 ความยืดหยุ่นของโครงการ
- 2.6 การเข้าถึงการบริหารโครงการ

วันเพ็ญ วอกลาง (2534) อ้างถึงในธนະจักร เข็นบำรุง (2539: 20) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยด้านผู้นำ การมีทัศนคติต่อการพัฒนากิจกรรม และปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่

Robin (1996) อ้างถึงในเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2524: 296) ได้กล่าวว่าปัจจัยที่เป็นเหตุให้คนเข้ามีส่วนร่วมในกลุ่ม มีหลายปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1) ความมั่นคง การเข้าร่วมกลุ่มช่วยให้จิตใจเข้มแข็ง กล้าเผชิญกับปัญหา
มากขึ้น
  - 2) สถานภาพ การได้ร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีความสำคัญ สามารถสร้าง
ชื่อเสียงให้แก่สมาชิก และได้รับการยอมรับนับถือในสังคม
  - 3) การนิยมนกข่อง การเข้ากลุ่มเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ตนเอง
  - 4) ความผูกพันทางสังคม เข้ากลุ่มเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม
  - 5) อำนาจ เป็นสิ่งที่ทำคนเดียวไม่ได้ แต่สามารถทำได้ในนามกลุ่ม
  - 6) การประสบความสำเร็จ งานบางอย่างต้องการการระดมสมอง หรือ
ความคิดที่หลากหลาย ซึ่งอาจทำได้ในลักษณะของกลุ่มที่เป็นทางการ
  - 7) ภาวะผู้นำ นับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเข้าร่วมกิจกรรม โดยผู้นำต้อง
มีส่วนในการริเริ่มกิจกรรม ชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมและดำเนินการให้บรรลุผล
- ตามที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 4 ประการ
คือ

- 1) ปัจจัยด้านสิ่งจูงใจ คือ สิ่งที่ได้รับเมื่อเข้าร่วม และการชักชวนจาก
บุคคลอื่น โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ เช่น สภาพพื้นที่เหมาะสม ที่ตั้งกลุ่มอยู่ใกล้บ้าน ถนนคู่แปลง
สะดวก มีความต้องการเป็นทุนอยู่แล้ว ต้นทุนต่ำ วิธีการทำง่าย ใช้สะดวก ได้รับความรู้ ได้รับความรู้
การผลดีอย่างเพียงพอ และเห็นตัวอย่างจากคนที่ประสบผลสำเร็จแล้ว เป็นต้น

- 2) ปัจจัยด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม คือ

การมองเห็นช่องทางในการมีส่วนร่วม และมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับหลังการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม มีกำหนดเวลาที่ชัดเจนแน่นอน เช่น เห็นว่าการใช้สารอินทรีย์มีประโยชน์ เป็นทางเลือกใหม่ เปิดโอกาสให้บริหารจัดการกันเอง สามารถของงบประมาณจากหน่วยงานได้ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นช่องทางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในแวดวงผู้มีอาชีพเดียวกัน และสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่ระดับที่สูงขึ้น เป็นต้น

3) ปัจจัยด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเป้าหมายการ วิธีการ และประโยชน์ของกิจกรรมได้ เช่น สามารถกำหนดเป้าหมายการผลิตได้ด้วยตนเอง สามารถบริหารจัดการกันเอง ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของกลุ่มได้

4) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ได้แก่ สิ่งที่ทำหรือกิจกรรมที่ทำอยู่ไม่ขัดต่อทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น

2.10 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543: 7-10) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) ช่วยเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือช่วยให้เกิดความเข้าใจชัดเจนในวัตถุประสงค์ และความต้องการของโครงการได้ ก่อให้เกิดทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่เคยใช้กันมาในอดีต

2) การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบ ที่ถูกมองว่าเป็นการสิ้นเปลืองและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นสามารถลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและลดความล่าช้าได้

3) การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมสามารถลดความขัดแย้งทางการเมือง และสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ โดยสร้างข้อตกลงร่วมกัน

4) การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้คนเรามีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติ

5) การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และความขัดแย้ง

6) การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม

7) การคาดคะเนความหวังกังวลและค่านิยมของสาธารณชน เพื่อสร้างภาพตระหนักถึงการตอบสนองความต้องการของสาธารณชนให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

8) การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชนที่เกิดจากการให้การศึกษาที่ดี และเป็นเวทีการฝึกฝนภาวะความเป็นผู้นำ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีประโยชน์หลายประการ ได้แก่ การเพิ่มโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีอำนาจในการตัดสินใจ สร้างประชาธิปไตยและลดความขัดแย้งของคนในชุมชน เพิ่มศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน ให้การศึกษาที่ดี และเป็นช่องทางในการค้นหาผู้นำการพัฒนาได้อย่างแท้จริง รวมถึงเป็นการสร้างอำนาจในการต่อรองที่เป็นไปด้วยความชอบธรรมของชุมชนหรือกลุ่มได้

จากข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดังกล่าวไว้ข้างต้น ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดต่างๆ มากำหนดประเด็นศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก คือ กระบวนการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ระดับการมีส่วนร่วม ตลอดจนประเด็นข้อคำถามต่างๆ เช่น ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ เป็นต้น

3. การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นกลุ่มเกษตรกรซึ่งเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร/เกษตรอินทรีย์กับกรมพัฒนาที่ดิน ตามนโยบายเกษตรอินทรีย์ของรัฐบาล ประกอบด้วย แนวคิด และการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2547 ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เร่งดำเนินการรณรงค์ ส่งเสริม และแนะนำให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยเคมีให้เกษตรกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจังเพื่อการพัฒนาคุณภาพดิน ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในพื้นที่ของตนเอง จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยมีผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายสุนัย เศรษฐบุญสร้าง) ในขณะนั้นเป็นประธานคณะกรรมการ กรมพัฒนาที่ดินเป็นฝ่ายเลขานุการให้ดำเนินการจัดทำโครงการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยขอรับการสนับสนุนงบประมาณของปี 2548 เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ และรองรับการ

ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องไปจนถึงปี 2549 โดยดำเนินงานด้านการรณรงค์ส่งเสริมการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ได้มีการดำเนินงานอย่างกว้างขวางและเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องการจัดเตรียมเกษตรกรและชุมชนให้ได้รับการฝึกอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และวิชาการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (กรมพัฒนาที่ดิน 2553: 19) โครงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จึงถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองนโยบายเกษตรอินทรีย์ของรัฐบาล โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกษตรกรสามารถผลิตและใช้สารอินทรีย์อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดเป็นกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และพัฒนาเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ได้ (กรมพัฒนาที่ดิน 2551: 71)

3.2 การดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับโครงการของกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งประกอบด้วย จำนวนสมาชิกซึ่งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน กลุ่มละ 50 ราย โดยแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มขึ้นมาหนึ่งชุดเพื่อการบริหารจัดการกลุ่ม ต้องเข้าร่วมฝึกอบรมในหลักสูตรตามความเหมาะสม และกรมพัฒนาที่ดินจะสนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุค้ำให้กับกลุ่ม ได้แก่ ถังหมักชนิดมีฝาปิด ขนาดบรรจุ 120 ลิตร จำนวน 3 ถัง กากน้ำตาล 120 กิโลกรัม ฟิชสมุนไพร์ และวัสดุทำปุ๋ยหมัก พร้อมทั้งสารเร่ง พด.ต่างๆ เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด และสารปรับปรุงบำรุงดิน (กรมพัฒนาที่ดิน 2553: 44) จึงได้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) สมาชิกกลุ่มต้องเข้าร่วมประชุมกันอย่างสม่ำเสมอตามความเหมาะสม สำหรับคณะกรรมการกลุ่มจะต้องประชุมกันอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน
- 2) เลือกประธานกลุ่มโดยคัดเลือกหมอดินอาสาหรือผู้นำหมู่บ้าน ให้มีคณะกรรมการกลุ่ม 5-7 คน เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ จัดให้มีสถานที่ตั้งเพื่อใช้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน มีโรงเรือนเก็บวัสดุและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม มีพื้นที่กว้างขวางพอสมควร และมีแหล่งน้ำเพียงพอ
- 3) เข้าร่วมการฝึกอบรมเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยกลุ่มจะประสานขอเชิญวิทยากรระดับพื้นที่ของกรมพัฒนาที่ดินหรือวิทยากรหมอดินอาสา มาเป็นผู้บรรยายและสาธิตวิธีการผลิต การใช้สารอินทรีย์ เน้นให้สมาชิกฝึกปฏิบัติ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยฝึกอบรม 2 ครั้ง คือ ครั้งแรก อบรมให้ความรู้เรื่องต่างๆ ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินได้ให้หัวข้อไว้แล้ว ส่วนการอบรมครั้งที่สอง เป็นให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์หลังจากที่ได้เริ่มใช้สารอินทรีย์ไปแล้ว ดังนี้

3.1 การผลิตและการใช้ปุ๋ยหมักโดยใช้สารเร่ง พด.1 เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม โดยให้จัดเตรียมเศษพืชและมูลสัตว์มาเอง ให้สมาชิกกลุ่มฝึกปฏิบัติจริง

3.2 การผลิตและการใช้น้ำหมักชีวภาพจากสารเร่ง พด.2 และสารเร่ง พด.7 โดยฝึกปฏิบัติจริง

3.3 พืชปุ๋ยสด ชนิดของพืชปุ๋ยสดที่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจแต่ละชนิด วิธีการและอัตราการใช้ ผลประโยชน์ที่จะได้รับการปลูกพืชปุ๋ยสด พร้อมทั้งการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง

3.4 นวัตกรรมด้านจุลินทรีย์ของกรมพัฒนาที่ดิน ได้แก่ สารเร่ง พด.3 สำหรับผลิตจุลินทรีย์ควบคุมเชื้อสาเหตุโรคพืชในดิน จุลินทรีย์สำหรับพืชปรับปรุงดิน พด.11 และปุ๋ยชีวภาพ พด.12

3.5 การไถกลบฟางและต่อซังพืช

3.6 การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมีตามความเหมาะสมของชนิดดินและพืช และการใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน

3.7 การบริหารจัดการกลุ่มให้เข้มแข็ง มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันจัดหาวัตถุดิบมาใช้ร่วมกัน และมีการลงหุ้นหรือสมทบทุนสำหรับการดำเนินงานของกลุ่ม

4) ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น ทำปุ๋ยหมัก (พด.1) น้ำหมัก (พด.2 พด.7) และมีการประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่ายหากผลการใช้สารอินทรีย์เห็นผลในเชิงประจักษ์

5) รูปแบบการดำเนินงาน มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันตามกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม ร่วมกันคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมกันทำ มีการประเมินผลการใช้สารอินทรีย์ในพื้นที่ของตนเองและเพื่อนสมาชิก มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการเกษตรในหมู่สมาชิกด้วยกัน สมาชิกกลุ่มสามารถติดตามและประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มได้อย่างตรงไปตรงมา

จากแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ตั้งขึ้นตามโครงการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดสารเคมีทางการเกษตรของกรมพัฒนาที่ดิน ต้องมีสมาชิก 50 คน มีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม โดยกรมพัฒนาที่ดินจะสนับสนุนปัจจัยการผลิต พร้อมทั้งให้ความรู้แก่เกษตรกรจนพึ่งตนเองได้ รวมถึงการดำเนินงานของกลุ่ม โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้นำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ สมาชิกมีส่วนร่วม

ประชุมค้นหาปัญหาของปัญหา ร่วมประชุมวางแผนดำเนินงาน ร่วมลงทุนและการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุม และสมบูรณ์ในทุกประเด็น

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม เกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร กรมศส เชื้อศิริถาวร (2544: 82) พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีปัญหาในการมีส่วนร่วมกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ การไม่มีเงินทุนในการดำเนินงาน ไม่มีเวลารวมกลุ่ม ขาดการรวมตัวอย่างพร้อมเพรียง มีความขัดแย้งภายในกลุ่ม วัสดุและอุปกรณ์ในการดำเนินงานมีราคาแพง สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ และกลุ่มไม่มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับธิดารัฐ ธารพันธ์ (2552: 79) ที่พบว่า ปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ขาดแหล่งเงินทุน ลินเชื่อ การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ประชุม สัมมนา การพัฒนาความรู้ในการบริหารจัดการ การจัดทำระบบบัญชี และการจัดสรรผลประโยชน์ ซึ่งโดยภาพรวมเป็นไปตามที่ โกวิท พวงงาม (2545: 8) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน ดังนั้นปัญหาจึงเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอน ดังนี้

- 1) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน
- 4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

จากข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้นำข้อมูลมากำหนดประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ สมาชิกได้รับข่าวสารก่อนการประชุม การแสดงความสนใจ การให้ความร่วมมือ การแสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุม ความตรงต่อเวลา การสร้างข้อตกลงร่วมกันในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และขั้นตอนการวางแผนดำเนินกิจกรรม การทำไม่ได้ ใช้ไม่เป็น การให้เวลากับกิจกรรมกลุ่ม การลงทุนเพื่อการบริหารจัดการ ความเข้าใจลักษณะการดำเนินงาน ความต่อเนื่องของการทำกิจกรรม ในขั้นตอนการร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน เวลาหลักเกณฑ์ และโอกาสในการร่วมติดตามประเมินผลของการดำเนินงานกลุ่ม เป็นต้น

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ดังนี้

5.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

5.1.1 เพศ

เพศ เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งมีอาจผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร เนื่องด้วยเพศชายและเพศหญิงจะมีการยอมรับและแนวคิดที่แตกต่างกัน ในสังคมไทยแม้ว่าเพศหญิงจะมีสิทธิเท่าเทียมกับเพศชาย แต่ว่าเพศชายก็มักได้รับตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมมากกว่าเพศหญิง ซึ่งทำให้เพศชายมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากกว่าเพศหญิง จากการวิจัยของปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 106) พบว่า เพศ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกษตรฉัตร รัตนศรี (2546: 76) ที่รายงานว่ เพศ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรกรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในภาคใต้ในทุกชั้นตอน เช่นเดียวกับมณู รอดภัย (2545: 101) พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์ด้านบวกกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาปากกว้าง สำหรับสุนันทา แก้วจันทร์ (2547: 111) พบว่าเพศชายและเพศหญิง มีความแตกต่างกันในด้านร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับวัชรพร ศิริเทพประไพ (2550: 90) ที่พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบ TQM ของเหมืองแม่เมาะในภาพรวม ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติ และการประเมินผล

5.1.2 อายุ

จากการวิจัยของสุรแสง พูนเพิ่มสุขสมบัติ (2544: 92) พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการแปรรูปกระท้อนของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี สอดคล้องกับกรณิศ เชื้อศิริถาวร (2544: 3) ที่พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอภูคด จังหวัดอุดรธานี นอกจากนี้ปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 107) พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อมีอายุมากขึ้นยิ่งทำให้มีส่วนร่วมในการผลิต การตลาดและการดำเนินงานโดยภาพรวมลดลง ในขณะที่สุนันทา แก้วจันทร์ (2547: 111) พบว่า อายุ มีผลต่อการมีส่วนร่วมเฉพาะด้านติดตามประเมินผลเท่านั้น ส่วนวัชรพร ศิริเทพประไพ (2550: 90) พบว่าบุคลากรใน

เหมือนแม่เมาะที่มีอายุต่างกันจะทำให้การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลระหว่างกลุ่มต่างกัน สำหรับสกุล วงษ์กาฬสินธุ์ (2548: 80) พบว่ากลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มคนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพคนจนในการแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างกรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมาที่มีอายุระหว่าง 35-45 ปี จะเข้าร่วมกิจกรรม เสียสละเพื่อช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพคนจนได้ดีกว่าผู้นำชุมชนและกลุ่มคนในชุมชนที่อายุตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป

5.1.3 สถานภาพการสมรส

จากการวิจัยของกรณีศึกษา เชื้อศิริถาวร (2544: 84) พบว่า สถานภาพการสมรส มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอ กุดจับ จังหวัดอุดรธานี ส่งผลให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

5.1.4 ระดับการศึกษา

จากการวิจัยของสุนันทา แก้วจันทร์ (2547: 111) พบว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสามัคคี ตำบลพังยาง อำเภอร่อง โคน จังหวัดสงขลา ที่จบระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา และปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มแตกต่างกันเพียง 2 ด้าน คือ ด้านร่วมปฏิบัติการ และร่วมติดตามประเมินผล ส่วนมงคล คุณหอม (2547: 103) สรุปว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอูน จังหวัดสกลนคร สำหรับสมงาม อารยธรรม (2553: 85) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของประชาชนในเขตตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผู้มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี อนุปริญญา และมัธยมศึกษา จะมีส่วนร่วมด้านการดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับผู้มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าจะมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง

5.1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการวิจัยของปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 107) พบว่า หากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น จะส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เพิ่มขึ้น ส่วนนพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 92) พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอุทะเขา ในขั้นตอนการตัดสินใจ

5.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

5.2.1 พื้นที่การเกษตร

จากการวิจัยของธิดารัฐ ธารพันธุ์ (2552: 83) พบว่า ขนาดพื้นที่การเกษตร มีผลเชิงบวกในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เช่นเดียวกับเทวิน รวมสุขนิรันดร (2546: 56) ที่พบว่า ขนาดพื้นที่การเกษตร มีผลต่อการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน

5.2.2 ภาระหนี้สิน

จากการวิจัยของสุกัญญา องควิวิธสุวรรณ (2550: 103) พบว่า ภาระหนี้สินของหมอดินอาสาประจำตำบลมีความเกี่ยวข้องเชิงลบกับการมีส่วนร่วมในดำเนินงานพัฒนาที่ดินใน 5 ด้าน คือ ภาพรวม ด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ด้านการจัดทำศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานคลินิกดินเคลื่อนที่ และด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน

5.2.3 จำนวนแรงงานในครัวเรือน

จากการวิจัยของปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 108) พบว่า หากจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย จะมีผลทำให้การมีส่วนร่วมในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ น้อยลง ส่วนกรณีศ เชื้อศิริถาวร (2544: 83) พบว่า จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

5.2.4 รายได้

จากการวิจัยของสุกัญญา องควิวิธสุวรรณ (2550: 103) พบว่า รายได้ในครัวเรือนของหมอดินอาสาประจำตำบลมีความเกี่ยวข้องเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในดำเนินงานพัฒนาที่ดินใน 3 ด้าน คือ ภาพรวม ด้านการประสานงานและประชาสัมพันธ์ และด้านการเป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งสอดคล้องกับปราโมทย์ ยอดแก้ว (2550 : 103) ที่พบว่า รายได้ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดมุกดาหาร เช่นเดียวกับแสงเดือน พงษาชัย (2550: 113) ที่ระบุว่า รายได้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

5.2.5 จำนวนหุ้นในกลุ่ม

จากการวิจัยของขวัญศิริ หวานชื่น (2546: 108) สรุปว่า การออมและการลงทุนเป็นการแสดงออกถึงการช่วยเหลือตนเองและเพื่อสมาชิกด้วยกัน นอกจากนี้ยังบ่งบอกถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกด้วยกัน

5.2.6 ผลตอบแทนที่ได้รับจากรวมกลุ่ม

จากการวิจัยของมานิช ศัพทนะวิน (2546: 125) พบว่า ผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโพธิ์ตาก ในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ในเขตโครงการพัฒนากลุ่มน้ำห้วยทอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่นเดียวกับกรณีศ เชื้อศิริถาวร (2544: 84) ที่พบว่า ผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานรวม และกิจกรรมพิเศษของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอภูซัด จังหวัดอุดรธานี

5.3 ปัจจัยด้านสังคม

5.3.1 จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก

จากการวิจัยของกรณีศ เชื้อศิริถาวร (2544: 83) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของเกษตรฉัตร รัตนศรี (2544: 58-60) ที่พบว่า การเป็นกลุ่มสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในภาคใต้ในขั้นตอนการศึกษาศักยภาพและข้อมูลชุมชน ส่วนปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 108) พบว่าหากสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นหลายกลุ่ม จะมีผลทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนสูงขึ้น แต่การมีส่วนร่วมด้านการตลาดของกลุ่มน้อยลง เช่นเดียวกับชิตารัฐ ธารพันธ์ (2552: 83) ที่สรุปว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นมากขึ้น จะทำให้มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนมากขึ้น

5.3.2 สถานภาพภายในกลุ่ม

จากการวิจัยของมงคล คุณหอม (2547: 103) พบว่า สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอูน จังหวัดสกลนคร สอดคล้องกับชิตารัฐ ธารพันธ์ (2550: 83) ที่สรุปว่า สถานภาพภายในกลุ่มมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน เช่นเดียวกับกรณีศ เชื้อศิริถาวร (2544: 84) ที่พบว่า สถานภาพภายในกลุ่ม เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน

5.3.3 ระยะเวลาการเป็นสมาชิก

จากการวิจัยของกรณีศึกษา เชื้อศิริถาวร (2544: 83) พบว่าระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประชุม งานรวม กิจกรรมสาธารณประโยชน์ และกิจกรรมอื่นของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอภูคด จัหวัดอุดรธานี ซึ่งสอดคล้องกับธิดารัฐ ธารพันธ์ (2550: 82) ที่พบว่าหากระยะเวลาในการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมากขึ้นจะทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการผลิตของสมาชิกวิสาหกิจสูงขึ้นด้วย

5.3.4 การเข้าร่วมฝึกอบรม

จากการวิจัยของธิดารัฐ ธารพันธ์ (2552: 81) พบว่าการเข้าร่วมฝึกอบรม การประชุม สัมมนาและดูงาน มีผลต่อการมีส่วนร่วม ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต และด้านกรดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในภาพรวมของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับนพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 94) พบว่า การได้รับการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาในทุกขั้นตอน เช่นเดียวกับขวัญศิริ หวานชื่น (2546: 108) ที่สรุปว่า การฝึกอบรมเป็นการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในหมู่สมาชิก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานธุรกิจได้

5.4 ปัจจัยด้านอื่นๆ

5.4.1 สิ่งจูงใจ

จากการวิจัยของวันดี บุญเสนาะ (2551: 85) พบว่า สิ่งจูงใจ ได้แก่ ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่ได้รับจากกองทุน และการได้รับการชักชวน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของจังหวัดสระแก้ว ซึ่งสอดคล้องกับผดุงศักดิ์ ขุนเจริญ (2545: 102) ที่พบว่า ความคาดหวังต่อประโยชน์ เช่น สร้างอาชีพให้เกษตรกร สร้างและเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ช่วยเหลือในยามฉุกเฉิน มีผลทำให้การมีส่วนร่วมเกษตรกรในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดกระบี่มากขึ้น เช่นเดียวกับปราโมทย์ ยอดแก้ว (2544: 72) ที่พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากโครงการมีผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดมุกดาหาร

5.4.2 โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม

จากการวิจัยของวันดี บุญเสนาะ (2551: 85) พบว่า โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม เช่น การทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีส่วนในการพัฒนาและสร้างความคิดให้คนในชุมชน ช่วยยกระดับเศรษฐกิจ และลดปัญหาในสังคม มีผลทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดกระบี่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสรอนงค์ เกวียน

สูงเนิน (2553: 17) ได้สรุปว่า ระบบที่เอื้ออำนวย เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

5.4.3 อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม

จากการวิจัยของวันดี บุญเสนาะ (2551: 85) พบว่า หากเกษตรกรได้รับการกระจายอำนาจในการบริหารชุมชนอย่างแท้จริง จะมีผลทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดกระบี่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนิรุต ถึงนาค (2550: 79) ที่พบว่า การกระจายอำนาจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พระบรมราชินีนาถ จังหวัดมหาสารคาม

5.4.4 วัฒนธรรม

จากการวิจัยของนพดล ทะนิต๊ะ (2552: 87) พบว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชน ซึ่งพึงพาและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเครือข่ายลุ่มน้ำห้วยยอดในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ พื้นที่ต้นน้ำห้วยยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

5.4.5 การได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

จากการวิจัยของวันดี บุญเสนาะ (2551: 85) พบว่า การได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ เช่น การสนับสนุนช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่และกลไกของรัฐหรือเอกชน มีผลทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดกระบี่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับชิตารัฐ ชารพันธ์ (2552: 79) ที่พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารมีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งในทางสถิติ เช่นเดียวกับนพดล ทะนิต๊ะ (2552: 87) ที่พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลายแหล่งและเพียงพอ เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเครือข่ายลุ่มน้ำห้วยยอดในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ พื้นที่ต้นน้ำห้วยยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ที่มีวิธีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (population) ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 9 กลุ่มๆ ละ 50 คน จาก 9 หมู่บ้าน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 450 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (samples) ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยมีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่างสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วน (Proportionate Stratified Random Sampling) สุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 40 ของประชากร (สุวิมล ตีรกันันท์ 2542: 157) และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ใช้วิธีจับสลากขึ้นมาเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 180 คน ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วน

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	สัดส่วนของการ สุ่ม (%)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	ท่าตะเคียน	50	40	20
2	ท่าตะเคียน	50	40	20
3	ท่าตะเคียน	50	40	20
4	ปากโทก	50	40	20
5	จอมทอง	50	40	20

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	สัดส่วนของการ สุ่ม (%)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
6	จอมทอง	50	40	20
7	จอมทอง	50	40	20
8	ท่าโพธิ์	50	40	20
9	โพธิ์ทอง	50	40	20
	รวม	450	40	180

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม และการทดสอบแบบสอบถาม ดังนี้

2.1 การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม โดยการศึกษาจากเอกสารวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดข้อมูลที่ต้องการในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วจึงกำหนดตัวชี้วัดและมาตรวัดข้อมูลในแต่ละประเด็นตามที่ได้กำหนดไว้ โดยนำข้อมูลตามประเด็นตัวชี้วัดและมาตรวัดมาสร้างเป็นข้อคำถาม ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ด้านการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร แหล่งเงินทุน ภาระหนี้สิน จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ จำนวนหุ้นในกลุ่ม ผลตอบแทนที่ได้รับจากการรวมกลุ่ม จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก ระยะเวลาการเป็นสมาชิก สถานภาพภายในกลุ่ม เหตุผลที่เข้าร่วม บุคคลที่ช่วยในการตัดสินใจเข้าร่วม และการเข้าร่วมฝึกอบรม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน ระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ได้กำหนดเกณฑ์การวัด ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม กำหนดคะแนนเป็น 5 ระดับ คือ

- 1 หมายถึง ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มน้อย
- 3 หมายถึง ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มปานกลาง
- 4 หมายถึง ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มมาก
- 5 หมายถึง ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มมากที่สุด

และหากสมาชิกกลุ่มไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม จะให้คะแนนเป็น 0

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านสิ่งจูงใจ ปัจจัยด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม ปัจจัยด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านวัฒนธรรม รวมถึงปัจจัยด้านการได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่กำหนดเกณฑ์การวัด ดังนี้

ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม กำหนดคะแนนเป็น 5 ระดับ คือ

- 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มน้อย
- 3 หมายถึง ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มปานกลาง
- 4 หมายถึง ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มมาก
- 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มมากที่สุด

และหากสมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นว่าไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม จะให้คะแนนเป็น 0

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งคำถามปลายปิดและเปิด

ระดับปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม มี 5 ระดับ คือ

- 1 หมายถึง ระดับปัญหาน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ระดับปัญหาน้อย
- 3 หมายถึง ระดับปัญหาปานกลาง
- 4 หมายถึง ระดับปัญหามาก
- 5 หมายถึง ระดับปัญหามากที่สุด

และหากสมาชิกกลุ่มไม่มีปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม จะให้คะแนนเป็น 0

2.2 การตรวจสอบเครื่องมือ

2.2.1 การหาความถูกต้องเชิงเนื้อหา โดยการนำเสนอแบบสอบถามกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ข้อคำถามเหมาะสม ครอบคลุมเนื้อหา และตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

2.2.2 การตรวจสอบความเชื่อถือได้ (reliability) โดยทดสอบ (pilot study) กับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรในตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับประชากรที่ศึกษา จำนวน 20 คน แล้วจึงนำมาหาค่าความเชื่อถือได้ ใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายในตามวิธีการหาค่า Cronbach's alpha โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการคำนวณ ได้ค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามของตอนที่ 2 เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม เท่ากับ 0.995 (ตารางภาคผนวกที่ 1) ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่นๆที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม เท่ากับ 0.954 (ตารางภาคผนวกที่ 2) ตอนที่ 4 เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม เท่ากับ 0.992 (ตารางภาคผนวกที่ 3) และปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษาภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 วิธีการเก็บรวบรวม โดยวิธีการสอบถามกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์คใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 180 คน ตามแบบสอบถาม

3.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน ระหว่าง เดือนมกราคม 2556 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2556 ซึ่งมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.2.1 ติดต่อนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง โดยประสานขอความร่วมมือจากสถานีพัฒนาที่ดินพิษณุโลก เพื่อขอรายชื่อสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์คใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จากนั้นประสานงานกับประธานกลุ่มทั้ง 9 กลุ่ม เพื่อนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง

3.2.2 จัดเตรียมวัสดุ และอุปกรณ์ ที่จำเป็นต้องใช้ในการตอบแบบสอบถาม เช่น แบบสอบถาม และปากกา เป็นต้น

3.2.3 เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนที่กำหนดไว้ได้ จำนวนทั้งสิ้น 180 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีการชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัย โดยเริ่มจากแนะนำตัวผู้วิจัย ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม คอยตอบข้อซักถาม รวบรวม ตรวจสอบ และรับกลับ พร้อมทั้งกล่าวขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามเป็นลำดับสุดท้าย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความเรียบร้อย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

4.1 สถิติพรรณนา

สถิติพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Divition) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) การแปลความหมาย ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในดำเนินงานของกลุ่ม ปัจจัยที่มี

ผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม และปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ตามเกณฑ์ในการประเมิน ดังนี้

$$\text{ขนาดช่วงชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า ขนาดช่วงชั้น} = \frac{5 - 1}{5} = 0.8$$

5

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

4.2 สถิติอนุมาน

สถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (Y) หรือตัวแปรเกณฑ์ (Criterion Variable) จำนวน 1 ตัว กับตัวแปรอิสระ (X) หรือตัวแปรพยากรณ์ หรือตัวแปรทำนาย (Predictor Variable) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป เป็นเทคนิคทางสถิติที่อาศัยความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรมาใช้ในการทำนาย โดยเมื่อทราบค่าตัวแปรหนึ่งก็สามารถทำนายอีกตัวแปรหนึ่งได้

การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณเป็นการพยากรณ์หาค่าสัมประสิทธิ์ α และ β_1 จากค่าสถิติ a และ b ที่ได้จากการคำนวณจากกลุ่มตัวอย่าง โดยหลักการวิเคราะห์ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้เป็นค่าสัมประสิทธิ์ที่ทำให้สมการดังกล่าว มีค่าความคลาดเคลื่อนกำลังสองรวมกันน้อยที่สุด (Ordinary Least Square : OLS)

สมการถดถอยเชิงพหุของกลุ่มตัวอย่าง

$$Y = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots + b_k X_k$$

โดยที่ X คือ ตัวแปรอิสระ

Y คือ ตัวแปรตาม

k คือ จำนวนตัวแปรอิสระ

เมื่อ α และ a เป็นจุดตัดแกน Y ของสมการถดถอย หรือ ค่าของ Y เมื่อให้ตัวแปรอิสระทั้งหมดมีค่าเท่ากับศูนย์

ส่วน β และ b เป็นสัมประสิทธิ์ถดถอย (Partial regression coefficient) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว ซึ่งหมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของตัวแปร ตาม (Y) เมื่อตัวแปรอิสระนั้น เปลี่ยนไป 1 หน่วย โดยตัวแปรอิสระตัวอื่นมีค่าคงที่

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธี Enter method ในการเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการถดถอย โดยกำหนดให้นำตัวแปรอิสระทั้งหมดเข้าในสมการถดถอย และดูแต่ละตัวว่ามีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์คใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการบรรยายประกอบตารางตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่ม

1.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และประสบการณ์ด้านการเกษตร การวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่ม

n = 180

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	84	46.7
หญิง	96	53.3
2. อายุ (ปี)		
≤ 30	3	1.7
31 - 40	21	11.7
41 - 50	40	22.2
51 - 60	63	35.0
61- 70	41	22.7
≥ 71	12	6.7
Min. = 28 : Max. = 78 : Mean = 54.38 : S.D. = 10.79		
3. สถานภาพการสมรส		
โสด	18	10.0
สมรส	140	77.8
หม้าย/หย่าร้าง	22	12.2
4. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 4	100	55.6
ประถมศึกษาปีที่ 6	31	17.1
มัธยมศึกษาตอนต้น/เทียบเท่า	20	11.1
มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า	20	11.1
อนุปริญญา/เทียบเท่า	3	1.7
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	3	1.7
อื่นๆ (ไม่ได้เรียน)	3	1.7

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 180

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
1 - 2	37	20.6
3 - 4	93	51.7
5 - 6	42	23.3
≥ 7	8	4.4
Min. = 1 : Max. = 10 : Mean = 3.68 : S.D. = 1.53		
6. ประสบการณ์ด้านการเกษตร (ปี)		
≤ 10	33	18.3
11 - 20	34	18.9
21 - 30	43	23.9
31 - 40	40	22.2
41 - 50	21	11.7
≥ 51	9	5.0
Min. = 6 : Max. = 60 : Mean = 28.62 : S.D. = 14.06		

จากตารางที่ 4.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

1.1.1 เพศ สมาชิกกลุ่มกว่าครึ่ง (ร้อยละ 53.3) เป็นเพศหญิง ร้อยละ 46.7 เป็นเพศชาย

1.1.2 อายุ สมาชิกกลุ่มมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 35.0) มีอายุ 51-60 ปี รองลงมา ร้อยละ 22.8 มีอายุ 61-70 ปี ร้อยละ 22.2 มีอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 11.7 มีอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 6.7 มีอายุ 71-80 ปี และ ร้อยละ 1.7 มีอายุไม่เกิน 30 ปี โดยสมาชิกกลุ่มมีอายุน้อยที่สุด 28 ปี อายุมากที่สุด 78 ปี และอายุเฉลี่ย 54.38 ปี

1.1.3 สถานภาพการสมรส สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 77.8) มีสถานภาพสมรส รองลงมา ร้อยละ 12.2 เป็นหม้ายหรือหย่าร้าง และ ร้อยละ 10.0 ครองสถานภาพโสด

1.1.4 ระดับการศึกษา สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 55.6) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 รองลงมา ร้อยละ 17.1 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 11.1 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย สมาชิกกลุ่มส่วนน้อย (ร้อยละ 1.7) จบการศึกษาระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และไม่ได้เรียนหนังสือ

1.1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 51.7) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน รองลงมา ร้อยละ 23.3 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน ร้อยละ 20.6 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน และ ร้อยละ 4.4 มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 7 คน โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน สูงสุด 10 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.68 คน

1.1.6 ประสบการณ์ด้านการเกษตร สมาชิกกลุ่มเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 23.9) มีประสบการณ์ด้านการเกษตร 21-30 ปี รองลงมา ร้อยละ 22.2 มีประสบการณ์ด้านการเกษตร 31-40 ปี ร้อยละ 18.9 มีประสบการณ์ด้านการเกษตร 11-20 ปี ร้อยละ 18.3 มีประสบการณ์ด้านการเกษตรน้อยกว่า 10 ปี ร้อยละ 11.7 มีประสบการณ์ด้านการเกษตร 41-50 ปี และ ร้อยละ 5.0 มีประสบการณ์ด้านการเกษตรมากกว่า 51 ปี โดยสมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์ด้านการเกษตรน้อยที่สุด 6 ปี มากที่สุด 60 ปี และมีประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 28.62 ปี

1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย พื้นที่การเกษตร แหล่งเงินทุน ภาระหนี้สิน จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ จำนวนหุ้นในกลุ่ม และผลตอบแทนที่ได้รับจากการรวมกลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่ม

n = 180

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. พื้นที่การเกษตร (ไร่)		
1 - 10	64	36.4
11 - 20	56	31.8
21 - 30	20	11.4
31 - 40	18	10.2
41 - 50	11	6.2
≥ 51	7	4.0
Min. = 1 : Max. = 97 : Mean = 19.18 : S.D. = 15.97		
จำแนกพื้นที่การเกษตรตามการถือครองที่ดิน		
พื้นที่ของตนเอง	89	49.4
พื้นที่เช่า	12	6.7
พื้นที่อื่นๆ	1	0.5
พื้นที่ของตนเอง + พื้นที่เช่า	69	38.4
พื้นที่ของตนเอง + พื้นที่อื่นๆ	3	1.7
พื้นที่เช่า + พื้นที่อื่นๆ	1	0.5
พื้นที่ของตนเอง + พื้นที่เช่า + พื้นที่อื่นๆ	5	2.8
2. แหล่งเงินทุน*		
ตนเอง	138	76.7
ญาติพี่น้อง	33	18.3
ร.ก.ส.	111	61.7
สหกรณ์การเกษตร	18	10.0
ธนาคารพาณิชย์	1	0.6
กองทุนหมู่บ้าน	89	49.4
นายทุนท้องถิ่น	4	2.2

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 180		
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3. ภาระหนี้สิน		
ไม่มีหนี้สิน	46	25.6
มีหนี้สิน	134	74.4
4. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
1 - 2	115	63.9
3 - 4	61	33.9
≥ 5	4	2.2
Min. = 1 : Max. = 8 : Mean = 2.33 : S.D. = 1.08		
5. รายได้		
≤ 100,000	90	50.0
100,001 – 200,000	37	20.6
200,001 – 300,000	20	11.1
300,001 – 400,000	14	7.7
400,001 – 500,000	7	3.9
≥ 500,001	12	6.7
Min. = 13,000 : Max. = 1,280,000 : Mean = 235,890 : S.D. = 202,725		
6. จำนวนหุ้นในกลุ่ม (บาทต่อปี)		
ไม่มีการลงทุน (0 บาทต่อปี)	180	100.0
7. ผลตอบแทนที่ได้รับจากการรวมกลุ่ม		
ไม่เป็นตัวเงิน (ปัจจัยการผลิต)	180	100.0

จากตารางที่ 4.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

1.2.1 **พื้นที่การเกษตร** สมาชิกกลุ่มมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 37.2) มีพื้นที่การเกษตร 1-10 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 32.2 มีพื้นที่การเกษตร 11-20 ไร่ ร้อยละ 10.6 มีพื้นที่การเกษตร 21-30 ไร่ ร้อยละ 10.0 มีพื้นที่การเกษตร 31-40 ไร่ ร้อยละ 6.1 มีพื้นที่การเกษตร 41-50

ไร่ และ ร้อยละ 3.9 มีพื้นที่การเกษตรมากกว่า 50 ไร่ นอกจากนี้พบว่า สมาชิกกลุ่มร้อยละ 49.4 มีพื้นที่ของตนเอง ร้อยละ 38.4 มีพื้นที่ของตนเองร่วมกับการพื้นที่เช่า และร้อยละ 6.7 มีการเช่าพื้นที่อย่างเดียว โดยสมาชิกกลุ่มมีพื้นที่การเกษตรเฉลี่ย 19.18 ไร่

1.2.2 แหล่งเงินทุน สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 76.7) ใช้ทุนตนเอง รองลงมา ร้อยละ 61.7 กู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 49.4 กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 18.3 กู้ยืมจากญาติพี่น้อง ร้อยละ 10.0 กู้ยืมจากสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 2.2 กู้ยืมจากนายทุนท้องถิ่น และ ร้อยละ 0.6 กู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์

1.2.3 ภาระหนี้สิน สมาชิกกลุ่มเกือบสามในสี่ (ร้อยละ 74.4) มีหนี้สิน และ ร้อยละ 25.6 ไม่มีหนี้สิน

1.2.4 จำนวนแรงงานในครัวเรือน สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 63.9) มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1-2 คน รองลงมา ร้อยละ 33.9 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 3-4 คน และ ร้อยละ 2.2 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป โดยจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน สูงสุด 8 คน โดยเฉลี่ย 2.33 คน

1.2.5 รายได้ สมาชิกกลุ่มครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.0) มีรายได้ไม่เกิน 100,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 20.6 มีรายได้ 100,001-200,000 บาท ร้อยละ 11.1 มีรายได้ 200,001-300,000 บาท ร้อยละ 7.8 มีรายได้ 300,001-400,000 บาท ร้อยละ 6.7 มีรายได้มากกว่า 500,001 บาท และ ร้อยละ 3.9 มีรายได้ 400,001-500,000 บาท โดยสมาชิกกลุ่ม มีรายได้ต่ำสุด 13,000 บาท สูงสุด 1,280,000 บาท โดยเฉลี่ย 235,890 บาท

1.2.6 จำนวนหุ้นในกลุ่ม สมาชิกกลุ่มร้อยละ 100 ไม่มีการลงหุ้นเพื่อบริหารจัดการกลุ่ม

1.2.7 ผลตอบแทนที่ได้รับจากการรวมกลุ่ม สมาชิกกลุ่มร้อยละ 100 ได้รับผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก)

1.3 ปัจจัยด้านสังคม

ประกอบด้วย จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก สถานภาพภายในกลุ่ม ระยะเวลาการเป็นสมาชิก เหตุผลที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก บุคคลที่ช่วยในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และการเข้าร่วมฝึกอบรม การวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ปัจจัยด้านสังคมของสมาชิกกลุ่ม

n = 180

ปัจจัยด้านสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก (กลุ่ม)		
1	46	25.6
2	56	31.1
3	38	21.1
4	29	16.1
5	7	3.9
6	4	2.2
Min. = 1 : Max. = 6 : Mean = 2.48 : S.D. = 1.26		
จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิก		
กลุ่มเกษตรกร	111	61.7
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	45	25.0
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	127	70.6
กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.	111	61.7
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	19	10.6
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	35	19.4
2. สถานภาพภายในกลุ่ม		
ไม่มีตำแหน่งเป็นกรรมการ (สมาชิก)	154	85.6
มีตำแหน่งเป็นกรรมการ	26	14.4
ประธาน	4	2.2
รองประธาน	4	2.2
เหรัญญิก	1	0.6
เลขานุการ	1	0.6
คณะกรรมการ	16	8.8
3. ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม (ปี)		
6	142	78.9
8	38	21.1

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 180

ปัจจัยด้านสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. เหตุผลที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก*		
ต้องการลดต้นทุนการผลิต	161	89.4
ต้องการมีสุขภาพที่ดีขึ้น	144	80.0
ต้องการเพิ่มผลผลิต	107	59.4
ได้รับความรู้และข่าวสาร	74	41.1
5. บุคคลที่ช่วยในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม *		
เจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน	59	32.8
หมอดินอาสา	140	77.8
ผู้นำหมู่บ้าน	97	53.9
เพื่อนบ้าน	43	23.9
บุคคลในครอบครัว	29	16.1
ญาติพี่น้อง	15	8.3
6. การเข้าร่วมฝึกอบรม		
ไม่ได้เข้าร่วม	62	34.4
เข้าร่วม 1 ครั้ง	79	43.9
เข้าร่วม 2 ครั้ง	39	21.7

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.3 ปัจจัยด้านสังคมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

1.3.1 จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก สมาชิกกลุ่มหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31.2) เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น จำนวน 2 กลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 25.6 เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น จำนวน 1 กลุ่ม ร้อยละ 21.1 เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม ร้อยละ 16.1 เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น จำนวน 4 กลุ่ม ร้อยละ 3.9 เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น จำนวน 5 กลุ่ม และ ร้อยละ 2.2 เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น จำนวน 6 กลุ่ม พบว่ากลุ่มกองทุนหมู่บ้านได้รับความสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกสูงสุด ร้อยละ 70.4 รองลงมา ร้อยละ 61.7 คือกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.

1.3.2 สถานภาพภายในกลุ่ม สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85.6) ไม่มีตำแหน่งเป็นกรรมการ (สมาชิก) และ ร้อยละ 14.4 มีตำแหน่งเป็นกรรมการ โดย ร้อยละ 8.8 เป็นคณะกรรมการ ร้อยละ 2.2 เป็นประธานและรองประธาน และ ร้อยละ 0.6 เป็นเหรัญญิกและเลขานุการ

1.3.3 ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 78.9) เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม 6 ปี และ ร้อยละ 21.1 เป็นสมาชิกกลุ่ม 8 ปี

1.3.4 เหตุผลที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89.4) เข้าร่วมเป็นสมาชิกเพราะต้องการลดต้นทุนการผลิต รองลงมา ร้อยละ 80.0 ต้องการมีสุขภาพที่ดี ร้อยละ 59.4 ต้องการเพิ่มผลผลิต และ ร้อยละ 41.1 ต้องการได้รับความรู้และข่าวสาร

1.3.5 บุคคลที่ช่วยในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 77.8) ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพราะหมอดินอาสา รองลงมา ร้อยละ 53.9 ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพราะผู้นำหมู่บ้าน ร้อยละ 32.8 ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพราะเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน ร้อยละ 23.9 ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพราะเพื่อนบ้าน ร้อยละ 16.1 ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพราะบุคคลในครอบครัว และร้อยละ 8.3 ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพราะญาติพี่น้อง

1.3.6 การเข้าร่วมฝึกอบรม สมาชิกกลุ่มเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.9) ได้เข้าร่วมฝึกอบรม 1 ครั้ง รองลงมา ร้อยละ 34.4 ไม่เคยเข้าฝึกอบรม และ ร้อยละ 22.7 ได้เข้าร่วมฝึกอบรม 2 ครั้ง

1.4 ปัจจัยด้านอื่นๆ

ปัจจัยด้านอื่นๆ ประกอบด้วย สิ่งจูงใจ โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม วัฒนธรรม และการได้รับความรู้จากเอกสารและการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่

ผู้วิจัยได้ใช้คำถามที่มีลักษณะประเมินค่าความคิดเห็น (rating scale) 5 ระดับ คือ ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มน้อยที่สุด ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มน้อย ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มปานกลางระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มมาก และระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มมากที่สุด แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมมากที่สุด

1.4.1 สิ่งจูงใจ ได้แก่ สภาพพื้นที่เหมาะสม ที่ตั้งกลุ่มอยู่ใกล้ ถนนหนทางเข้าสู่

แปลงสะดวก ลดการใช้สารเคมีได้ ปรับปรุงบำรุงดินได้ ต้นทุนการผลิตต่ำ วัสดุหาง่ายในท้องถิ่น
วิธีการทำงาน ได้รับความรู้ ได้รับความปลอดภัยการผลิตอย่างเพียงพอ เห็นตัวอย่างจากการใช้ รวมถึงบุคคล
ที่ชักชวนมีความน่าเชื่อถือ ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านสิ่งจูงใจ

n = 180

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ไม่มีผล (0)	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานกลุ่ม					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. สภาพพื้นที่เหมาะสมกับ การใช้สารอินทรีย์	4 (2.2)	15 (8.4)	31 (17.2)	73 (40.6)	53 (29.4)	4 (2.2)	2.93 (1.04)	ปาน กลาง
2. ที่ตั้งกลุ่มอยู่ใกล้บ้าน สะดวกในการทำ กิจกรรม	5 (2.8)	9 (5.0)	27 (15.0)	72 (40.0)	56 (31.1)	11 (6.1)	3.10 (1.07)	ปาน กลาง
3. การมีถนนหนทางดี เข้า สู่แปลงสะดวก ไม่มี อุปสรรคต่อการใช้ สารอินทรีย์	4 (2.2)	12 (6.7)	25 (13.9)	68 (37.8)	57 (31.7)	14 (7.8)	3.13 (1.11)	ปาน กลาง
4. ความต้องการลดการใช้ สารเคมีที่เคยใช้เป็น ประจำ	2 (1.1)	12 (6.7)	29 (16.1)	61 (33.9)	60 (33.3)	16 (8.9)	3.18 (1.09)	ปาน กลาง
5. ความต้องการปรับปรุง บำรุงดิน	4 (2.2)	11 (6.1)	23 (12.8)	52 (29.1)	73 (40.8)	17 (9.5)	3.28 (1.13)	ปาน กลาง
6. การมีต้นทุนการผลิตต่ำ (ราคาถูก)	3 (1.7)	10 (5.6)	27 (15.0)	63 (35.0)	57 (31.7)	20 (11.1)	3.23 (1.11)	ปาน กลาง

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n = 180

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ไม่มีผล (0)	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
		ในการดำเนินงานกลุ่ม						
		1	2	3	4	5		
จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
7. วัสดุที่ใช้ในการผลิต	3	10	30	64	54	19	3.18	ปาน
สารอินทรีย์หาง่าย และ	(1.7)	(5.6)	(16.7)	(35.6)	(30.0)	(10.6)	(1.11)	กลาง
มีอยู่อย่างเพียงพอใน								
ท้องถิ่น								
8. วิธีการทำ (ปุ๋ยหมัก	5	6	29	68	54	18	3.18	ปาน
น้ำหมัก) ง่าย ใช้สะดวก	(2.8)	(3.4)	(16.2)	(38.0)	(30.2)	(10.1)	(1.10)	กลาง
9. การได้รับความรู้	5	10	30	72	49	14	3.07	ปาน
เกี่ยวกับการผลิตและ	(2.8)	(5.6)	(16.7)	(40.0)	(27.2)	(7.8)	(1.11)	กลาง
การใช้สารอินทรีย์อย่าง								
เพียงพอ								
10. การได้รับปัจจัยการผลิต	5	7	44	69	41	14	2.98	ปาน
อย่างเพียงพอ เช่น ถัง	(2.8)	(3.9)	(24.4)	(38.3)	(22.8)	(7.8)	(1.09)	กลาง
หมัก กากน้ำตาล สาร								
เร่งและวัสดุอื่นๆ ที่								
จำเป็น								
11. การเห็นตัวอย่างจากคน	3	9	31	70	49	18	3.15	ปาน
ที่ใช้สารอินทรีย์แล้ว	(1.7)	(5.0)	(17.2)	(38.9)	(27.2)	(10.0)	(1.09)	กลาง
ได้ผลดี (สุขภาพดี								
ผลผลิตดี กำไรดี								
รายได้เพิ่มขึ้น)								
12. คนที่ชักชวนเข้าร่วม	5	8	27	73	54	13	3.15	ปาน
มีความน่าเชื่อถือ	(2.8)	(4.5)	(15.1)	(40.8)	(30.2)	(7.3)	(1.08)	กลาง
เฉลี่ยรวม							3.13	ปาน
							(0.95)	กลาง

จากตารางที่ 4.4 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้าน
 สิ่งจูงใจของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอ
 เมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
 กลุ่มด้านสิ่งจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13$, S.D.= 0.95) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละ
 ประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้าน
 สิ่งจูงใจทั้ง 12 ประเด็น อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้
 ดังนี้ ความต้องการปรับปรุงบำรุงดิน ($\bar{X} = 3.28$, S.D.= 1.13) การมีต้นทุนการผลิตต่ำ ($\bar{X} = 3.23$,
 S.D.= 1.11) ความต้องการลดการใช้สารเคมีที่เคยใช้ประจำ ($\bar{X} = 3.18$, S.D.= 1.09) วิธีการทำ
 (ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก) ง่าย ใช้สะดวก ($\bar{X} = 3.18$, S.D.= 1.10) วัสดุที่ใช้ในการผลิตหาง่าย และมีอยู่อย่าง
 เพียงพอในท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.18$, S.D.= 1.11) การเห็นตัวอย่างจากคนที่ใช้สารอินทรีย์แล้วได้ผลดี
 เช่น สุขภาพดี ผลผลิตดี กำไรดี รายได้เพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 3.15$, S.D.= 1.09) การมีถนนหนทางดี เข้าสู่
 แปลงสะดวก ไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้สารอินทรีย์ ($\bar{X} = 3.13$, S.D.= 1.11) ผู้ที่ชักชวนเข้าร่วมมี
 ความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 3.12$, S.D.= 1.08) การมีที่ตั้งกลุ่มอยู่ใกล้บ้าน สะดวกในการรวมกลุ่มทำ
 กิจกรรม ($\bar{X} = 3.10$, S.D.= 1.07) การได้รับความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์อย่าง
 เพียงพอ ($\bar{X} = 3.07$, S.D.= 1.11) การได้รับปัจจัยการผลิตอย่างเพียงพอ เช่น ถังหมัก กากน้ำตาล
 สารเร่ง และวัสดุอื่นๆ ที่จำเป็น ($\bar{X} = 2.98$, S.D.= 1.09) และการมีสภาพพื้นที่เกษตรที่เหมาะสมกับ
 การใช้สารอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.93$, S.D.= 1.04)

1.4.2 โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม ได้แก่ การใช้สารอินทรีย์
 เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เป็นทางเลือกใหม่ ภาครัฐสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้ก่อน เปิดโอกาสให้
 กลุ่มได้ร่วมกันบริหารงานกันเอง สามารถขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานได้ รวบรวม
 แนวคิดและสร้างความสามัคคี เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนการดำเนินงานด้านการเกษตร และกลุ่ม
 สามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ได้ ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านโครงสร้างของโอกาส หรือช่องทางในการเข้าร่วม

n = 180

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม						$\bar{X}$ (S.D.)	ความหมาย
	ไม่มีผล	ในการดำเนินงานกลุ่ม						
	(0)	1	2	3	4	5		
จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การใช้สารอินทรีย์มีประโยชน์ต่อตนเอง	3 (1.7)	12 (6.7)	27 (15.0)	55 (30.6)	66 (36.7)	17 (9.4)	3.22 (1.13)	ปานกลาง
2. การใช้สารอินทรีย์น่าจะเป็นทางเลือกใหม่ในการทำการเกษตรในยุคปัจจุบัน	3 (1.7)	9 (5.0)	30 (16.7)	61 (33.9)	56 (31.1)	21 (11.7)	3.23 (1.12)	ปานกลาง
3. โครงการนี้เป็นโครงการที่ดีมีประโยชน์ต่อเกษตรกรโดยภาครัฐสนับสนุนปัจจัยให้ก่อนเห็นผลดีแล้วค่อยทำตาม	3 (1.7)	11 (6.1)	27 (15.0)	69 (38.8)	50 (27.8)	20 (11.1)	3.18 (1.11)	ปานกลาง
4. โครงการนี้เป็นโครงการที่ดีเปิดโอกาสให้กลุ่มได้ร่วมกันบริหารงานกันเองโดยมีเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษา	3 (1.7)	9 (5.0)	27 (15.0)	68 (37.8)	54 (30.0)	19 (10.6)	3.21 (1.09)	ปานกลาง
5. หากกลุ่มเข้มแข็งจะสามารถขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นเพิ่มเติมได้	5 (2.8)	12 (6.7)	27 (15.0)	65 (36.1)	53 (29.4)	18 (10.0)	3.13 (1.16)	ปานกลาง
6. เป็นช่องทางในการรวบรวมคนที่มีแนวคิดเหมือนกัน และสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม	4 (2.2)	14 (7.8)	33 (18.3)	55 (30.6)	53 (29.4)	21 (11.7)	3.12 (1.20)	ปานกลาง

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n = 180

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม						$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
	ไม่มีผล (0)	ในการดำเนินงานกลุ่ม						
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
7. เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการเกษตรระหว่างเพื่อนสมาชิก เป็นการเรียนรู้จากเรื่องจริงที่ใกล้ตัว	5 (2.8)	12 (6.7)	32 (17.8)	63 (35.0)	50 (27.7)	18 (10.1)	3.08 (1.10)	ปาน กลาง
8. คิดว่ากลุ่มที่ตั้งขึ้นสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ได้	5 (2.8)	11 (6.1)	29 (16.1)	64 (35.6)	53 (29.4)	18 (10.0)	3.13 (1.15)	ปาน กลาง
เฉลี่ยรวม							3.16 (1.04)	ปาน กลาง

จากตารางที่ 4.5 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$, S.D.= 1.04) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วมทั้ง 8 ประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ การใช้สารอินทรีย์น่าจะเป็นทางเลือกใหม่ในการทำการเกษตรในยุคปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.23$, S.D.= 1.12) การใช้สารอินทรีย์เป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 3.22$, S.D.= 1.13) โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี เปิดโอกาสให้กลุ่มได้ร่วมกันบริหารงานกันเอง โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ($\bar{X} = 3.21$, S.D.= 1.09) โครงการนี้เป็น

โครงการที่ดี มีประโยชน์ต่อเกษตรกร โดยภาครัฐสนับสนุนปัจจัยให้ก่อน เห็นผลดีแล้วค่อยทำตาม ($\bar{X} = 3.18, S.D. = 1.11$) คิดว่ากลุ่มที่ตั้งขึ้นสามารถพัฒนาต่อออกไปสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ได้ ($\bar{X} = 3.13, S.D. = 1.15$) หากกลุ่มเข้มแข็งจะสามารถขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นเพิ่มเติมได้ ($\bar{X} = 3.13, S.D. = 1.16$) เป็นช่องทางในการรวบรวมคนที่มีแนวคิดเหมือนกัน และสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม ($\bar{X} = 3.12, S.D. = 1.20$) และเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการเกษตรระหว่างเพื่อนสมาชิก ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากเรื่องจริงที่ใกล้ตัว ($\bar{X} = 3.08, S.D. = 1.17$)

1.4.3 อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม ได้แก่ สมาชิกกลุ่ม

สามารถกำหนดเป้าหมายการผลิตสารอินทรีย์ และสามารถบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการกลุ่มได้ด้วยตนเอง ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม						$\bar{X}$ (S.D.)	ความหมาย
	ไม่มีผล (0)	ในการดำเนินงานกลุ่ม						
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. กลุ่มสามารถกำหนดเป้าหมายการผลิตสารอินทรีย์ภายในกลุ่มได้ด้วยตนเอง	4 (2.2)	15 (8.3)	30 (16.7)	73 (40.6)	47 (26.1)	11 (6.1)	2.98 (1.10)	ปานกลาง
2. กลุ่มสามารถบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการกลุ่มได้ด้วยตนเอง	4 (2.2)	10 (5.6)	37 (20.7)	74 (41.3)	37 (20.7)	10 (5.6)	2.97 (1.07)	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม							2.98 (1.04)	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้

สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.98, S.D. = 1.04$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทั้ง 2 ประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ กลุ่มสามารถกำหนดเป้าหมายการผลิตสารอินทรีย์ภายในกลุ่มได้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 2.98, S.D. = 1.10$) และกลุ่มสามารถบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการกลุ่มได้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 2.97, S.D. = 1.07$)

1.4.4 วัฒนธรรม ได้แก่ การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน และไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านวัฒนธรรม

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม						$\bar{X}$ (S.D.)	ความหมาย
	ไม่มีผล	ในการดำเนินงานกลุ่ม						
	(0)	1	2	3	4	5		
จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จะไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต	10 (6.7)	16 (8.9)	27 (15.0)	55 (30.6)	53 (29.4)	17 (9.4)	2.96 (1.34)	ปานกลาง
2. การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จะไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน	16 (8.9)	13 (7.2)	26 (14.5)	55 (30.6)	51 (28.3)	19 (10.5)	2.94 (1.39)	ปานกลาง

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

n = 180

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม						$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
	ไม่มีผล (0)	ในการดำเนินงานกลุ่ม						
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
3. การผลิตและการใช้ สารอินทรีย์คดใช้ สารเคมีทางการเกษตร จะไม่ขัดต่อหลัก ศีลธรรม	17 (9.4)	12 (6.7)	28 (15.6)	49 (27.2)	55 (30.6)	19 (10.5)	2.94 (1.42)	ปาน กลาง
เฉลี่ยรวม						2.95 (1.35)	ปาน กลาง	

จากตารางที่ 4.7 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านวัฒนธรรมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$, S.D.= 1.35) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านวัฒนธรรมทั้ง 3 ประเด็น อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ การผลิตและการใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 2.96$, S.D.= 1.34) การผลิตและการใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียม ประเพณีในชุมชน ($\bar{X} = 2.94$, S.D.= 1.39) และการผลิตการใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม ($\bar{X} = 2.94$, S.D.= 1.42)

1.4.5 การได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ได้แก่ การได้รับเอกสารการผลิตและการใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างเพียงพอ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินสะดวกและเป็นกันเอง

ตารางที่ 4.8 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านการได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

n = 180

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม						$\bar{X}$ (S.D.)	ความหมาย
	ไม่มีผล (0)	ในการดำเนินงานกลุ่ม						
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การได้รับเอกสารการผลิตและการใช้สารอินทรีย์คัลไช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างเพียงพอ	8 (4.4)	18 (10.1)	30 (16.7)	69 (38.4)	42 (23.2)	13 (7.2)	2.88 (1.22)	ปานกลาง
2. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน สวดอก และเป็นกันเอง	8 (4.4)	12 (6.7)	35 (19.4)	69 (38.4)	39 (21.7)	17 (9.4)	2.94 (1.21)	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม							2.91 (1.17)	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.8 ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านการได้รับเอกสารและติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์คัลไช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านการได้รับเอกสารและติดต่อกับเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.91$, S.D.= 1.17) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านการได้รับเอกสารและติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทั้ง 2 ประเด็น อยู่ในระดับปานกลางเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน สวดอก และเป็นกันเอง ($\bar{X} = 2.94$, S.D.= 1.21) และการได้รับเอกสารการผลิตและการใช้สารอินทรีย์คัลไช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 2.88$, S.D.= 1.22)

2. ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่ม

ผู้วิจัยได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน โดยใช้คำถามที่มีลักษณะประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ระดับการมีส่วนร่วมน้อย ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ระดับการมีส่วนร่วมมาก และระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์คดใช้สารเคมีทางการเกษตร ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

2.1 ระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม

การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม ประกอบด้วย การประชุมค้นหาปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา และการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม (0) จำนวน (ร้อยละ)	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					$\bar{X}$ (S.D.)	ความหมาย
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. มีส่วนร่วมประชุมค้นหาปัญหาในกลุ่ม	9 (5.0)	18 (10.0)	31 (17.2)	82 (45.6)	35 (19.4)	5 (2.8)	2.74 (1.12)	ปานกลาง
2. มีส่วนร่วมประชุมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา	6 (3.3)	21 (11.6)	34 (18.8)	81 (45.2)	35 (19.4)	3 (1.7)	2.71 (1.07)	ปานกลาง

n = 180

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

n = 180

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ไม่มี ส่วน ร่วม (0) จำนวน (ร้อยละ)	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
3. มีส่วนร่วมประชุมหา สาเหตุของปัญหาใน กลุ่ม	7 (3.9)	21 (11.7)	28 (15.5)	77 (42.7)	44 (24.5)	3 (1.7)	2.77 (1.11)	ปาน กลาง
4. มีส่วนร่วมประชุมเสนอ แนวทางแก้ปัญหาใน กลุ่ม	8 (4.4)	15 (8.3)	29 (16.1)	72 (40.0)	52 (29.0)	4 (2.2)	2.87 (1.12)	ปาน กลาง
เฉลี่ยรวม							2.78 (1.01)	ปาน กลาง

จากตารางที่ 4.9 ระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่มของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.78$, S.D.=1.01) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาทั้ง 4 ประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ มีส่วนร่วมประชุมหาสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม ($\bar{X}=2.95$, S.D.=2.58) มีส่วนร่วมประชุมเสนอแนวทางแก้ปัญหาในกลุ่ม ($\bar{X}=2.87$, S.D.=1.12) มีส่วนร่วมประชุมค้นหาปัญหาในกลุ่ม ($\bar{X}=2.74$, S.D.=1.12) และมีส่วนร่วมประชุมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ($\bar{X}=2.72$, S.D.=1.06)

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน

ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน ประกอบด้วย การวางแผนดำเนินกิจกรรม และวางแผนบริหารจัดการกลุ่ม ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

n = 180

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ไม่มี ส่วน ร่วม (0) จำนวน (ร้อยละ)	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
		1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
2.2 มีส่วนร่วมกำหนด คุณสมบัติบุคคลใน การเข้าร่วมเป็น สมาชิกกลุ่ม	14 (7.8)	16 (8.9)	44 (24.4)	68 (37.8)	35 (19.4)	3 (1.7)	2.57 (1.18)	น้อย
2.3 มีส่วนร่วมคัดเลือก คณะกรรมการบริหาร กลุ่ม	15 (8.3)	15 (8.3)	37 (20.5)	72 (40.2)	39 (21.6)	2 (1.1)	2.63 (1.17)	ปาน กลาง
2.4 มีส่วนร่วมกำหนดกฎ ระเบียบข้อบังคับ ภายในกลุ่ม	18 (10.0)	16 (8.9)	41 (22.8)	67 (37.2)	34 (18.9)	4 (2.2)	2.53 (1.24)	น้อย
2.5 มีส่วนร่วมกำหนด ช่วงเวลาทำกิจกรรม กลุ่ม	17 (9.4)	17 (9.4)	34 (18.9)	80 (44.5)	29 (16.1)	3 (1.7)	2.56 (1.17)	น้อย
2.6 ร่วมเป็น คณะกรรมการบริหาร กลุ่ม	21 (11.7)	16 (8.9)	39 (21.7)	64 (35.5)	38 (21.1)	2 (1.1)	2.51 (1.27)	น้อย
เฉลี่ยรวม							2.64 (1.05)	ปาน กลาง

จากตารางที่ 4.10 ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานของสมาชิกกลุ่ม
เกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานอยู่ใน
ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.64$, S.D.= 1.05) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิก
กลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานทั้ง 12 ประเด็น มี 8 ประเด็นอยู่ในระดับ
ปานกลาง โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ มีส่วนร่วมในการเสนอวิธีการ

ผลิตสารอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.73$, S.D.= 1.16) มีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิตสารอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.72$, S.D.= 1.16) มีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรผลิตสารอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.72$, S.D.= 1.19) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกวิธีการใช้สารอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.69$, S.D.= 1.16) มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.72$, S.D.= 1.22) มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์การผลิตสารอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.66$, S.D.= 1.18) มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ($\bar{X} = 2.64$, S.D.= 1.13) และมีส่วนร่วมในคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ($\bar{X} = 2.63$, S.D.= 1.17) สำหรับอีก 4 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ มีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติบุคคลในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ($\bar{X} = 2.57$, S.D.= 1.18) มีส่วนร่วมในการกำหนดช่วงเวลาทำกิจกรรมกลุ่ม ($\bar{X} = 2.56$, S.D.= 1.17) มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับภายในกลุ่ม ($\bar{X} = 2.53$, S.D.= 1.24) และร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ($\bar{X} = 2.53$, S.D.= 1.24)

2.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

ระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย การฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร การทำกิจกรรมร่วมกัน การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ การประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่าย การลงหุ้น และสมทบทุนเพื่อการบริหารจัดการกลุ่ม ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม (0) จำนวน (ร้อยละ)	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					$\bar{X}$ (S.D.)	ความหมาย
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. ร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตและใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร	9 (5.0)	16 (8.9)	41 (22.8)	70 (38.9)	39 (21.7)	5 (2.8)	2.72 (1.13)	ปานกลาง

n = 180

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n = 180

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ไม่มี ส่วน ร่วม (0) จำนวน (ร้อยละ)	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
		1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
2. ร่วมรับฟังการบรรยาย ซักถามข้อสงสัยและมี ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการผลิตและใช้ สารอินทรีย์	8 (4.4)	13 (7.2)	41 (22.8)	68 (37.8)	47 (26.1)	3 (1.7)	2.79 (1.10)	ปาน กลาง
3. ร่วมฝึกทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักพด.2 และ พด.7 ในระหว่างการฝึกอบรม	13 (7.2)	16 (8.9)	31 (17.2)	64 (35.6)	49 (27.2)	7 (3.9)	2.78 (1.25)	ปาน กลาง
4. ร่วมรับฟังการบรรยาย ซักถามข้อสงสัย และมี ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ย สดเพื่อการปรับปรุง บำรุงดิน	8 (4.4)	18 (10.0)	35 (19.4)	65 (36.1)	51 (28.3)	3 (1.7)	2.79 (1.14)	ปาน กลาง
5. ร่วมรับฟังการบรรยาย ซักถามข้อสงสัย และมี ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้สารเร่ง พด.3 จุลินทรีย์ พด.11 และปุ๋ยชีวภาพ พด.12	9 (5.0)	15 (8.3)	39 (21.7)	63 (35.0)	49 (27.2)	5 (2.8)	2.79 (1.16)	ปาน กลาง
6. ร่วมรับฟังการบรรยาย ซักถามข้อสงสัยและมี ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการไถกลบฟาง และต่อซังพืช	8 (4.5)	14 (7.8)	32 (17.8)	74 (41.1)	48 (26.7)	4 (2.2)	2.84 (1.11)	ปาน กลาง

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n = 180

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม (0) จำนวน (ร้อยละ)	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					$\bar{X}$ (S.D.)	ความหมาย
		1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
7. ร่วมรับฟังการบรรยาย ซักถามข้อสงสัย และมี ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมี อย่างมีประสิทธิภาพ	8 (4.4)	17 (9.4)	32 (17.8)	73 (40.6)	49 (26.8)	1 (2.2)	2.78 (1.10)	ปานกลาง
8. ร่วมแรงทำปุ๋ยหมัก น้ำ หมัก พด.2 และ พด.7	11 (6.1)	14 (7.8)	35 (19.4)	66 (36.7)	48 (26.7)	6 (3.3)	2.80 (1.19)	ปานกลาง
9. ร่วมผลิตสารอินทรีย์ใช้ อย่างต่อเนื่อง	13 (7.4)	22 (12.5)	38 (21.6)	60 (34.1)	42 (23.9)	1 (0.6)	2.56 (1.20)	น้อย
10. ร่วมคิดต่อประสานงาน กับ จนท.พด. เพื่อเป็น วิทยากรให้ความรู้ เกี่ยวกับสารอินทรีย์	17 (9.4)	21 (11.7)	42 (23.3)	64 (35.6)	34 (18.9)	2 (1.1)	2.46 (1.23)	น้อย
11. ร่วมประชาสัมพันธ์ ขยายเครือข่ายด้านการ ใช้สารอินทรีย์ ลดใช้สารเคมีทาง การเกษตร	14 (7.8)	22 (12.2)	35 (19.4)	66 (36.7)	35 (19.4)	8 (4.4)	2.61 (1.27)	น้อย
12. ได้ร่วมลงหุ้นเพื่อ บริหารจัดการภายใน กลุ่ม	180 (100.0)							
13. ร่วมสมทบจัดซื้อ กากน้ำตาล และวัสดุ อื่นๆ	180 (100.0)							
เฉลี่ยรวม							2.47 (1.16)	น้อย

จากตารางที่ 4.11 ระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.47$, S.D.= 1.16) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานทั้ง 13 ประเด็น มี 8 ประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ การเข้าร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัยและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการโลกบพางและต่อซังพีซ ($\bar{X} = 2.84$, S.D.= 1.11) ร่วมแรงในการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก พด.2 และ พด.7 ($\bar{X} = 2.80$, S.D.= 1.19) ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัยและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.79$, S.D.= 1.10) ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัย และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน ($\bar{X} = 2.79$, S.D.= 1.14) ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัย และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเร่งพด. 3 สำหรับควบคุมโรคราคะนำโคนนำ จุลินทรีย์สำหรับพืชปรับปรุงดิน พด.11 และปุ๋ยชีวภาพ พด.12 ($\bar{X} = 2.79$, S.D.= 1.16) ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัยและ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมีให้เหมาะสมตามชนิดของดินและพืช และการใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน ($\bar{X} = 2.78$, S.D.= 1.10) ร่วมฝึกปฏิบัติในระหว่างการฝึกอบรม ได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก พด.2 และ พด.7 ($\bar{X} = 2.78$, S.D.= 1.25) การเข้าร่วมฝึกอบรมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินที่มาให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.71$, S.D.= 1.13) ร่วมประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่ายด้านการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.61$, S.D.= 1.27) มี 2 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย คือ ร่วมผลิตสารอินทรีย์ใช้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 2.56$, S.D.= 1.21) และมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินเพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.46$, S.D.= 1.23) และพบว่าสมาชิกกลุ่มไม่มีส่วนร่วมเลยในการร่วมลงหุ้นเพื่อการบริหารจัดการภายในกลุ่ม และร่วมสมทบจัดซื้อกากน้ำตาลและวัสดุอื่นๆ

2.4 ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินศักยภาพของสารอินทรีย์ชนิดต่างๆ ที่ใช้ในพื้นที่ตนเองและเพื่อนสมาชิก การติดตามและประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการบริหารกลุ่ม และการเสนอความคิดเห็นต่อการบริหารงานกลุ่ม ดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

n = 180

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ไม่มี ส่วน ร่วม (0) จำนวน (ร้อยละ)	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
		1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
1. นำปุ๋ยหมักที่ผลิตได้ไป ใช้ในพื้นที่ตนเองโดยมี การประเมินผลทุกครั้ง	10 (5.6)	22 (12.2)	33 (18.3)	65 (36.1)	44 (24.4)	6 (3.3)	2.72 (1.22)	ปาน กลาง
2. นำน้ำหมัก พด.2 ที่ผลิต ได้ไปใช้ในพื้นที่ตนเอง โดยมีการประเมินผล ทุกครั้ง	12 (6.7)	16 (6.7)	36 (20.0)	67 (37.2)	40 (22.2)	9 (5.0)	2.74 (1.23)	ปาน กลาง
3. นำน้ำหมัก พด.7 ที่ผลิต ได้ ไปใช้ในพื้นที่ตนเอง โดยมีการประเมินผล ทุกครั้ง	10 (5.6)	17 (9.4)	34 (18.9)	73 (40.6)	38 (21.1)	8 (4.4)	2.76 (1.18)	ปาน กลาง
4. เชื่อมชมเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพของการ ใช้สารอินทรีย์ในพื้นที่ ของสมาชิกกลุ่ม	13 (7.2)	15 (8.3)	47 (26.1)	64 (35.6)	36 (20.0)	5 (2.8)	2.61 (1.18)	ปาน กลาง
5. ร่วมติดตามและประเมิน ผลการทำงานของ คณะกรรมการบริหาร กลุ่ม	13 (7.2)	22 (12.2)	44 (24.4)	68 (37.8)	29 (16.1)	4 (2.2)	2.50 (1.18)	น้อย
6. ร่วมเสนอความคิดเห็น หลังการติดตามและ ประเมินผล ทำงานของ กลุ่ม	13 (7.2)	20 (11.1)	51 (28.3)	64 (35.6)	30 (16.7)	2 (1.1)	2.47 (1.15)	น้อย

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

n = 180

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ไม่มี ส่วน ร่วม (0) จำนวน (ร้อยละ)	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
		1	2	3	4	5		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
7. ร่วมทั้งวงดิ่งข้อบกพร่อง หลังการติดตามและ ประเมินผล ทำงานของ กลุ่ม	14 (7.8)	25 (13.9)	45 (25.0)	67 (37.2)	28 (15.6)	1 (0.6)	2.41 (1.16)	น้อย
เฉลี่ยรวม							2.60 (1.19)	น้อย

จากตารางที่ 4.12 ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.60$, S.D.= 1.19) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลทั้ง 7 ประเด็น มี 4 ประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ การนำน้ำหมัก พด.7 ที่ผลิตที่ได้ไปใช้เพื่อป้องกันแมลงศัตรูในพื้นที่ของตนเองโดยมีการประเมินผลทุกครั้ง ($\bar{X} = 2.76$, S.D.= 1.18) นำน้ำหมัก พด.2 ที่ผลิตที่ได้ไปใช้เพื่อเร่งการเจริญเติบโตของพืชในพื้นที่ของตนเองโดยมีการประเมินผลทุกครั้ง ($\bar{X} = 2.74$, S.D.= 1.23) นำปุ๋ยหมักที่ผลิตที่ได้ไปใช้ในพื้นที่ของตนเองโดยมีการประเมินผลทุกครั้ง ($\bar{X} = 2.72$, S.D.= 1.22) ร่วมเยี่ยมชมเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการใช้สารอินทรีย์ในพื้นที่ของสมาชิกกลุ่ม ($\bar{X} = 2.61$, S.D.= 1.19) ส่วนอีก 3 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย คือ ร่วมติดตามและประเมินผลการทำงานของคุณธรรมการบริหารกลุ่ม ($\bar{X} = 2.50$, S.D.= 1.18) ร่วมในการเสนอความคิดเห็นหลังการติดตามและประเมินผลการทำงานของกลุ่ม ($\bar{X} = 2.47$, S.D.= 1.15) และร่วมในทั้งวงดิ่งข้อบกพร่องหลังการติดตามและประเมินผลการทำงานของกลุ่ม ($\bar{X} = 2.41$, S.D.= 1.16)

2.5 ภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ในภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.58, S.D. = 0.94$)

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ เพื่อหาความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระหลายตัว ว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความเกี่ยวข้องแบบใดหรือทิศทางใด (เชิงบวกหรือเชิงลบ) กับตัวแปรตาม และมีระดับความเกี่ยวข้องกับตัวแปรตามมากหรือน้อยเพียงใด การวิเคราะห์ครั้งนี้ ใช้ตัวแปรอิสระ จำนวน 17 ตัวแปร ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา 4) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5) ประสบการณ์ด้านการเกษตร 6) พื้นที่การเกษตร 7) ภาระหนี้สิน 8) จำนวนแรงงานในครัวเรือน 9) รายได้ 10) จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก 11) สถานภาพภายในกลุ่ม 12) การเข้าร่วมฝึกอบรม 13) สิ่งจูงใจ 14) โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม 15) อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม 16) วัฒนธรรม และ 17) การได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ส่วนตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน โดยนำค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ตัวแปรอิสระ 17 ตัวแปร และตัวแปรตาม 5 ตัวแปร ที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานมาแสดง ดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์

ที่	สัญลักษณ์และตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.
ตัวแปรอิสระ			
1	$X_1 =$ เพศ (0 = ชาย, 1 = หญิง)	1.53	0.50
2	$X_2 =$ อายุ (ปี)	54.38	1.08

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ที่	สัญลักษณ์และตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.
ตัวแปรอิสระ			
3	X_3 = ระดับการศึกษา (1 = ไม่ได้เรียนหนังสือ, 2 = ประถมศึกษาปีที่ 4, 3 = ประถมศึกษาปีที่ 6, 4 = มัธยมศึกษาตอนต้น/เทียบเท่า, 5 = มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า, 6 = อนุปริญญา/เทียบเท่า, 7 = ปริญญาตรี/เทียบเท่า)	1.98	1.40
4	X_4 = จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	3.66	1.53
5	X_5 = ประสบการณ์ด้านการเกษตร (ปี)	28.62	14.06
6	X_6 = พื้นที่การเกษตร (ไร่)	19.03	15.97
7	X_7 = ภาระหนี้สิน (0 = ไม่มี, 1 = มี)	0.74	0.37
8	X_8 = จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)	2.33	1.08
9	X_9 = รายได้ (บาท)	235,890.0	202,725.0
10	X_{10} = จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก (กลุ่ม)	2.48	1.26
11	X_{11} = สถานภาพภายในกลุ่ม (0 = ไม่มีตำแหน่งเป็นกรรมการ, 1 = มีตำแหน่งเป็นกรรมการ)	0.14	0.35
12	X_{12} = การเข้าร่วมฝึกอบรม (0 = ไม่เคยร่วม, 1 = เข้าร่วม 1 ครั้ง, 2 = เข้าร่วม 2 ครั้ง)	0.87	0.74
13	X_{13} = สิ่งจูงใจ (ภาพรวมซึ่งประกอบด้วย 12 ประเด็นข้อคำถาม)	3.13	0.95
14	X_{14} = โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม (ภาพรวมซึ่งประกอบด้วย 8 ประเด็นข้อคำถาม)	3.16	1.04
15	X_{15} = อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม (ภาพรวมซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็นข้อคำถาม)	2.98	1.04
16	X_{16} = วัฒนธรรม (ภาพรวม ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเด็นข้อคำถาม)	2.95	1.35
17	X_{17} = การได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ (ภาพรวมซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็นข้อคำถาม)	2.91	1.17
ตัวแปรตาม			
1	Y_1 = การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม	2.78	1.01
2	Y_2 = การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน	2.64	1.05
3	Y_3 = การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและการลงทุน	2.30	0.88
4	Y_4 = การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	2.60	1.09
5	Y_5 = ภาพรวมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม	2.58	0.94

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแต่ละคู่ พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 คู่ ที่มี ความสัมพันธ์สูงกว่า 0.8 ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตัวเอง (Multicollinearity) และเป็นการละเมิดข้อกำหนดของการถดถอยพหุ ได้แก่ รายได้กับพื้นที่ การเกษตร สิ่งจูงใจกับโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม อำนาจในการส่งเสริม กิจกรรมของการมีส่วนร่วมกับโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม และการได้รับ เอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่กับวัฒนธรรม รายละเอียดดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์หัตถดอยพหุ เมื่อตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มทั้ง 4 ด้าน

ตัวแปร	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆	x ₇	x ₈	x ₉	X ₁₀	x ₁₁	x ₁₂	x ₁₃	x ₁₄	x ₁₅	x ₁₆	x ₁₇
Y ₁	1	.884**	.833**	.732**	-.143	-.018	-.024	.082	.076	.244**	.070	.013	.253**	.355**	.153*	.087	.632**	.567**	.620**	.524**	.563**
Y ₂		1	.866**	.792**	-.141	-.004	-.020	.069	.052	.267**	.030	.008	.291**	.322**	.151*	-.015	.658**	.581**	.675**	.604**	.663**
Y ₃			1	.876**	-.157	.042	-.092	.028	.167*	.279**	.020	-.018	.298**	.306**	.091	.083	.716**	.640**	.690**	.691**	.703**
Y ₄				1	-.101	.076	-.105	.090	.138	.238**	-.018	.027	.241**	.211**	.083	-.025	.724**	.632**	.623**	.610**	.694**
x ₁					1	-.024	-.095	-.180	-.041	-.167*	-.089	-.113	-.191*	-.119	-.091	-.071	-.145	-.182*	-.205**	-.043	-.104
x ₂						1	-.331	-.100	.448**	-.051	-.298**	.059	-.048	-.073	-.022	.014	.006	-.006	-.007	.000	.031
x ₃							1	.083	-.360	-.058	-.101	.034	-.065	-.007	.131	.084	-.104	-.095	-.056	-.056	-.040
x ₄								1	-.074	.125	.154*	.593**	.058	.155*	.127	-.001	.062	.097	.070	-.052	.039
x ₅									1	.282**	-.170*	.022	.278**	.193**	-.049	.216**	.132	.125	.118	.161*	.143
x ₆										1	.160*	.131	.934**	.344**	.147*	.215**	.245**	.189*	.201**	.160*	.185*
x ₇											1	.134	-.147*	.144	-.013	-.050	.023	-.008	.004	.027	-.023
x ₈												1	.090	.110	-.024	-.065	.111	.114	.052	.036	.089
x ₉													1	.292**	.077	.151*	.280**	.235**	.258**	.213**	.251**
x ₁₀														1	.056	.168*	.187*	.202**	.220**	.177*	.182*
x ₁₁															1	.200**	.043*	.044	.071	-.003	-.043
x ₁₂																1	.061	.053	.018	-.046	-.029
x ₁₃																	1	.872**	.788**	.643**	.771**
x ₁₄																		1	.865**	.617**	.723**
x ₁₅																			1	.691**	.746**
x ₁₆																				1	.805**
x ₁₇																					1

การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยวิเคราะห์ระหว่างตัวแปรอิสระ 10 ตัวแปรในส่วนที่เหลือ และตัวแปรตาม 5 ตัวแปรเข้าสมการคำนวณ โดยวิธี Enter ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์พหุถดถอยตามกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ด้านและภาพรวม ดังนี้

3.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม

ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	2.328	3.529	.001
1. เพศ (x_1)	-.166	-1.122	.264
2. อายุ (x_2)	.001	.082	.935
3. ระดับการศึกษา (x_3)	-.02	-.440	.660
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (x_4)	.020	.330	.735
5. ประสบการณ์ด้านการเกษตร (x_5)	.008	1.521	.130
6. ภาระหนี้สิน (x_6)	.005	0.28	.978
7. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (x_7)	-.057	-.683	.496
8. จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก (x_{10})	.244	4.013**	.000
9. สถานภาพภายในกลุ่ม (x_{11})	.329	1.554	.122
10. การเข้าร่วมฝึกอบรม (x_{12})	-.027	-.265	.791

$R^2 = .167$ SEE = .950 F = 3.397 Sig. of F = .000

** หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.15 สมการทำนายแนวโน้มการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม คือ

$$Y_1 = 2.328 + 0.244x_{10}$$

ผลจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม โดยนำตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัว เข้าไปในสมการ ปรากฏว่าได้ค่า $F = 3.397$ Sig. = 0.00 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination, R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.167 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม คือการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่มของสมาชิกกลุ่มได้ร้อยละ 16.7 ในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด 10 ตัว มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม ซึ่งหมายถึงตัวแปรมีความเกี่ยวข้องไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิกของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรมีจำนวนมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่มของสมาชิกกลุ่มก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย

3.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	2.356	3.449	.001
1. เพศ (x_1)	-.179	-1.167	.245
2. อายุ (x_2)	.001	.180	.857
3. ระดับการศึกษา (x_3)	-.025	-.258	.797

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	2.356	3.449	.001
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (x_4)	.016	.262	.794
5. ประสบการณ์ด้านการเกษตร (x_5)	.012	2.370*	.019
6. ภาระหนี้สิน (x_7)	-.106	-.572	.568
7. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (x_8)	-.068	-7.785	.434
8. จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก (x_{10})	.231	3.672**	.000
9. สถานภาพภายในกลุ่ม (x_{11})	.375	1.712	.089
10. การเข้าร่วมฝึกอบรม (x_{12})	-.195	-1.858	.065

$R^2 = .172$ SEE = .983 F = 3.510 Sig. of F = .000

** หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.16 สมการทำนายแนวโน้มการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน คือ

$$Y_2 = 2.356 + 0.012x_5 + 0.231x_{10}$$

ผลจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน โดยนำตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัว เข้าไปในสมการ ปรากฏว่าได้ค่า $F = 3.510$ Sig. = 0.00 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination, R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.172 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มได้ร้อยละ 17.2 ในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด 10 ตัว โดยมีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 คือ ประสบการณ์ด้านการเกษตร เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน ซึ่งหมายถึงเมื่อสมาชิกมีประสบการณ์ด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น จะทำให้การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานเพิ่มขึ้น และมีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปร

ตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน ซึ่งหมายถึงตัวแปรมีความเกี่ยวข้องไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิกของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรมีจำนวนมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	2.185	3.758	.000
1. เพศ (x_1)	-.198	-1.537	.126
2. อายุ (x_2)	.002	.373	.710
3. ระดับการศึกษา (x_3)	-.055	-1.116	.266
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (x_4)	.002	.036	.971
5. ประสบการณ์ด้านการเกษตร (x_5)	.010	2.382*	.018
6. ภาระหนี้สิน (x_6)	-.091	-.581	.562
7. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (x_7)	-.063	-.855	.394
8. จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก (x_{10})	.712	3.233**	.001
9. สถานภาพภายในกลุ่ม (x_{11})	.129	.699	.485
10. การเข้าร่วมฝึกอบรม (x_{12})	-.020	-.229	.819

$R^2 = .159$ SEE = .829 F = 3.187 Sig. of F = .001

** หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01

* หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.17 สมการทำนายแนวโน้มการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน คือ

$$Y_3 = 2.185 + 0.010x_5 + 0.712x_{10}$$

ผลจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน โดยนำตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัว เข้าไปในสมการ ปรากฏว่าได้ค่า $F = 3.187$ Sig. = 0.01 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination, R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.159 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม คือการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่มได้ร้อยละ 15.9 ในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด 10 ตัว มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ประสิทธิภาพด้านการเกษตร เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ซึ่งหมายถึงตัวแปรมีความเกี่ยวข้องไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อสมาชิกมีประสิทธิภาพด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น จะทำให้การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น และตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ซึ่งหมายถึงตัวแปรมีความเกี่ยวข้องไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิกของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรเพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่มก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการ
ดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร
ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	2.191	2.991	.003
1. เพศ (x_1)	-.125	-.764	.446
2. อายุ (x_2)	.006	.712	.477
3. ระดับการศึกษา (x_3)	-.070	-1.105	.271
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (x_4)	.004	.963	.337
5. ประสบการณ์ด้านการเกษตร (x_5)	.014	2.461*	.015
6. ภาระหนี้สิน (x_6)	-.195	-.978	.330
7. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (x_7)	-.073	-.782	.435
8. จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก (x_{10})	.140	2.077*	.039
9. สถานภาพภายในกลุ่ม (x_{11})	.188	.799	.425
10. การเข้าร่วมฝึกอบรม (x_{12})	-.167	-1.478	.141

$R^2 = .116$ SEE = 1.054 F = 2.225 Sig. of F = .019

* หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.18 สมการทำนายแนวโน้มการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล คือ

$$Y_4 = 2.191 + 0.014x_5 + 0.140x_{10}$$

ผลจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรด้านการติดตามและประเมินผล โดยนำตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัว เข้าไปในสมการ ปรากฏว่าได้ค่า $F = 2.225$ Sig. = .019 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination, R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.116 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม คือการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของสมาชิกกลุ่มได้ร้อยละ 11.6 ในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด 10 ตัว มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ประสบการณ์ด้านการเกษตร ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วม

ร่วมในการติดตามและประเมินผล นั่นคือเมื่อสมาชิกมีประสบการณ์ด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น จะทำให้การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลเพิ่มขึ้น และจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งหมายถึงตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิกของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรเพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของสมาชิกกลุ่มก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย

3.5 ภาพรวมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ภาพรวมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรในภาพรวม

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	2.280	3.875	.000
1. เพศ (x_1)	-.167	-1.212	.227
2. อายุ (x_2)	.003	.371	.711
3. ระดับการศึกษา (x_3)	-.041	-.780	.436
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (x_4)	.026	.459	.647
5. ประสบการณ์ด้านการเกษตร (x_5)	.011	2.357*	.020
6. ภาระหนี้สิน (x_7)	-.097	-.579	.564
7. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (x_8)	-.065	-.834	.405
8. จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก (x_{10})	.197	3.472**	.001
9. สถานภาพภายในกลุ่ม (x_{11})	.255	1.294	.197
10. การเข้าร่วมฝึกอบรม (x_{12})	-.102	-1.081	.281

$R^2 = .163$ SEE = .885 F = 3.293 Sig. of F = .001

** หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.19 สมการทำนายแนวโน้มการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรในภาพรวม คือ

$$Y_5 = 2.280 + 0.011x_5 + 0.197x_{10}$$

ผลจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรในภาพรวม จากการนำตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัว เข้าไปในสมการ ปรากฏว่าได้ค่า $F = 3.293$ Sig. = 0.01 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination, R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.163 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม คือการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ได้ร้อยละ 16.3 ในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด 10 ตัว มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ประสบการณ์ด้านการเกษตร เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งหมายถึงตัวแปรมีความเกี่ยวข้องไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อสมาชิกมีประสบการณ์ด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น จะทำให้การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเพิ่มขึ้น และตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งหมายถึงตัวแปรมีความเกี่ยวข้องไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิกของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรเพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ผู้วิจัยได้ศึกษาระดับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ตามกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน โดยใช้คำถามที่มีลักษณะประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ ระดับปัญหาน้อยที่สุด ระดับปัญหาน้อย ระดับปัญหาปานกลาง ระดับปัญหามาก และระดับปัญหามากที่สุด แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย มีเกณฑ์การประเมินดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับปัญหาน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับปัญหาน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปัญหาปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับปัญหามาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับปัญหามากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ประกอบด้วย ลักษณะสำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

4.1 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม

ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่มของสมาชิกกลุ่ม ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม

n = 180

ลักษณะปัญหา	ไม่มีปัญหา	ระดับปัญหา					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
	(0) จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
1. สมาชิกไม่รู้ว่ามีการประชุม เพื่อค้นหาปัญหาในกลุ่ม	17 (9.4)	36 (20.0)	62 (34.4)	55 (30.6)	9 (5.0)	1 (0.6)	2.03 (1.07)	น้อย
2. สมาชิกรู้แต่ยังไม่เข้าร่วม ประชุม	16 (8.9)	29 (16.0)	55 (30.6)	64 (35.6)	12 (6.7)	4 (2.2)	2.22 (1.14)	น้อย
3. สมาชิกมาประชุมแต่ไม่ตรง เวลา	16 (8.9)	29 (16.1)	60 (33.3)	56 (31.0)	16 (8.9)	3 (1.7)	2.20 (1.14)	น้อย
4. สมาชิกไม่แสดงความคิดเห็น/ ปัญหา	18 (10.0)	29 (16.1)	64 (35.6)	57 (31.6)	9 (5.0)	3 (1.7)	2.11 (1.11)	น้อย
5. สมาชิกไม่ให้ความสนใจ	19 (10.6)	27 (15.0)	60 (33.3)	60 (33.3)	13 (7.2)	1 (0.6)	2.13 (1.11)	น้อย
6. สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ	20 (11.0)	28 (15.6)	59 (32.8)	57 (31.7)	12 (6.7)	4 (2.2)	2.14 (1.17)	น้อย
7. สมาชิกไม่มีโอกาสเสนอ ความคิดเห็น/ปัญหา	20 (11.1)	34 (18.9)	50 (27.8)	63 (35.0)	13 (7.2)	0 (0)	2.08 (1.13)	น้อย
8. เจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนด ปัญหา	25 (13.9)	32 (17.8)	56 (31.1)	52 (28.9)	13 (7.2)	2 (1.1)	2.01 (1.19)	น้อย
9. ไม่ได้เลือกคณะกรรมการ บริหารกลุ่ม	31 (17.2)	33 (18.3)	57 (31.7)	49 (27.2)	9 (5.0)	1 (0.6)	1.86 (1.18)	น้อย

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

ลักษณะปัญหา	ไม่มีปัญหา		ระดับปัญหา					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
	(0)								
	จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)			
10. ไม่ได้กำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับกลุ่ม	29 (16.1)	35 (19.5)	49 (27.2)	52 (28.9)	11 (6.1)	4 (2.2)	1.96 (1.26)	น้อย	
11. เป็นผู้รับฟังมากกว่า ผู้พูดหรือคิด	20 (11.1)	26 (14.5)	52 (28.9)	63 (35.0)	13 (7.2)	6 (3.3)	2.23 (1.22)	น้อย	
เฉลี่ยรวม							2.09 (1.00)	น้อย	

จากตารางที่ 4.19 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.09$, S.D.= 1.00) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาทั้ง 11 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ เป็นผู้รับฟังมากกว่าผู้พูดหรือคิด ($\bar{X} = 2.23$, S.D.= 1.22) สมาชิกรู้แต่ไม่เข้าร่วมประชุม ($\bar{X} = 2.22$, S.D.= 1.14) สมาชิกมาประชุมแต่ไม่ตรงเวลา ($\bar{X} = 2.21$, S.D.= 1.21) สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ ($\bar{X} = 2.21$, S.D.= 1.13) สมาชิกไม่ให้ความสนใจ ($\bar{X} = 2.14$, S.D.= 1.17) สมาชิกไม่แสดงความคิดเห็น/ปัญหา ($\bar{X} = 2.13$, S.D.= 1.11) สมาชิกไม่มีโอกาสเสนอความคิดเห็น/ปัญหา ($\bar{X} = 2.10$, S.D.= 1.12) สมาชิกไม่รู้ว่ามีการประชุมเพื่อค้นหาปัญหา ($\bar{X} = 2.01$, S.D.= 1.19) เจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดปัญหา ($\bar{X} = 1.96$, S.D.= 1.26) และไม่ได้เลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ($\bar{X} = 1.86$, S.D.= 1.18)

4.2 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน

ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานของสมาชิกกลุ่ม ดังตารางที่

ตารางที่ 4.20 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน

n = 180

ลักษณะปัญหา	ไม่มีปัญหา	ระดับปัญหา					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
	(0) จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
1. สมาชิกไม่รู้ว่ามีการประชุม เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการ แก้ปัญหา และวางแผนการ ดำเนินงาน	24 (13.3)	36 (20.0)	52 (28.9)	55 (30.5)	10 (5.6)	3 (1.7)	2.06 (1.12)	น้อย
2. สมาชิกรู้ แต่ไม่เข้าร่วม ประชุม	18 (10.0)	34 (18.9)	66 (36.7)	44 (24.4)	17 (9.4)	1 (0.6)	2.02 (1.15)	น้อย
3. สมาชิกมาประชุม แต่ไม่ ตรงเวลา	20 (11.1)	35 (19.5)	64 (35.6)	44 (24.4)	15 (8.3)	2 (1.1)	2.11 (1.13)	น้อย
4. สมาชิกไม่แสดงความ คิดเห็น	19 (10.6)	28 (15.6)	65 (36.0)	53 (29.4)	12 (6.7)	3 (1.7)	2.11 (1.13)	น้อย
5. สมาชิกไม่ให้ความสนใจ	18 (10.0)	37 (20.6)	61 (33.9)	47 (26.1)	15 (8.3)	2 (1.1)	2.06 (1.14)	น้อย
6. สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ	21 (11.7)	37 (20.6)	55 (30.6)	54 (30.0)	13 (7.2)	0	2.01 (1.13)	น้อย
7. สมาชิกไม่มีโอกาสเสนอ ความคิดเห็น/ตัดสินใจ/วาง แผนการดำเนินงาน	21 (11.7)	36 (20.0)	53 (29.5)	58 (32.2)	8 (4.4)	4 (2.2)	2.04 (1.17)	น้อย
8. ประธานกลุ่มเป็นผู้มีอำนาจ ตัดสินใจและวางแผนการ ดำเนินงานแต่เพียงผู้เดียว	36 (20.0)	32 (17.8)	49 (27.2)	53 (29.4)	7 (3.9)	3 (1.7)	1.84 (1.25)	น้อย
9. เจ้าหน้าที่เป็นผู้มีอำนาจ ตัดสินใจบริหารกลุ่มและ วางแผนการดำเนินงานให้	29 (16.1)	35 (26.1)	47 (26.1)	55 (30.6)	8 (4.4)	6 (3.3)	1.98 (1.28)	น้อย
เฉลี่ย							2.01 (1.02)	น้อย

จากตารางที่ 4.20 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.01$, S.D.= 1.02) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานทั้ง 9 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ ($\bar{X} = 2.12$, S.D.= 1.93) สมาชิกไม่แสดงความคิดเห็น ($\bar{X} = 2.11$, S.D.= 1.13) สมาชิกรู้ว่ามีการประชุมแต่ไม่เข้าร่วม ($\bar{X} = 2.06$, S.D.= 1.12) สมาชิกไม่ให้ความสนใจ ($\bar{X} = 2.06$, S.D.= 1.14) สมาชิกมาประชุมแต่ไม่ตรงเวลา ($\bar{X} = 2.04$, S.D.= 1.14) สมาชิกไม่มีโอกาสเสนอความคิดเห็น/ตัดสินใจ/วางแผนการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.04$, S.D.= 1.17) สมาชิกไม่รู้ว่ามีการประชุมเพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหา และวางแผนการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.02$, S.D.= 1.18) เจ้าหน้าที่เป็นผู้นำอำนาจตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานให้ ($\bar{X} = 1.98$, S.D.= 1.28) และประธานกลุ่มเป็นผู้นำอำนาจตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานแต่เพียงผู้เดียว ($\bar{X} = 1.84$, S.D.= 1.28)

4.3 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม
ดังตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

ลักษณะปัญหา	ระดับปัญหา						$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
	ไม่มีปัญหา							
	(0) จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
1. ไม่ได้ร่วมอบรม/อบรม แต่ไม่ครบทุกครั้ง	16 (8.9)	37 (20.6)	51 (28.3)	66 (36.7)	10 (5.5)	0	2.09 (1.07)	น้อย
2. ฟังบรรยายแต่ไม่เข้าใจ	20 (11.1)	33 (18.3)	61 (33.9)	50 (27.8)	15 (8.3)	1 (0.6)	2.06 (1.14)	น้อย
3. ฝึกปฏิบัติแล้วแต่จำไม่ได้/ ใช้ไม่ถูก	20 (11.1)	35 (19.4)	61 (33.9)	49 (27.2)	14 (7.8)	1 (0.6)	2.03 (1.13)	น้อย

n = 180

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

n = 180

ลักษณะปัญหา	ไม่มีปัญหา	ระดับปัญหา					$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
	(0) จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
4. สมาชิกไม่มีเวลามาร่วม กิจกรรมการผลิต/ร่วมแต่ ไม่ทุกครั้ง/ไม่พร้อมเพียง	16 (8.9)	36 (20.0)	57 (31.7)	56 (31.1)	15 (8.3)	0	2.10 (1.09)	น้อย
5. สมาชิกไม่ได้ร่วมลงทุนเพื่อ การบริหารจัดการ	17 (9.4)	36 (20.0)	60 (33.3)	50 (27.8)	12 (6.7)	5 (2.8)	2.11 (1.17)	น้อย
6. ประธานกลุ่มหรือ คณะกรรมการทำกันเอง	22 (12.2)	37 (20.0)	58 (33.3)	48 (26.7)	13 (7.2)	2 (1.1)	1.99 (1.17)	น้อย
7. วัสดุหาได้ยาก และวิธีการ ทำยุ่งยาก	26 (14.4)	31 (17.2)	48 (26.7)	62 (34.5)	11 (6.1)	2 (1.1)	2.04 (1.20)	น้อย
8. การดำเนินงานต่อไม่เนื่อง	22 (12.2)	29 (16.1)	50 (27.8)	63 (35.0)	14 (7.8)	2 (1.1)	2.13 (1.18)	น้อย
9. ไม่เข้าใจลักษณะการดำเนิน ดำเนินงานและประโยชน์ ที่จะได้รับ	26 (14.4)	32 (17.8)	53 (29.4)	48 (26.7)	18 (10.0)	3 (1.7)	2.05 (1.26)	น้อย
10. ปฏิบัติตามโดยมีเจ้าหน้าที่ เป็นผู้กำหนด	27 (15.0)	28 (15.6)	51 (28.3)	61 (33.9)	9 (5.0)	4 (2.2)	2.05 (1.22)	น้อย
เฉลี่ยรวม							2.07 (0.98)	น้อย

จากตารางที่ 4.21 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.07$, S.D.= 0.98) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานทั้ง 10 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ การดำเนินงานต่อไม่เนื่อง ($\bar{X} = 2.15$, S.D.= 1.18) ไม่ได้ร่วมอบรม/อบรมแต่ไม่ครบทุกครั้ง ($\bar{X} = 2.15$, S.D.= 1.34)

สมาชิกไม่ได้ร่วมลงหุ้นเพื่อการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 2.11$, S.D.= 1.17) สมาชิกไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรมการผลิต/ร่วมแต่ไม่ทุกครั้ง/ไม่พร้อมเพียง ($\bar{X} = 2.10$, S.D.= 1.09) ฟังบรรยายแต่ไม่เข้าใจ ($\bar{X} = 2.07$, S.D.= 1.13) ปฏิบัติตามโดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนด ($\bar{X} = 2.05$, S.D.= 1.22) ไม่เข้าใจลักษณะการดำเนินงานและประโยชน์ที่จะได้รับ ($\bar{X} = 2.05$, S.D.= 1.26) วัสดุหาได้ยาก และวิธีการทำยุ่งยาก ($\bar{X} = 2.04$, S.D.= 1.20) ฝึกปฏิบัติแล้วแต่จำไม่ได้ / ใช้ไม่ถูก ($\bar{X} = 2.03$, S.D.= 1.13) และประธานกลุ่มหรือคณะกรรมการทำกันเอง ($\bar{X} = 1.99$, S.D.= 1.17)

4.4 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของสมาชิกกลุ่ม ดังตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ลักษณะปัญหา	ระดับปัญหา						$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
	ไม่มีปัญหา							
	(0) จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	5 จำนวน (ร้อยละ)		
1. ไม่ทราบช่วงเวลาการติดตามและประเมินผล	25 (13.9)	37 (20.6)	43 (23.9)	56 (31.1)	15 (8.3)	4 (2.2)	2.06 (1.27)	น้อย
2. ไม่ทราบเกณฑ์การติดตามและประเมินผล	24 (13.3)	30 (16.7)	53 (29.5)	54 (30.0)	15 (8.3)	4 (2.2)	2.10 (1.24)	น้อย
3. ไม่มีโอกาสได้ร่วมติดตามและประเมินผล	24 (13.3)	35 (19.5)	49 (27.2)	56 (31.1)	13 (7.2)	3 (1.7)	2.04 (1.22)	น้อย
4. ไม่มีโอกาสได้เสนอความคิดเห็นหลังการติดตามและประเมินผล	25 (13.9)	28 (15.5)	55 (30.5)	57 (31.7)	10 (5.6)	5 (2.8)	2.08 (1.23)	น้อย
5. ไม่สามารถท้วงติงการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มได้	29 (16.1)	33 (18.3)	46 (25.6)	55 (30.6)	13 (7.2)	4 (2.2)	2.01 (1.28)	น้อย
เฉลี่ยรวม							2.06 (1.18)	น้อย

n = 180

จากตารางที่ 4.22 ระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.06$, S.D.= 1.18) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลทั้ง 5 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังนี้ ไม่ทราบเกณฑ์การติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.10$, S.D.= 1.24) ไม่มีโอกาสได้เสนอความคิดเห็นหลังการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.08$, S.D.= 1.23) ไม่ทราบช่วงเวลาการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.06$, S.D.= 1.27) ไม่มีโอกาสได้ร่วมติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.04$, S.D.= 1.22) และไม่สามารถท้วงติงการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มได้ ($\bar{X} = 2.01$, S.D.= 1.28)

4.5 ภาพรวมระดับปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่ม

ในภาพรวมระดับปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.06$, S.D.= 0.98)

4.6 ข้อเสนอแนะ

สมาชิกกลุ่มมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ดังตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม

n = 180		
ประเด็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีข้อเสนอแนะ	161	89.4
มีข้อเสนอแนะ	19	10.6
1. ควรมีการประสานงานเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้เพิ่มเติม	2	1.1
2. ควรมีการลงหุ้นกันเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างจริงจัง และมีการผลิตรายต่อเนื่อง	7	3.9
3. ควรเพิ่มกิจกรรมให้หลากหลายขึ้น	6	3.4

ตารางที่ 4.23 (ต่อ)

n = 180

ประเด็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. ควรจัดทำแปลงสาธิตเพื่อใช้เปรียบเทียบกับแปลงที่ไม่ใช่	2	1.1
5. ควรเชิญเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลกับกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ	2	1.1

จากตารางที่ 4.23 เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

4.6.1 ควรมีการประสานงานเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้เพิ่มเติม สมาชิกกลุ่มร้อยละ

1.1 เสนอแนะว่า ควรมีการประสานเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้เพิ่มเติม

4.6.2 ควรมีการลงหุ้นกันเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างจริงจัง และมีการผลิตรายต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มร้อยละ 3.9 เสนอแนะว่า ควรมีการลงหุ้นกันเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างจริงจัง และมีการผลิตรายต่อเนื่อง

4.6.3 ควรเพิ่มกิจกรรมให้หลากหลายขึ้น สมาชิกกลุ่มร้อยละ 3.3 เสนอแนะว่า ควรเพิ่มกิจกรรมให้หลากหลายขึ้น เช่น นำปุ๋ยหมักที่ผลิตได้มาปรุงเป็นดินสำหรับปลูกพืชเพื่อบรรจุกองขาย มีการป้องกันการเผาโดยจัดหาเครื่องอัดฟางข้าวเป็นก้อนไว้สำหรับเพาะเห็ด

4.6.4 ควรจัดทำแปลงสาธิตเพื่อใช้เปรียบเทียบกับแปลงที่ไม่ใช่ สมาชิกกลุ่มร้อยละ 1.1 เสนอแนะว่า ควรมีการจัดทำแปลงสาธิตเปรียบเทียบกันระหว่างแปลงที่ใช้และไม่ใช้สารอินทรีย์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจและประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่าย

4.6.5 ควรเชิญเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลกับกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ สมาชิกกลุ่มร้อยละ 1.1 เสนอแนะว่า ควรเชิญเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์คใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญ โดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์คใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์คใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 9 กลุ่มๆ ละ 50 คน จาก 9 หมู่บ้าน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 450 คน คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 40 ของประชากร (สุวิมล ติรกันันท์ 2542: 157) และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีจับฉลากขึ้นมาเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 180 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามตามแบบสอบถาม ทดสอบความเชื่อมั่นจากกลุ่มตัวอย่าง 20 ราย ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามของตอนที่ 2 เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม เท่ากับ 0.995 ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม เท่ากับ 0.954 ตอนที่ 4 เกี่ยวกับปัญหาและ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม เท่ากับ 0.992 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ

(Percentage) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation ; S.D.) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน มากกว่าสามในสี่มีสถานภาพสมรส โดยมีอายุเฉลี่ย 54.38 ปี และมีประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 28.62 ปี

1.3.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า สมาชิกกลุ่มมีพื้นที่การเกษตรเฉลี่ย 19.18 ไร่ เกือบสามในสี่มีหนี้สิน โดยแหล่งเงินทุนที่ใช้เป็นของตนเอง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และกองทุนหมู่บ้าน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.38 คน มีรายได้เฉลี่ย 235,890 บาท สมาชิกกลุ่มทุกคนไม่มีการลงทุนเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและได้รับผลตอบแทนจากการรวมกลุ่มไม่เป็นตัวเงิน

1.3.3 ปัจจัยด้านสังคม พบว่า สมาชิกกลุ่มเกือบหนึ่งในสามได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส ส่วนใหญ่เป็นมีสถานภาพเป็นสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่งเป็นกรรมการในกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรซึ่งมากกว่าสามในสี่เป็นสมาชิกมาแล้ว 6 ปี ทั้งนี้ตัดสินใจเข้าร่วมเพราะต้องการลดต้นทุนการผลิต ต้องการมีสุขภาพดีขึ้น ภายใต้อิทธิพลจูงใจจากหมอดินอาสา และเกือบครึ่งหนึ่งได้เข้าร่วมฝึกอบรม 1 ครั้ง

1.3.4 ปัจจัยด้านอื่นๆ ประกอบด้วย สิ่งจูงใจ โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม วัฒนธรรม และการได้รับความรู้จากเอกสารและการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ ดังนี้

1) **สิ่งจูงใจ** ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านสิ่งจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านสิ่งจูงใจทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความต้องการปรับปรุงบำรุงดิน การมีต้นทุนการผลิตต่ำ ความต้องการลดการใช้สารเคมีที่เคยใช้ประจำ วิธีการทำ (ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก) ง่าย ใช้สะดวก วัสดุที่ใช้ในการผลิตหาง่าย และมีอยู่อย่างเพียงพอในท้องถิ่น การเห็นตัวอย่างจากคนที่ใช้สารอินทรีย์แล้วได้ผลดี (สุขภาพดี ผลผลิตดี กำไรดี รายได้เพิ่มขึ้น) การมีถนนหนทางดี เข้าสู่แปลงสะดวก ไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้สารอินทรีย์ ผู้ที่ชักชวนเข้าร่วมมีความน่าเชื่อถือ การมีที่ตั้งกลุ่มอยู่ใกล้บ้านสะดวกในการรวมกลุ่มทำกิจกรรม การได้รับความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์อย่าง

เพียงพอ การได้รับปัจจัยการผลิตอย่างเพียงพอ (ถังหมัก กากน้ำตาล สารเร่ง และ วัสดุอื่นๆ ที่จำเป็น) และการมีสภาพพื้นที่เกษตรที่เหมาะสมกับการใช้สารอินทรีย์

2) *โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม* ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่าสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วมทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ การใช้สารอินทรีย์น่าจะเป็นทางเลือกใหม่ในการทำการเกษตรในยุคปัจจุบัน การใช้สารอินทรีย์เป็นประโยชน์ โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี เปิดโอกาสให้กลุ่มได้ร่วมกันบริหารงานกันเอง โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษา โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี มีประโยชน์ต่อเกษตรกร โดยภาครัฐสนับสนุนปัจจัยให้ก่อน เห็นผลดีแล้วค่อยทำตาม คิดว่ากลุ่มที่ตั้งขึ้นสามารถพัฒนาต่อออกไปสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ได้ หากกลุ่มเข้มแข็งจะสามารถขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นเพิ่มเติมได้ เป็นช่องทางในการรวบรวมคนที่มีแนวคิดเหมือนกันและสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม และเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการเกษตรระหว่างเพื่อนสมาชิกซึ่งเป็นการเรียนรู้จากเรื่องจริงที่ใกล้ตัว

3) *อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม* ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่าสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ กลุ่มสามารถกำหนดเป้าหมายการผลิตสารอินทรีย์ภายในกลุ่มได้ด้วยตนเอง และกลุ่มสามารถบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการกลุ่มได้ด้วยตนเอง

4) *วัฒนธรรม* ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านวัฒนธรรมทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียม ประเพณีในชุมชน และการผลิตการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม

5) *การได้รับความรู้จากเอกสารและการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่* ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านการได้รับ

เอกสารและติดต่อกับเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มด้านการได้รับเอกสารและติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน สะดวกและเป็นกันเอง และการได้รับเอกสารการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างเพียงพอ

1.3.5 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมประชุมหาสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม มีส่วนร่วมประชุมเสนอแนวทางแก้ปัญหาในกลุ่ม มีส่วนร่วมประชุมค้นหาปัญหาในกลุ่ม และมีส่วนร่วมประชุมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานทั้ง 12 ประเด็น มี 8 ประเด็น อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมในการเสนอวิธีการผลิตสารอินทรีย์ มีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิตสารอินทรีย์ มีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรผลิตสารอินทรีย์ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกวิธีการใช้สารอินทรีย์ มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์การผลิตสารอินทรีย์ มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมในคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติบุคคลในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนอีก 4 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติบุคคลในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดช่วงเวลาทำกิจกรรมกลุ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับภายในกลุ่ม และร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานทั้ง 13 ประเด็น มี 8 ประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ การเข้าร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัยและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกี่ยวกับการไถกลบฟางและต่อซังพืช ร่วม

แรงในการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก พค.2 และ พค.7 ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัยและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัย และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อการปรับปรุงบำรุงดิน ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัย และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเร่งพค.3 สำหรับควบคุม โรครากเน่าโคนเน่า จุลินทรีย์สำหรับพืชปรับปรุงดิน พค.11 และปุ๋ยชีวภาพ พค.12 ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัยและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมีให้เหมาะสมตามชนิดของดินและพืช และการใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน ร่วมฝึกปฏิบัติในระหว่างการฝึกอบรม ได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก พค.2 และ พค.7 การเข้าร่วมฝึกอบรมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินที่มาให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ร่วมประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่ายด้านการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร มี 2 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย คือ ร่วมผลิตสารอินทรีย์ใช้อย่างต่อเนื่อง และมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินเพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ พบว่าสมาชิกกลุ่มไม่มีส่วนร่วมเลยในการร่วมลงหุ้นเพื่อการบริหารจัดการภายในกลุ่ม และร่วมสมทบจัดซื้อกากน้ำตาลและวัสดุอื่นๆ

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลทั้ง 7 ประเด็น มี 4 ประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ การนำน้ำหมัก พค.7, พค.2 และปุ๋ยหมักที่ผลิตที่ได้ไปใช้เพื่อป้องกันแมลงศัตรู ใช้เพื่อเร่งการเจริญเติบโตของพืชในพื้นที่ของตนเองโดยมีการประเมินผลทุกครั้ง และร่วมเยี่ยมชมเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการใช้สารอินทรีย์ในพื้นที่ของสมาชิกกลุ่ม มี 3 ประเด็นอยู่ในระดับน้อย คือ ร่วมติดตามและประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการบริหารกลุ่มร่วมในการเสนอความคิดเห็นหลังการติดตามและประเมินผลการทำงานของกลุ่ม และร่วมในทั้งตั้งข้อบกพร่องหลังการติดตามและประเมินผลการทำงานของกลุ่ม

5) ภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่ม ในภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับน้อย

1.3.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรอิสระ 10 ตัว คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ด้านการเกษตร ภาระหนี้สิน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก

สถานภาพภายในกลุ่ม และการเข้าร่วมฝึกอบรม พบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทั้ง 4 ตัวแปร คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพด้านการเกษตรมีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 และจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งทั้งสองล้วนเป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพด้านการเกษตร มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งทั้งสองล้วนเป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ประสิทธิภาพด้านการเกษตร และจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก ซึ่งทั้งสองล้วนเป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

5) ภาพรวมปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ในภาพรวมผลการวิจัย พบว่ามีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพด้านการเกษตร มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งทั้งสองล้วนเป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

1.3.7 ระดับปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

พบว่า สมาชิกมีปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับน้อย ทั้ง 4 ด้าน

1.3.8 ข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่ม ได้แก่ ควรมีการประชุมเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้เพิ่มเติม ควรมีการลงหุ้นกันเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างจริงจัง และมีการผลิตอย่างต่อเนื่อง ควรมีเพิ่มกิจกรรมให้หลากหลายขึ้น ควรมีการจัดทำแปลงสาธิตเปรียบเทียบกันระหว่างแปลงที่ใช้และไม่ใช้สารอินทรีย์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจรวมถึงประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่าย และควรเชิญเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีสิ่งที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สิ่งที่ได้นำมาอภิปรายผล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา

2.1.1 เพศ สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเพศหญิงเริ่มมีมากขึ้นในยุคปัจจุบัน สามารถทำหน้าที่แทนหัวหน้าครอบครัวได้ หรืออาจเป็นไปได้ว่าเพศหญิงมีเวลาอยู่บ้านมากกว่าเพศชายที่ต้องออกไปรับจ้างในตัวเมืองหลังจากเสร็จจากงานในไร่ นา ซึ่งการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรนั้น มักจะทำงานในยามว่าง จึงเป็นสาเหตุให้สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง ทำให้ในงานวิจัยนี้ไม่พบว่าเพศมีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 106) เกษตรฉัตร รัตนศรี (2546: 76) สุนันทา แก้วจันทร์ (2547: 111) มนุ รอดภัย (2545: 101) และวัชรภาพร ศิริเทพประไพ (2550: 90) ที่พบว่า เพศ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

2.1.2 อายุ สมาชิกกลุ่มมากกว่าหนึ่งในสามมีอายุระหว่าง 51-60 ปี โดยเฉลี่ย 54.38 ปี แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มอายุเฉลี่ยค่อนข้างมาก แม้ว่าจะอยู่ในวัยใกล้เกษียณ แต่ก็มิใช่เป็นปัญหาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินของกลุ่มแต่ประการใด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานของกลุ่มไม่มีจำกัดเรื่องเพศและวัย แต่อย่างไรก็ตามควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงอายุ เพื่อเป็นกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มให้มากขึ้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ก็ไม่พบว่า อายุ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลด

ใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของสุรแสง พูนเพิ่มสุขสมบัติ (2544: 92) และ กรณีศ เชื้อศิริถาวร (2544: 3) ที่พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในขณะที่ปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 107) พบว่าสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีอายุมากขึ้นยิ่งทำให้มีส่วนร่วมในการผลิต การตลาดและ การดำเนินงานโดยภาพรวมลดลง

2.1.3 ระดับการศึกษา สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่งจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่ม คือ ผู้จบการศึกษาภาคบังคับในอดีตซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุเฉลี่ย แม้ว่ามิระดับการศึกษาในระบบจะไม่สูงมากนัก แต่ก็ไม่ใช่เป็นอุปสรรคในการเข้าไปมีส่วนร่วมใน การดำเนินงานของกลุ่ม ดังนั้นหากต้องการยกระดับการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน ลักษณะของกิจกรรมให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะและระดับการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ไม่พบว่า ระดับการศึกษา มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของ กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของมงคล คุณหอม (2547: 103) ที่สรุปว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของ เกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอูน จังหวัดสกลนคร และ สุรนันทา แก้วจันทร์ (2547: 111) ที่พบว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสามิ ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ที่จบระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา และปริญญาตรี มี ส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มแตกต่างกันเพียง 2 ด้าน คือ ด้านร่วมปฏิบัติการ และร่วมติดตาม ประเมินผล

2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สิ่งที่ได้นำมาอภิปรายผล ได้แก่ ภาระหนี้สิน รายได้ และ ผลตอบแทนที่ได้รับจากการรวมกลุ่ม

2.2.1 ภาระหนี้สิน สมาชิกกลุ่มเกือบสามในสี่มีหนี้สิน โดยมีแหล่งเงินทุน คือ ทุนของตนเอง ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจากการสอบถามในเชิงลึก พบว่า หนี้สินที่เกิดขึ้นมา จากภาคเกษตร และบ่อยครั้งที่กู้เงินมักจะถูกบังคับหรือหว่านล้อมให้ซื้อปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกัน กำจัดศัตรูพืชมาด้วยจำนวนไม่มากก็น้อยทุกครั้ง ดังนั้นหากยกระดับการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานของกลุ่มให้สูงขึ้น สมาชิกกลุ่มย่อมได้รับผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงิน (ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก และสารปรับปรุงดิน เป็นต้น) มากขึ้นด้วย อาจทำให้มีค่าใช้จ่ายในเรื่อง สารเคมีลดลง จะช่วยทำให้สมาชิกกลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ แต่งานวิจัยนี้ไม่พบว่า ภาระ หนี้สิน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้ สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของสุกัญญา องควิวิธสุวรรณ (2550: 103) พบว่าภาระ

หนี้สินของหมอดินอาสาประจำตำบลมีความเกี่ยวข้องกับกรณีมีส่วนร่วมในดำเนินงานพัฒนาที่ดินใน 5 ด้าน คือ ภาพรวม ด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ด้านการจัดทำศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานคลินิกดินเคลื่อนที่ และด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน

2.2.2 รายได้ สมาชิกกลุ่มมีรายได้เฉลี่ย 235,890 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยทั้งตำบลที่มีรายได้ 59,184 บาท/ปี/คน พบว่าสมาชิกกลุ่มมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าประมาณ 4 เท่า ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าสมาชิกกลุ่มมีรายได้ค่อนข้างสูง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มใช้ต้นทุนในการผลิตต่ำ วัสดุหาได้จากท้องถิ่น โดยเฉพาะสิ่งที่จำเป็น จึงทำให้งานวิจัยนี้ไม่พบว่า รายได้ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของปราโมทย์ ยอดแก้ว (2550: 103) ที่พบว่า รายได้ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดมุกดาหาร เช่นเดียวกับแสงเดือน พงษาชัย (2550: 113) ที่ระบุว่า รายได้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

2.2.3 ผลตอบแทนที่ได้รับจากการรวมกลุ่ม สมาชิกกลุ่มได้รับผลตอบแทนจากการรวมกลุ่มไม่เป็นตัวเงิน เช่น ปุ๋ยหมัก และน้ำหมัก ซึ่งต่างจากกลุ่มอื่นที่ผลตอบแทน คือ เงิน ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าการดำเนินงานของกลุ่มผลิตสารอินทรีย์เพื่อใช้ในกลุ่มมีลักษณะการร่วมกันทำร่วมกันใช้ กลุ่มไม่ได้แสวงหากำไร แต่มีเป้าหมายหลักเพื่อลดต้นทุนการผลิต จึงทำให้งานวิจัยนี้ไม่พบว่า ผลตอบแทน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ค้ำใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของมาโนช ศัพทนะนาวัน (2546: 125) ที่พบว่า ผลตอบแทนจากกลุ่มมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โปธิ์ตากในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน กิ่งอำเภอโปธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ในเขตโครงการพัฒนาลุ่มน้ำห้วยทอน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.3 ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยด้านสังคม สิ่งที่ได้นำมาอภิปรายผล ได้แก่ เข้าร่วมฝึกอบรม

2.3.1 การเข้าร่วมฝึกอบรม สมาชิกกลุ่มเกือบครึ่งผ่านการอบรม 1 ครั้ง ซึ่งโดยปกติจะได้รับการสนับสนุนให้มีการฝึกอบรม 2 ครั้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมฝึกอบรมน้อย อันจะส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และขาดความมั่นใจเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ ดังนั้นควรกระตุ้นให้สมาชิกตระหนักถึงความสำคัญของการฝึกอบรมให้มากขึ้น แต่งานวิจัยนี้ไม่พบว่า การเข้าร่วมฝึกอบรม มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ

สมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของธิดารัฐ ธารพันธุ์ (2552: 81) ที่พบว่า การเข้าร่วมฝึกอบรม การประชุม สัมมนาและดูงาน มีผลต่อการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิตและด้านการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในภาพรวมของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับนพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 94) พบว่า การได้รับการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอุต๊ะภายในทุกขั้นตอน เช่นเดียวกับขวัญศิริ หวานชื่น (2546: 108) ที่สรุปว่า การฝึกอบรมเป็นการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในหมู่สมาชิก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานธุรกิจได้

2.4 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้

สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ 1) ปัญหาที่ค้นพบไม่ใช่ปัญหาของสมาชิกส่วนใหญ่ 2) การวางแผนการดำเนินงานที่ไม่รัดกุม ไม่สร้างกฎระเบียบ ข้อบังคับ 3) การลงทุนและการปฏิบัติงาน ขาดการลงทุนเพื่อการบริหารจัดการ ส่งผลให้ไม่มีการผลิตใช้อย่างต่อเนื่อง ขาดการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ 4) ขาดการติดตามประเมินผลของคณะกรรมการกลุ่ม ดังนั้นการจะยกระดับการมีส่วนร่วมให้สูงขึ้นควรให้ความสำคัญกับการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา จะทำให้ได้ปัญหาที่แท้จริงซึ่งตรงกับความ ต้องการ ช่วยให้อุปกรณ์เป้าหมายหรือจุดยืนที่แน่นอน อันจะนำมาซึ่งพลังแห่งความสามัคคีและเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในส่วนขั้นตอนอื่นๆเป็นผลพวงมาจากขั้นตอนแรกทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับ โกววิทย์ พวงงาม (2545: 8) เกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน

2.5 ปัจจัยที่ผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้

สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรในภาพรวม ได้แก่

2.5.1 *ประสบการณ์ด้านการเกษตร* สมาชิกกลุ่มเกือบหนึ่งในสี่ มีประสบการณ์ด้านการเกษตร 21-30 ปี โดยเฉลี่ย 28.62 ปี แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์ด้านการเกษตรมากพอสมควรซึ่งสอดคล้องกับอายุเฉลี่ยของสมาชิกกลุ่ม ในการวิจัยนี้พบว่า ประสบการณ์ด้านการเกษตร มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั่นคือ หากสมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์การเกษตรมากขึ้น จะทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการเกษตรสูง ได้ผ่านขั้นตอนในการมีส่วนร่วมมาแล้วหลายครั้ง ย่อมรู้จักกับปัญหาของตนเองและชุมชนเป็นอย่างดี สามารถมองเห็นแนวทางและการแก้ไขปัญหา

ได้ว่าเป็นกระบวนการ นับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมและส่งผลต่อขั้นตอนอื่นๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโกวิทย์ พวงงาม (2545: 8) ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยทั่วไปมี 4 ขั้นตอน

2.5.2 จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก สมาชิกกลุ่มเกือบหนึ่งในสามได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นจำนวน 2 กลุ่ม และพบว่าจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกรณีศึกษา เชื้อศิริถาวร (2544: 83) ที่พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เช่นเดียวกับเกษตรจักร รัตนศรี (2544: 58-60) ที่พบว่า การเป็นกลุ่มสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในภาคใต้ในขั้นตอนการศึกษาศักยภาพและข้อมูลชุมชน รวมทั้งปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 108) และธิดารัฐ ธารพันธ์ (2552: 83) ที่พบว่า หากสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นหลายกลุ่ม จะมีผลทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนสูงขึ้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าหากสมาชิกกลุ่มผ่านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละกลุ่มอื่นๆ มาแล้วหลายครั้ง จะทำให้เริ่มเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นของการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมและส่งผลต่อขั้นตอนอื่นๆ ด้วย เช่นในกรณีนี้ที่ส่งผลต่อการวางแผนดำเนินงานของกลุ่มด้วย และสอดคล้องกับแนวคิดของโกวิทย์ พวงงาม (2545: 8) ที่เสนอว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยทั่วไปมี 4 ขั้นตอน

2.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรในภาพรวม

สมาชิกกลุ่มมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกกลุ่มยังไม่เข้าใจเรื่องในของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการกลุ่มให้เข้มแข็ง ดังนั้นควรเชิญเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติม หรือจัดให้มีการทัศนศึกษา ดูงานจากกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบและเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งต่อไป

สมาชิกกลุ่มมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรหาความรู้เพิ่มเติมทั้งในส่วนการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ 2) เพิ่มกิจกรรมให้หลากหลาย 3) จัดทำแปลงสาธิต เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจและประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่าย และ 4) ควรเชิญเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ปริญญาเจ้าหน้าที่หากพบ

ปัญหาที่กลุ่มไม่สามารถแก้ไขได้ อาจกล่าวได้ว่าสมาชิกกลุ่มทราบถึงสถานะของกลุ่มเป็นอย่างดี และได้เตรียมแนวทางแก้ไขหรือเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไปเป็นการเบื้องต้นแล้ว

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 สำหรับสมาชิกกลุ่ม มีดังนี้

1) ควรให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากยิ่งขึ้นหากมีความประสงค์จะแก้ปัญหาในกลุ่ม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่ต้องการแก้ไขและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผล โดยเอาใจใส่ทุกขั้นตอน หากไม่สามารถเข้าร่วมได้จำเป็นต้องส่งตัวแทนซึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมทุกครั้ง

2) ควรหาความรู้ในเรื่องของการดำเนินงาน การผลิตและใช้สารอินทรีย์ การบริหารจัดการกลุ่ม และหาโอกาสศึกษาดูงานเพิ่มเติม ซึ่งการมีประสบการณ์ด้านการเกษตรสูงของสมาชิกนับเป็นข้อดีสำหรับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

3) ควรนำประสบการณ์ที่ได้จากการเข้าร่วมกับกลุ่มอื่นและคัดเลือกวิธีการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มทำได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการดำเนินงานกลุ่มหลายๆ กลุ่มในชุมชนของสมาชิก นับเป็นข้อดีสำหรับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

3.1.2 สำหรับนักส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

1) ควรสร้างความเข้าใจให้สมาชิกกลุ่มตระหนักถึงการให้ความสำคัญในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงของสมาชิกก่อนเป็นลำดับแรก และปฏิบัติตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนอย่างเคร่งครัด โดยมีการติดตาม เยี่ยมเยียนกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจากระดับน้อยให้สูงขึ้น ให้กลุ่มสามารถพัฒนาเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง สมาชิกมีรายจ่ายลดลง มีรายได้เพิ่มขึ้น มีสุขภาพดี และสิ่งแวดล้อมดี สามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

2) ควรช่วยอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่ม คอยให้คำปรึกษา และช่วยเป็นผู้

ประสานระหว่างหน่วยงานในการให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แก่สมาชิกอันจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม

3) ควรส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่ม เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

3.1.3 สำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1) ควรให้การสนับสนุนเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจากระดับน้อยให้สูงขึ้น โดยการกำหนดเป็นนโยบายส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ เช่น การจัดให้มีเจ้าหน้าที่ติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนการศึกษาดูงาน สร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของกลุ่ม สนับสนุนเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์อย่างเพียงพอ และใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรสำหรับเกษตรกรในท้องถิ่น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการและขยายเครือข่ายให้แก่หน่วยงาน

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด

3.2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการใช้สารอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรกับเกษตรกรทั่วไปเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณาว่าการใช้สารอินทรีย์มีรายได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงมากน้อยเพียงใด หากมีรายได้เพิ่มขึ้น โอกาสที่จะมีคนใช้สารอินทรีย์จะเพิ่มขึ้นด้วย

3.2.3 ควรมีการศึกษาผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการลดใช้สารเคมีของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรณีศ เชื้อศิริถาวร (2544) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- กรมพัฒนาที่ดิน (2548) รายงานการจัดการทรัพยากรดินเพื่อการปลูกพืชเศรษฐกิจหลักตามกลุ่มชุดดิน เล่มที่ 1 ดินบนพื้นที่ราบต่ำ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- (2553) คู่มือการดำเนินงานส่งเสริมการ ใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร / เกษตรอินทรีย์ ปี 2553 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- (2553) รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการที่ปรึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจและสนับสนุนการดำเนินงานเชิงรุกเพื่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- (2554) 48 ปีแห่งการมุ่งมั่นตั้งใจสร้างองค์ความรู้เคียงคู่การพัฒนาเพื่อประชาชน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมวิชาการเกษตร (2553) “วัตถุอันตรายทางการเกษตร-สถานะพระเอกหรือผู้ร้าย (2)”
ค้นคืนวันที่ 1 เมษายน 2556 จาก
http://it.doa.go.th/pibai/pibai/n15/v_3-apr/ceaksong.html
- กรณีกา ชมดี (2524) “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษากรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชาราบ จังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เกษตรฉัตร รัตนศรี (2544) “การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในตำบลหลักภาคใต้” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- โกวิทย์ พวงงาม (2545) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ม.ป.ท.
- ขวัญศิริ หวานชื่น (2550) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรบางละมุง จำกัด อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี” ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

- จรูญรัตน์ หิรัญชอุพะ (2540) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ในลุ่มน้ำห้วยของผา จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จิราลักษณ์ ปรีดี (2546) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มผู้เลี้ยงไหมในจังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2524) *การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ฉลอง ดิษสี (2541) “การมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เฉลียว บุรีภักดีและคณะ (2545) *การวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง* กรุงเทพฯ สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย
- ชุนิดา รักรวิศิษฏ์กุล (2552) “การศึกษาการมีส่วนร่วมด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลโคกลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ชูเกียรติ ภัยลี (2536) “การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขตพื้นที่ที่ไม่มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ไชยชนะ สุทธิวรชัย (2536) “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ดุสิต เวชกิจ (2535) “หน่วยที่ 9 การวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน* หน้า 213-214 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา* กรุงเทพมหานคร ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล

- เทวิน รวมนุชนิรันดร (2546) “การมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน จังหวัดแพร่” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชนะจักร เย็นบำรุง (2540) “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการดำเนินการองค์รกรกิจชุมชน : ศึกษากรณีกลุ่มแปรรูปข้าว อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ธิดารัฐ ธารพันธุ์ (2552) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นพดล ทะนิต๊ะ (2541) “การมีส่วนร่วมของประชาชนเครือข่ายลุ่มน้ำห้วยยอดในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร พื้นที่ต้นน้ำห้วยยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน” ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
- นพวรรณ เสวตานนท์ (2546) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นภาพร เวชกามา (2554) “ความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาโนไส้ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- นิรันดร จงวุฒิเวศย์ (2527) “กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน” ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หน้า 177-194 ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง กรุงเทพมหานคร 598 Print
- นิรุต ถึงนาค (2550) “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ในการอนุรักษ์ป่าไม้ชุมชน จังหวัดมหาสารคาม” มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

- ประยูร พุทธชาติ (2552) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดชายแดนใต้ อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปราโมทย์ ยอดแก้ว (2550) “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดมุกดาหาร” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2548) *นวัตกรรมการเรียนรู้: คน ชุมชน และการพัฒนา* กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทยออฟเซต
- ปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ผดุงศักดิ์ ขุนเจริญ (2545) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดกระบี่” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา* กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสการพิมพ์
- ภาวิณี เพชรสว่าง (2541) “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา : หมู่บ้านจัดสรรชานเมือง ส.ภาณุรังสี ตำบลบางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (สำเนา)
- มนู รอดภัย (2545) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาปากกว้าง ตำบลธรรมเสน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- มงคล คุณหอม (2547) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาน้ำอูน จังหวัดสกลนคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- มาโนช ศัพท์นะวิน (2546) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโพธิ์ตาก ในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ในเขตโครงการพัฒนา คุ่มน้ำห้วยทอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย
- วิชรพร ศิรเทพประไพ (2550) “การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการ พัฒนาระบบบริหารทั่วทั้งองค์กรของเหมืองแม่เมาะ” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วันดี บุญเสนาะ (2551) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองของจังหวัดสระแก้ว” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วันชัย วัฒนศัพท์ (2543) *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน* นนทบุรี สถาบันพระปกเกล้า
- วิไลพร สมบูรณ์ชัย (2534) “การมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล
- ศรีสกุล อุทัยธรรม (2543) “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี : ศึกษาเฉพาะกรณี เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี” ภาคนิพนธ์ปริญญา สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สกุล วงษ์กาฬสินธุ์ (2549) “การดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านโนนทอง ตำบลบ้านกอก อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ” วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
- สมงาม อารยธรรม (2553) “ศึกษาและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของประชาชนในเขตตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
- สมโชติ พุทธชาติ (2552) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำสาขา จังหวัดชายแดนใต้ อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- สรองงค์ เกวียนสูงเนิน (2553) “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมเชิงธุรกิจของสมาชิก
วิสาหกิจชุมชน อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม
- สุกัญญา องควิวิธสุวรรณ (2550) “การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำ
ตำบลในพื้นที่ของ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุนันทา แก้วจันทร์ (2547) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ
ผลิต : กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสามมี ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัด
สงขลา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง
- สุมนา เกิดสินธุ์ชัย (2550) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานวิสาหกิจ
ชุมชนในจังหวัดปทุมธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม
- สุรแสง พูนเพิ่มสุขสมบัติ (2544) “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการแปรรูปกระท้อนของ
สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญา
เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุวิมล ติरणันท์ (2542) *ระเบียบวิธีการวิจัยสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2555) “ปริมาณและการนำเข้าปุ๋ยเคมี” ค้นคืนวันที่ 1 เมษายน 2556
จาก http://www.oae.go.th/download/FactorOfProduct/Fertilizer_value49-54.html
- สำนักมาตรฐานการศึกษา (2545) *ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน* กรุงเทพมหานคร
เอส อาร์ พรินติ้ง
- แสงเดือน พงษาชัย (2550) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนใน
อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อคิน รพีพัฒน์ (2527) *การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วน
ร่วมของประชาชนในการพัฒนา* กรุงเทพฯ สักดิ์โสภการพิมพ์

- องค์การบริหารส่วนตำบลจอมทอง (2554) แผนพัฒนาตำบลสามปี (พ.ศ. 2555-2557) องค์การบริหารส่วนตำบลจอมทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
- อนงค์ พัฒนจักร (2535) “การมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษา บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- อภิญา กังสนารักษ์ (2544) รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับ คณะของสถาบันอุดมศึกษา กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุดม เข้มชื่นพงส์ (2537) “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ แม่น้ำท่าจีน : ศึกษาเฉพาะกรณีแม่น้ำท่าจีน เขตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก

ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม

ตารางภาคผนวกที่ 1 คำสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของตอนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

ตัวแปร	หัวข้อ	Alpha if item deleted
B11	ร่วมประชุมค้นหาปัญหาในกลุ่ม	.995
B12	ร่วมประชุมลำดับความสำคัญของปัญหา	.995
B13	ร่วมประชุมค้นหาสาเหตุปัญหาในกลุ่ม	.995
B14	ร่วมประชุมเสนอแนวทางแก้ปัญหา	.995
B15	การค้นหาปัญหาและสาเหตุอยู่ระดับใด	.995
B211	มีส่วนร่วมตัดสินใจเลือกวิธีการผลิตสารอินทรีย์	.995
B212	มีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิตสารอินทรีย์	.995
B213	มีส่วนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์การผลิตสารอินทรีย์	.995
B214	มีส่วนร่วมเสนอวิธีการผลิตสารอินทรีย์	.995
B215	มีส่วนร่วมเสนอแนวทางการดำเนินงานผลิตสารอินทรีย์	.995
B216	มีส่วนร่วมจัดหาทรัพยากรเพื่อผลิตสารอินทรีย์	.995
B217	ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม	.995
B221	มีส่วนร่วมกำหนดวิธีเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม	.995
B222	มีส่วนร่วมกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกกลุ่ม	.995
B223	มีส่วนร่วมคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม	.995
B224	มีส่วนร่วมกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับภายในกลุ่ม	.995
B225	มีส่วนร่วมในการกำหนดช่วงเวลาทำกิจกรรมกลุ่ม	.995
B226	ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม	.995
B227	ภาพรวมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม	.995
B31	ร่วมอบรมกับเจ้าหน้าที่ พด. ที่มาให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและใช้สารอินทรีย์	.995
B32	ร่วมฟังบรรยายและซักถามเกี่ยวกับการผลิตและใช้สารอินทรีย์	.995
B33	ร่วมฝึกทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก (สูตร พด.2 และ 7)	.995
B34	ร่วมฟังบรรยาย ซักถาม และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยสด	.995
B35	ร่วมฟังบรรยาย ซักถาม และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พด.3, 11, 12	.995

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร	หัวข้อ	Alpha if item deleted
B36	ร่วมฟังบรรยาย ชักถาม และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการไถ่ถอนฟางและ ต่อขังพืช	.995
B37	ร่วมฟังบรรยาย ชักถาม และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมี ประสิทธิภาพ และใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน	.995
B38	ร่วมลงแรงทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก (สูตร พด.2 และ 7)	.995
B39	ร่วมผลิตสารอินทรีย์ใช้อย่างต่อเนื่อง	.995
B310	ร่วมประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการ ผลิตและใช้สารอินทรีย์	.994
B311	ร่วมประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่ายด้านการใช้สารอินทรีย์	.995
B312	ร่วมลงหุ้นเพื่อการบริหารจัดการ	.994
B313	ร่วมสมทบซื้อกากน้ำตาลและวัสดุอื่น	.995
B314	ภาพรวมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและลงทุน	.995
B41	มีการประเมินผลการใช้ปุ๋ยหมักในพื้นที่ตนเองทุกครั้ง	.995
B42	มีการประเมินผลการใช้ปุ๋ยหมัก พด. 2 ในพื้นที่ตนเองทุกครั้ง	.995
B43	มีการประเมินผลการใช้ปุ๋ยหมัก พด. 7 ในพื้นที่ตนเองทุกครั้ง	.995
B44	ร่วมเยี่ยมเปรียบเทียบประสิทธิภาพการใช้สารอินทรีย์ในพื้นที่ของสมาชิก กลุ่ม	.995
B45	ร่วมติดตามการทำงานของคณะกรรมการ	.995
B46	ร่วมเสนอความคิดเห็นหลังการติดตามประเมินผล	.995
B47	ร่วมท้วงติงหลังการติดตามประเมินผล	.995
B48	ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	.995

Alpha = 0.955

ตารางภาคผนวกที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของตอนที่ 3 ปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

ตัวแปร	หัวข้อ	Alpha if item deleted
C11	สภาพพื้นที่เหมาะสมกับการใช้สารอินทรีย์	.954
C12	ที่ตั้งกลุ่มอยู่ใกล้บ้าน สะดวกในการทำกิจกรรม	.953
C13	ถนนเข้าแปลงสะดวก ไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้สารอินทรีย์	.953
C14	ต้องการลดใช้สารเคมี	.953
C15	ต้องการปรับปรุงบำรุงดิน	.955
C16	ต้นทุนการผลิตต่ำ (ราคาถูก)	.955
C17	วัสดุที่ใช้ผลิตสารอินทรีย์หาง่ายและเพียงพอ	.952
C18	วิธีการทำ (ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก) ง่าย	.952
C19	ได้รับความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์อย่างเพียงพอ	.952
C110	ได้รับปัจจัยการผลิตอย่างเพียงพอ	.950
C111	เห็นตัวอย่างจากคนที่ใช้แล้วได้ผลดี	.952
C112	ผู้ชักชวนมีความน่าเชื่อถือ	.952
C21	การใช้สารอินทรีย์เป็นประโยชน์	.954
C22	การใช้สารอินทรีย์เป็นทางเลือกใหม่	.952
C23	เป็นโครงการที่ดี มีประโยชน์ต่อเกษตรกร	.953
C24	เป็นโครงการที่ดี เปิดโอกาสให้บริหารงานตนเอง	.952
C25	สามารถของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นเพิ่มเติมได้	.950
C26	เป็นช่องทางรวบรวมคนที่มีแนวคิดเหมือนกัน และสร้างความสามัคคี	.951
C27	ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการเกษตร	.950
C28	สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ได้	.949
C31	สมาชิกกลุ่มสามารถกำหนดเป้าหมายการผลิตได้ภายในกลุ่ม	.950
C32	สมาชิกกลุ่มสามารถบริหารจัดการกันเองตามสภาพพื้นที่และความต้องการของกลุ่มได้	.952

ตารางภาคผนวกที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปร	หัวข้อ	Alpha if item deleted
C41	การผลิตและใช้สารอินทรีย์ไม่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต	.957
C42	การผลิตและใช้สารอินทรีย์ไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียม ประเพณีในชุมชน	.957
C43	การผลิตและใช้สารอินทรีย์ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม	.956
C51	ได้รับเอกสารการผลิตและใช้สารอินทรีย์อย่างเพียงพอ	.954
C52	การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน สวดก และเป็นกันเอง	.952
Alpha = 0.954		

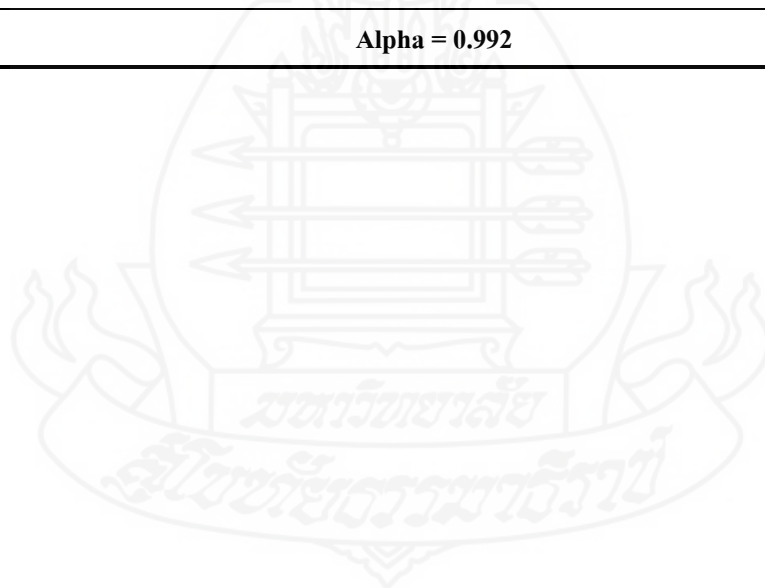
ตารางภาคผนวกที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

ตัวแปร	หัวข้อ	Alpha if item deleted
D11	สมาชิกไม่รู้ว่ามีประชุมค้นหาสาเหตุปัญหา	.992
D12	สมาชิกรู้ว่าประชุมแต่ไม่ร่วม	.992
D13	สมาชิกมาประชุมแต่ไม่ตรงเวลา	.992
D14	สมาชิกไม่แสดงความคิดเห็น	.992
D15	สมาชิกไม่ให้ความสนใจ	.991
D16	สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ	.991
D17	สมาชิกไม่มีโอกาสเสนอแนวคิด	.991
D18	เจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดปัญหา	.991
D19	ไม่ได้เลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม	.991
D110	ไม่ได้กำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับกลุ่ม	.991
D111	เป็นผู้รับฟังมากกว่าพูดหรือคิด	.992
D21	สมาชิกไม่รู้ว่ามีประชุมเพื่อตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงาน	.992
D22	สมาชิกรู้ว่าประชุมแต่ไม่มา	.991
D23	สมาชิกมาประชุมแต่ไม่ตรงเวลา	.992
D24	สมาชิกไม่แสดงความคิดเห็น	.991
D25	สมาชิกไม่ให้ความสนใจ	.991
D26	สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ	.991
D27	สมาชิกไม่มีโอกาสเสนอแนวคิด	.991
D28	ประธานกลุ่มเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจและวางแผนดำเนินงาน	.992
D29	เจ้าหน้าที่เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจและวางแผนดำเนินงานให้	.992
D31	สมาชิกไม่ได้ร่วมอบรม/อบรมแต่ไม่ครบทุกครั้ง	.992
D32	สมาชิกฟังบรรยายแล้วแต่ไม่เข้าใจ	.991
D33	สมาชิกฝึกปฏิบัติแล้วจำไม่ได้/ใช้ไม่ถูก/ใช้ไม่เป็น	.991
D34	สมาชิกไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม/ร่วมแต่ไม่ทุกครั้ง	.991
D35	สมาชิกไม่ได้ร่วมลงทุนเพื่อบริหารจัดการ	.991

ตารางภาคผนวกที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปร	หัวข้อ	Alpha if item deleted
D36	ประธานและคณะกรรมการทำกันเอง	.991
D37	วัสดุหายาก และวิธีการทำยุ่งยาก	.991
D38	การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง	.991
D39	ไม่เข้าใจลักษณะการดำเนินงานและประโยชน์ที่จะได้รับ	.991
D310	ปฏิบัติตาม โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดให้	.991
D41	สมาชิกไม่ทราบช่วงเวลาการติดตาม และประเมินผล	.991
D42	สมาชิกไม่ทราบเกณฑ์การติดตาม และประเมินผล	.991
D43	สมาชิกไม่มีโอกาสได้ร่วมติดตาม และประเมินผล	.991
D44	สมาชิกไม่มีโอกาสได้เสนอความคิดเห็นหลังติดตาม และประเมินผล	.991
D45	สมาชิกไม่สามารถห้วงติงการทำงานคณะกรรมการกลุ่มได้	.992

Alpha = 0.992

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

คำชี้แจงแบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ใช้ในการเก็บข้อมูลในการรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัย โดยผู้วิจัยจะขอความร่วมมือจากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถามที่ตรงกับความเป็นจริงและความรู้สึกรวมทั้งข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากท่านจะเป็นประโยชน์ และมีคุณค่าสูงอย่างยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้ โดยคำตอบของท่านและผู้ร่วมวิจัยท่านอื่นๆ จะถูกนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลในภาพรวม เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรต่อไป

2. แบบสอบถามฉบับนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พื้นที่การเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ การลงทุน/ลงทุนในกลุ่ม และผลตอบแทนที่ได้รับ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม ระดับการวางแผนดำเนินงาน ระดับการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มของสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับสิ่งจูงใจ โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม วัฒนธรรม และการได้รับเอกสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่ม มีลักษณะเป็นทั้งคำถามปลายปิดและเปิด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

นายสาธิต กาละพวง

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด เพียงข้อเดียว

1. เพศ
  - ชาย หญิง
2. ท่านมีอายุ.....ปี
3. สถานภาพการสมรส
  - โสด สมรส หม้ายหรือหย่าร้าง
4. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน คือ
  - ประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 6
  - มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า
  - อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรี
  - อื่นๆ(โปรดระบุ).....
5. ครวเรือนของท่านมีสมาชิกจำนวน .....คน ชาย.....คน หญิง.....คน
6. ท่านทำการเกษตรมาแล้ว เป็นระยะเวลา.....ปี
7. พื้นที่ทำการเกษตรของท่านมีจำนวนทั้งสิ้น.....ไร่
  - โดยมี พื้นที่ถือครองของตนเองจำนวน.....ไร่
  - พื้นที่เช่าจำนวน.....ไร่
  - พื้นที่อื่นจำนวน.....ไร่
8. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
  - ตนเอง ญาติพี่น้อง ธ.ก.ส.
  - สหกรณ์การเกษตร ธนาคารพาณิชย์ กองทุนหมู่บ้าน
  - นายทุนในท้องถิ่น อื่นๆ ระบุ.....

9. ภาระหนี้สิน

- ไม่มีหนี้สิน
 มีหนี้สิน

10. ครัวเรือนของท่านมีจำนวนแรงงาน.....คน

11. ครัวเรือนของท่านมีรายได้ จำนวน.....บาทต่อปี

12. การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
 กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.
 กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
 อื่นๆ ระบุ.....

13. สถานภาพของท่านภายในกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

- เป็นประธานกลุ่ม เป็นเหรัญญิกกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม
 เป็นรองประธานกลุ่ม เป็นเลขานุการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม

14. ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มฯ .....ปี

15. เหตุผลที่ท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ต้องการลดต้นทุนการผลิต ต้องการมีสุขภาพที่ดีขึ้น
 ต้องการเพิ่มผลผลิต ได้รับความรู้และข่าวสาร
 อื่นๆ ระบุ.....

16. บุคคลที่ช่วยให้ท่านตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มฯ คือใคร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน หมอดินอาสา
 ผู้นำหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน
 บุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง
 อื่นๆ ระบุ.....

17. ท่านมีเงินลงทุน (เงินหุ้น) ในกลุ่มฯ จำนวน .....บาทต่อปี

18. ผลตอบแทนที่ท่านได้รับจากการรวมกลุ่ม

- ไม่เป็นตัวเงิน เช่น บัณฑิตการผลิตทางการเกษตรอื่นๆ
 เป็นเงิน จำนวน.....บาทต่อปี

19. ท่านได้เข้าร่วมฝึกอบรมตามหัวข้อที่ทางกรมพัฒนาที่ดินระบุไว้ให้

ไม่ได้เข้าร่วมอบรม

เข้าร่วมอบรม

เข้าร่วม 1 ครั้ง

เข้าร่วม 2 ครั้ง

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้
สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่กำหนด ดังต่อไปนี้

0 = ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆเลย

1 = เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยที่สุด

2 = เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย

3 = เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมปานกลาง

4 = เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมมาก

5 = เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	ไม่มี ส่วน ร่วม (0)	ระดับการมีส่วนร่วม				
		น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ ของปัญหาในกลุ่ม 1) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมประชุมค้นหาปัญหา ในกลุ่ม เช่น บัญและสารเคมีราคาแพง ผลผลิตราคาไม่แน่นอน เป็นต้น						
2) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมประชุมจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา						
3) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมประชุมค้นหาสาเหตุ ปัญหาในกลุ่ม เช่น ปัญหาดินเสื่อม เพราะไม่มีการพัก ดินปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น						

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	ไม่มี	ระดับการมีส่วนร่วม				
	ส่วน ร่วม (0)	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
4) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมประชุมเสนอแนวทางการแก้ปัญหาในกลุ่ม เช่น ลดการใช้ปุ๋ยเคมีด้วยการใช้สารอินทรีย์ได้แก่ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด เป็นต้น						
5) ในภาพรวมท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่มในระดับใด						
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน						
2.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม						
1) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกวิธีการใช้สารอินทรีย์เพื่อลดใช้สารเคมีทางการเกษตร						
2) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิตสารอินทรีย์เพื่อลดใช้สารเคมีทางการเกษตร						
3) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการผลิตสารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร						
4) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอวิธีการผลิตสารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร						
5) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการดำเนินงานผลิตสารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร						
6) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรผลิตสารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร						
7) ในภาพรวมท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมของกลุ่มในระดับใด						
2.2. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม						
1) ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม						
2) ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติบุคคลในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม						
3) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม						
4) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับภายในกลุ่ม						

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	ไม่มี ส่วน ร่วม (0)	ระดับการมีส่วนร่วม				
		น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
5) ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดช่วงเวลาทำกิจกรรมกลุ่ม						
6) ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม						
7) ในภาพรวมท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม ของกลุ่มในระดับใด						
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน						
1) ท่านได้เข้าร่วมฝึกอบรมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินที่ มาให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลด ใช้สารเคมีทางการเกษตร						
2) ท่านได้ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัยและมี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการใช้ สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร						
3) ท่านได้มีส่วนร่วมฝึกปฏิบัติในระหว่างการฝึกอบรม เช่น ฝึกทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก พด.2 และ พด.7						
4) ท่านได้ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัย และมี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อการ ปรับปรุงบำรุงดิน						
5) ท่านได้ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัย และ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเร่งพด. 3 สำหรับควบคุมโรครากเน่าโคนเน่า จุลินทรีย์สำหรับ พืชปรับปรุงดิน พด.11 และปุ๋ยชีวภาพ พด.12						
6) ท่านได้ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัย และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยคอก กลบฟางและต่อซังพืช						
7) ท่านได้ร่วมรับฟังการบรรยาย ชักถามข้อสงสัย และ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมี อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมีให้เหมาะสม ตามชนิดของดินและพืช และการใช้ปุ๋ยเคมีตามค่า วิเคราะห์ดิน						
8) ท่านได้ร่วมแรงในการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก พด.2 และ พด.7						

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	ไม่มี	ระดับการมีส่วนร่วม				
	ส่วน ร่วม (0)	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
9) ท่านได้ร่วมผลิตสารอินทรีย์ใช้อย่างต่อเนื่อง						
10) ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินเพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์						
11) ท่านได้ร่วมประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่ายด้านการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร						
12) ท่านได้ร่วมลงหุ้น เพื่อการบริหารจัดการภายในกลุ่ม						
13) ท่านได้ร่วมสมทบจัดซื้อกากน้ำตาล และวัสดุอื่นๆ						
14) ในภาพรวมท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและการลงทุนของกลุ่มในระดับใด						
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล						
1) ท่านนำปุ๋ยหมักที่ผลิตที่ได้ไปใช้ในพื้นที่ของตนเองโดยมีการประเมินผลทุกครั้ง						
2) ท่านนำน้ำหมัก พด.2 ที่ผลิตที่ได้ไปใช้เพื่อเร่งการเจริญเติบโตของพืชในพื้นที่ของตนเองโดยมีการประเมินผลทุกครั้ง						
3) ท่านนำน้ำหมัก พด.7 ที่ผลิตที่ได้ไปใช้เพื่อป้องกันแมลงศัตรูในพื้นที่ของตนเองโดยมีการประเมินผลทุกครั้ง						
4) ท่านได้ร่วมเยี่ยมชมเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการใช้สารอินทรีย์ในพื้นที่ของสมาชิกกลุ่ม						
5) ท่านมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการบริหารกลุ่ม						
6) ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหลังการติดตามและประเมินผลการทำงานของกลุ่ม						
7) ท่านมีส่วนร่วมในห้วงดึงข้อบกพร่องหลังการติดตามและประเมินผลการทำงานของกลุ่ม						
8) ในภาพรวมท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของกลุ่มในระดับใด						

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของ
กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่กำหนด ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

0 = ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม

1 = ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มน้อยที่สุด

2 = ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มน้อย

3 = ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มปานกลาง

4 = ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มมาก

5 = ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มมากที่สุด

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ไม่มีผล (0)	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม				
		น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1. สิ่งจูงใจ						
1) การมีสภาพพื้นที่เกษตรที่เหมาะสมกับการใช้สารอินทรีย์						
2) การมีที่ตั้งกลุ่มอยู่ใกล้บ้าน สะดวกในการรวมกลุ่มทำกิจกรรม						
3) การมีถนนหนทางดี เข้าสู่แปลงสะดวก ไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้สารอินทรีย์						
4) ความต้องการลดการใช้สารเคมีที่เคยใช้ประจำ						
5) ความต้องการปรับปรุงบำรุงดิน						
6) การมีต้นทุนการผลิตต่ำ						
7) วัสดุที่ใช้ในการผลิตสารอินทรีย์หาได้ง่าย และมีอยู่อย่างเพียงพอในท้องถิ่น						
8) วิธีการทำ (ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก) ง่าย ใช้สะดวก						
9) การได้รับความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์อย่างเพียงพอ						
10) การได้รับปัจจัยการผลิตอย่างเพียงพอ เช่น ถังหมัก ถากน้ำตาล สารเร่ง และวัสดุอื่นๆ ที่จำเป็น						

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ไม่มีผล (0)	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม				
		น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
11) การเห็นตัวอย่างจากคนที่ใช้สารอินทรีย์แล้วได้ผลดี (สุขภาพดี ผลผลิตดี กำไรดี รายได้เพิ่มขึ้น)						
12) ผู้ที่ชักชวนท่านเข้าร่วมมีความน่าเชื่อถือ						
2. โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม						
1) การใช้สารอินทรีย์เป็นประโยชน์						
2) รวมกลุ่มการใช้สารอินทรีย์ น่าจะเป็นทางเลือกใหม่ในการทำการเกษตรในยุคปัจจุบัน						
3) โครงการนี้ เป็นโครงการที่ดี มีประโยชน์ต่อเกษตรกร โดยภาครัฐสนับสนุนปัจจัยให้ก่อน เห็นผลดีแล้วค่อยทำตาม						
4) โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี เปิดโอกาสให้กลุ่มได้ร่วมกันบริหารงานกันเอง โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษา						
5) หากกลุ่มเข้มแข็งจะสามารถขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นเพิ่มเติมได้						
6) เป็นช่องทางในการรวบรวมคนที่มีแนวคิดเหมือนกัน และสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม						
7) เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการเกษตรระหว่างเพื่อนสมาชิก เป็นการเรียนรู้จากเรื่องจริงที่ใกล้ตัว						
8) คิดว่ากลุ่มที่ตั้งขึ้นสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ได้						
3. อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม						
1) กลุ่มสามารถกำหนดเป้าหมายการผลิตสารอินทรีย์กันเองภายในกลุ่มได้						
2) กลุ่มสามารถบริหารจัดการกันเอง ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการกลุ่มได้						

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม	ไม่มี ผล (0)	ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงานกลุ่ม				
		น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
4. วัฒนธรรม						
1) การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของท่าน						
2) การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชนของท่าน						
3) การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจะไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม						
5. การได้รับเอกสารและการติดต่อเจ้าหน้าที่						
1) การได้รับเอกสารการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างเพียงพอ						
2) การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินสะดวก และเป็นกันเอง						

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการ
ดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่กำหนด ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 0 = ไม่มีปัญหา
1 = มีปัญหาน้อยที่สุด
2 = มีปัญหาน้อย
3 = มีปัญหาปานกลาง
4 = มีปัญหามาก
5 = มีปัญหามากที่สุด

ประเด็นปัญหา	ไม่มี ปัญหา (0)	ระดับปัญหา					ข้อเสนอแนะใน การแก้ปัญหา
		น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)	
1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม							
1) สมาชิกไม่รู้ว่ามีการประชุมเพื่อ ค้นหาปัญหา							
2) สมาชิกรู้แต่ไม่เข้าร่วมประชุม							
3) สมาชิกมาประชุมแต่ไม่ตรงเวลา							
4) สมาชิกไม่แสดงความคิดเห็น / ปัญหา							
5) สมาชิกไม่ให้ความสนใจ							
6) สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ							
7) สมาชิกไม่มีโอกาสเสนอความ คิดเห็น/ปัญหา							
8) เจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดปัญหา							
9) ไม่ได้เลือกคณะกรรมการ บริหารกลุ่ม							
10) ไม่ได้กำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับกลุ่ม							
11) เป็นผู้รับฟังมากกว่าผู้พูดหรือคิด							

ประเด็นปัญหา	ไม่มี ปัญหา (0)	ระดับปัญหา					ข้อเสนอแนะใน การแก้ปัญหา
		น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)	
12) อื่นๆ ระบุ.....							
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน							
1) สมาชิกไม่รู้ว่ามีการประชุมเพื่อ ตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหา และวางแผนการดำเนินงาน							
2) สมาชิกรู้แต่ไม่เข้าร่วมประชุม							
3) สมาชิกมาประชุมแต่ไม่ตรงเวลา							
4) สมาชิกไม่แสดงความคิดเห็น							
5) สมาชิกไม่ให้ความสนใจ							
6) สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ							
7) สมาชิกไม่มีโอกาสเสนอความ คิดเห็น/ ตัดสินใจ/วางแผนการ ดำเนินงาน							
8) ประธานกลุ่มเป็นผู้มีอำนาจ ตัดสินใจและวางแผนการ ดำเนินงานแต่เพียงผู้เดียว							
9) เจ้าหน้าที่เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ และวางแผนการดำเนินงานให้							
10) อื่นๆ ระบุ.....							
3. การมีส่วนร่วมในการการลงทุน และปฏิบัติงาน							
1) ไม่ได้ร่วมอบรม / อบรมแต่ไม่ ครบทุกครั้ง							
2) ฟังบรรยายแต่ไม่เข้าใจ							
3) ฝึกปฏิบัติแล้วแต่จำไม่ได้ / ใช้ ไม่ถูก							
4) สมาชิกไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม การผลิต / ร่วมแต่ไม่ทุกครั้ง							

ประเด็นปัญหา	ไม่มี ปัญหา (0)	ระดับปัญหา					ข้อเสนอแนะใน การแก้ปัญหา
		น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)	
5) สมาชิกไม่ได้ร่วมลงหุ้นเพื่อการบริหารจัดการ							
6) ประชาชนกลุ่มหรือคณะกรรมการ ทำกันเอง							
7) วัสดุหาได้ยาก และวิธีการทำ ยุ่งยาก							
8) การดำเนินงานต่อไม่เนื่อง							
9) ไม่เข้าใจลักษณะการดำเนินงาน และประโยชน์ที่จะได้รับ							
10) ปฏิบัติตามโดยมีเจ้าหน้าที่เป็น ผู้กำหนด							
11) อื่นๆ ระบุ.....							
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและ ประเมินผล							
1) ไม่ทราบช่วงเวลาการติดตามและ ประเมินผล							
2) ไม่ทราบเกณฑ์การติดตามและ ประเมินผล							
3) ไม่มีโอกาสได้ร่วมติดตามและ ประเมินผล							
4) ไม่มีโอกาสได้เสนอความคิดเห็น หลังการติดตามและประเมินผล							
5) ไม่สามารถตั้งโครงการทำงานของ คณะกรรมการกลุ่มได้							
6) อื่นๆ ระบุ.....							

ปัญหาอื่นๆ (โปรดระบุ)

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสาธิต กาละพวก
วัน เดือน ปีเกิด	3 กุมภาพันธ์ 2521
สถานที่เกิด	อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (พืชศาสตร์) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ปี พ.ศ. 2546
สถานที่ทำงาน	กลุ่มวิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 8 พิษณุโลก กรมพัฒนาที่ดิน
ตำแหน่ง	กระทรงเกษตรและสหกรณ์ นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

